॥ वैराग्यशतकं भाषान्तरसहितम् ॥

टिप्पण तथा भाषान्तर करनार.

शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ.

छपावी प्रसिद्ध करनार.

शास्त्री लक्ष्मीनारायण रामचंद्र.

ठेकाणुं सांकडी शेरी जतिनी पोळ मु० अमदावाद.

आवृत्ति ॥ ३ ॥

कीमत १। सवा रूपैयो.

संवत् १९६१–सने १९०५

अमदावादमां.

"राजनगर प्रिन्टींग प्रेसमां" शा. मगनलाल हठीसंगे छाप्युं.

प्रस्तावना.

आ सर्व ग्रंथनो अभिप्राय ग्रंथकारे पोतेज, पहेली गाथाना पहेलाज पदमां जणाव्यो छे के, "संसारंमि असारे" आ सर्व संसार असारज छे. अर्थात् सार वस्तुनी अपेक्षायेज असार कह्यो छे. माटे सार वस्तु ते शी छे? ने असार वस्तु ते शी छे? ए बुद्धिमान् पुरुषे तो अवश्य जाणवुं जोइये. ते संबंधी थोडामां जाणवा योग्य तो, एटलुंज छे के, जे आत्मगुणने विषे वर्त्तवुं, तेज सार छे. अने जे पुद्गलिक भाव तेमां वर्त्तवुं, ते असार छे. अने आ ! आखा ग्रंथमां पण एज वातनो विस्तार वारंवार जणाव्यो छे.

वली आ ग्रंथमां प्रथम असार एवुं संसारनुं विशेषण जे मूक्युं छे, ते वर्णन करवा योग्य एवा वैराग्य रूप वृक्षनुं बीज छे. अर्थात् संक्षेपमां आखा ग्रंथनो अभिप्राय, एकज पदमां जणाव्यो छे. हवे असार शब्दनो लेश मात्र अर्थ देखाडीए छीए. जेने विषे सार नथी, ते असार कहीये. आ संसारमां कल्पना करीने मानी लीधेली सारी सारी वस्तु शी छे? प्रथम पोतानो देह, स्त्री, पुत्र, परिवा-

रादिक सघलुं छते पण, जो स्त्री आदिकना शरीरमां आत्मा न होय तो ते सर्वे
वस्तु असार थइ पडे; माटे आत्मा छे एज सार छे. कारण के, अनंतुज्ञान, अनं-
तुदर्शन, अनंतुअव्याबाध सुख पण, एज आत्मामां रहेलुं छे. अने ते आत्माने ली
धे बीजां सर्वे असार पदार्थो पण सारां लागे छे. एटले स्त्रीआदिकना देहमांथी
आत्मा जतो रहे-तारे तेज स्त्रीआदिक पदार्थ, घणुं प्रिय होय पण तेनुं आलिंग-
नादिक करी शकातुं नथी. वली जेम जेम सूर्यनी समीपे जइए, तेम तेम वधारे
वधारे प्रकाश जणाय. वली जेम जेम चंद्रमानी समीपे जइए. तेम तेम वधारेशी
तलता जणाय. तेम, जेम जेम आत्मगुणनी समीपे जता जइए, तेम तेम वधारे
सुखशांति जणाय. अने जेम जेम तेथी (आत्मगुणथी छेटुं थवाय, एटले परत्रा
वमां पेसाय, तेम तेम वधारे अशांति थाय, माटे आत्म गुण तो अवश्य प्रकट
करवा जोइए. एटले जेम जेम सार वस्तु जणाती जाय, तेम तेम असार उपरथी
महजेज प्रीति उतरती जाय. जेम के, कोइनी पासे कोडी होय, ने तेने पैसो म-
ल्यो, त्यारे तेने कोडी छांडवी ते कांइ कठण नथी. तेमज रुपियो मले, त्यारे पैसो

गांठवो कठण नथी. तेमज सोना महोर मळे, त्यारे रुपियो गांठवो कठण नथी. तेमज रत्न मळे, त्यारे सोना महोर गांठवी कठण नथी. तेमज पार्श्वमणि मळे, त्यारे रत्न गांठवुं कठण नथी. तेमज चिन्तामणि रत्न मळे, त्यारे ते पूर्वे कहेलुं सघळुं धन मूकवुं कांइ कठण नथी. माटे चिंतामणि रत्न समान तो आत्मगुण छे. ते आत्मगुण प्रकट करवाने माटेज सर्व क्रिया अनुष्ठान करवां पडे छे. ते पण आत्मज्ञान पूर्वक विधि सहित करे, त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. ते आत्मगुणोनो अंत कोइथी कही शकाय तेम नथी. जेम के, आकाशनो अंत कोइ पक्षीथी पामी शकातो नथी. जेम जे पक्षी, पोतानी पांखना बळवडे जेटला आकाशमां जई शके छे, ते पक्षी, आ आटलुंज आकाश छे, एम समजे छे. जेम भगतरु, चरकलु, समळी, अनल पक्षी, अष्टापदनामा पक्षी अने गरुड पक्षी ए सर्वे पांखवाळा छे, तेओ पोते पोतानी पांखना बळ प्रमाणे आकाशमां गमन करी शके छे, परंतु ते सर्वने पण आकाश अपारने अपार रहे छे. तेम आत्माना ज्ञानादिक गुणो अपार साररूप छे, तेथी उलटो आ सघळो संसार असाररूप छे. अर्थात् अनेक प्रकारना आधि

तथा व्याधि तथा उपाधि तेणे करीने आत्मगुण प्रकट करवानो उद्यम बिलकुल करि शकतो नथी. ने कदापि करे छे, तो देहने पोतानुं रूप मानीने करे छे, एटले मनावा पूजावादिकनी लालचे करेछे. माटे ते आत्मगुण शी रीते प्रगट थाय? परंतु ते आत्मगुणो तो, क्यारे प्रकट थाय? के, ज्यारे आ संसारने विषे देहादिक सर्व पदार्थने असाररूप जाणे त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. अर्थात् वैराग्य पाम्या विना आत्मगुण प्रकट थायज नही. माटे मोक्ष मार्गमां चालनार पुरुषने तो, वैराग्य पगने ठेकाणे छे, ज्ञान हृदयने ठेकाणे छे, अने धर्म माथाने ठेकाणे छे. तो पण एक बीजाने परस्पर संबंध रहेलो छे. एटले मोक्षमां जनार पुरुषने पूर्वोक्त त्रणे पदार्थोनुं संपूर्ण बल जोइए. परंतु तेमां मोक्षमार्गे चालनारने प्रथम पगनुं बल बरोबर जोइए; केमके, पगविना चाली शकातुं नथी. एटलाजमाटे वैराग्यनुं बल दृढ जोइए, ते वैराग्यने जागृत करनार एवो आ वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ कोइ पूर्व धर पुरुषे पूर्वमांथी उधरो छे तेने गूजराती भाषान्तर सहित करी, प्रगट करुंछुं.

॥ लि. शास्त्री रामचन्द्र दीनानाथ. ॥

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥

॥ श्री वैराग्यशतकम् ॥

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥
वैराग्यशतकस्यास्य । भाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो छे. अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गच्छीय श्री जिनचंद्र-सूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनय नामा आचार्ये करी छे. तेनो भावार्थ लईने आ बालावबोध कर्यो छे.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

संसारे असारे नास्ति सुखं व्याधिवेदनाप्रचुरे
४ १ ६ ५ २

संसारंमि असारे । नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥

जानन् इह जीवः न करोति जिनदर्शितं धर्मं
७ ३ ८ ११ १२ ९ १०

जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥१॥

अर्थ—(असारे के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि दुःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबंधि दुःख, तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा भरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारंमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नथि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिणदेसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो ! ॥ १ ॥

भावार्थ—अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तोय पण आ मूढ जीव जिन परमात्माना कहेला धर्मने नथी करतो !!

आ प्रथम गाथामां एम कह्युं के, आ जीव संसारनुं असारपणुं जाणे छे, तो य पण श्री जिनप्रणीत धर्मने न्हथी करतो; एवुं कह्युं. परंतु न्हानी उम्मरवाला अने तेज नवने विषे मोक्ष जनारा अने श्री वीरनगवाननी देशना फकत् एकज वार सांनलवाथी दृढ वैराग्यवान् थएला, एटलुंज नही पण ते संसारना असार पणा संबंधी माता पिता साथे प्रत्युत्तर करी छेवटे माता पितानी आज्ञा लेइ जेणे बाल्यावस्थामां दीक्षा अंगिकार करी, एवा श्री अतिमुक्तककुमारनुं वृत्तांत श्री अंतगरूदशांग अने नगवत्यादि सूत्रने अनुसारे नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले पटराणी, ते बे जणनो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे करीने महोटो थयो, अनुक्रमे करीने छ वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरनी बहार श्री वीरस्वामी समोसस्या. एटले पधास्या. त्यार पछी ज्ञानवंत एवा गौतम गणधर,

श्री वीरस्वामीने पूछी भिक्षा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आव्या, ते अवसरे छोकराउनी संगाथे रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे कोण छो? अने केम फरो छो?" एम पूछे सते गौतमस्वामीए कह्युं के, "अमे श्रमण छीए, अने भिक्षाने अर्थे फरीए छीये." त्यारे कुमार बोल्यो. "हे पूज्य! आवो, हुं तमने भिक्षा अपावुं." एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने पोताने घेर आव्यो. ते अवसरे श्रीदत्री घणी खुशी थइ सती भक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाभती हवी. एटले आहार पाणी आप्यां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, "तमे क्यां रहो छो?" त्यार पछी गौतमस्वामी कहेता हवा. "हे भद्र! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे छे त्यां अमे वसीए छीए." एवुं कह्युं. ते अवसरे ते कुमार बोल्यो. "हे स्वामिन्! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आवुं?" त्यार पछी गौतमस्वामी

कहेता हवा, “यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लन्न! जेम तने सुख ऊपजे तेम.” त्यार पढी गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार न्न-गवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पढी न्नगवंते धर्मनो ऊपदेश दीधो, ते ऊपदेश सांन्नलीने प्रतिवोध पाम्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इछतो सतो माता पिनानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे, घर आवीने माता पिताने आ प्रकारे कहेतो हवो. “हे अंब! हे तात! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांन्नळ्यो. ते धर्म मने रुच्यो. एटले ते धर्म करवानो मने अन्निलाष थयो ढे.” ते अवसरे ते माता पिता कहेतां हवां. “हे पुत्र! तुं धन्य ढुं, तुं कृतपुण्य ढुं, तुं कृतार्थ ढुं. एटले तने धन्य ढे अने करयुं ढे पुण्य ते जेणे एवो तुं थयो, अने कर्यो ढे अर्थ नाम प्रयोजन ते जेणे एवो तुं थयो. जे कारण माटे तें वीरस्वामीजीनी समीपे धर्म सांन्नळ्यो, अने वली ते धर्म तने रुच्यो, ते कारण माटे.” त्यांरपढी ते कुमार फरीने ए प्रकारे कहेतो हवो. “हे अंब! हे तात! हुं ते धर्म सांन्नल-

वादिके करीने संसारना ज्ञये करीने उद्विग्न एटले उपरांठा मनवाळो एवो अने जन्म मरणना ज्ञयथकी ज्ञय पामेलो एवो थयो छुं, ते कारण माटे तमारी अनुज्ञाए करीने एटले रजाए करीने श्री वीरप्रज्ञुजीनी समीपे प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इछुं छुं." एवुं कह्युं. त्यारपछी ते कुमारनी माता अनिष्ट कहेतां वल्लज्ज नहीं एवुं, अने एकांतपणे अणगमतुं एवुं, अने अप्रिय एवुं, अने प्रथम कोइ दहाडो न सांज्ञळेलुं एवुं, ते कुमारनुं वचन सांज्ञळीने तत्काळ शोकना समूह प्रत्ये पामी. एटले शोकातुर थई. अने दीन अने उदास एवा मने करीने सहित छे मुख ते जेनुं एवी थइ सती, मूर्छा पामीने अंगणतळने विषे एटले घरना आंगणामां धसती सर्व अंगोए करीने पडी. ते अवसरे दासीउए शीघ्र, सोनानो कळश लावीने ते कळशना मुखथकी नीकळतुं एवुं शीतळ अने निर्मळ एवुं जल तेनी धाराउए करीने एटले सुगंधवाळी पाणीनी धाराउए छांटी, अने करस्यो छे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी करी सती चेतना पामीने वि-

लाप करती थकी पुत्र प्रत्ये आ प्रकारे केहेती हवी. "हे जात! तुं अमारे एकज पुत्र छे, अने अमने इष्ट कहेतां वल्लभ, अने कांत कहेतां मनोज्ञ, अने प्रिय केहेतां प्रियकारी एवो, अने आभरणना करंडिया समान, एटले अमूल्य रत्नतुल्य एवो, अने हृदयने आनंद उत्पन्न करनार एवो, अने उंबराना फूलनी पेठे डुर्लभ एवो तुं अमारे छे. एज कारण माटे क्षण मात्र पण तारा वियोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हे जात! ज्यांसुधी अमे जीवीए त्यांसुधी तुं घरमां रहे. पछी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्रहण करजे. एटले दीक्षा लेजे." त्यार पछी ते कुमार केहेतो हवो. "हे अंब! तमारुं कहेवुं सत्य छे. परंतु आ मनुष्यनो भव अनेक जन्म जरा मरण रुप, तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशे डुःखनुं वेदवु एटले भोगववुं ते रुप उपद्रवे करीने पराभव पामेलो एवो, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वत एवो; अने संध्या समयनां वादलांना रंग सरखो एवो; अने जलना परपोटा सरखो एवो; अने वीजलीना सरखो चंचल एवो; अने सडी जवुं, पडी

जवु, नाश पामवुं, ए ठ धर्म कहेतां स्वभाव ते जेनो एवो छे. ते प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य छे. एटले मूकवोज पड़शे. हवे कोण जाणे आपणा मध्ये कोण पहेलुं परलोके जशे? अथवा कोण पछी जशे? एवी खबर पड़ती नथी. ते कारण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणांज हुं दीक्षा लेवाने इच्छुं छुं." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यारपछी फरीनें माता पिता ते कुमरने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारुं शरीर विशेष रूपवालुं एवुं, अने *लक्षण †व्यंजन रूप गुणे करीने सहित एवुं, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवुं, अने सौभाग्य पणाए करीने सहित एवुं, अने न हणाएलां एवां, अने उदात्त कहेतां मनोहर अने कांत कहेतां मनोज्ञ एवां, पांच इंद्रि तेमणे करीने सोभायमान एवुं, एटले अखंडित मनोहर पांच इंद्रियोए करीने रूप सौभाग्यादि गुणोने अनुभवीने एटले भोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक्क अवस्थावालो थइने पछी प्र-

*लक्षण=हाथ पगनी रेखादिक. †व्यंजन=मष तिलकादिक.

व्रज्या ग्रहण करजे." त्यार पछी ते कुमार फरीने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब ! हे तात! जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं, ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु कहेतां निश्चे दुःखनुंज स्थानक छे, अने नाना प्रकारनी शेंकडो व्याधियोने रहेवानुं घर एवुं, अने हाडकां रूप लाकडांथी उत्पन्न थएलुं एवुं; अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना भांडनी पेठे दुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुद्गलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सडी जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए छे धर्म नाम स्वभाव तेजेनो एवुं आ शरीर, प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण माटे आवा शरीरमां कोण बुद्धिवंत पुरुष रीझ पामे? एटले जे बुद्धिशाली पुरुष होय, ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी कुमारनां माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारा बापदादाथी आवेलुं एवुं विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान द्रव्य छे. जे द्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांड्युं अने पोते भोगववा मांड्युं होय तोपण क्षय न थाय, एटले

खूटी न जाय एवुं छे.ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ द्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रूडे प्रकारे भोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोभायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी राजकन्याओ परणीने तेमनी साथे आश्चर्यकारी एवां संसार संबंधि भोगसुख भोगवीने पछी दीक्षा लेज्यो." त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे द्रव्यादिकनुं स्वरूप कह्युं तेनुं एवी रीते जाणवुं के, ते द्रव्य, खलु कहेतां निश्चे अग्नि, जल, चोर, राजा, दायाद कहेतां गोत्रीलोको ए आदिक घणा लोकोने साधारण छे, एटले घणा लोकोने वश्य छे; पण द्रव्य कांइ एक जणनी पासे रहेतुं नथी, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वतुं छे. एटले ते द्रव्य कांइ निरंतर रहेतुं नथी. अने प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा योग्य थशे, एटले मूकवुंज पडशे. तथा मनुष्य संबंधि कामभोग पण अशुचि एटले अपवित्र एवा, अने अशाश्वत एवा, अने वात, पित्त, कफ, शुक्र कहेतां वीर्य अने शोणित कहेतां रुधिर एटलाओनो छे आश्रय ते जेमने एवा, एटले वात, पित्त, कफ, शुक्र, शोणित

स्मय एवा, अने अमनोज्ञ कहेतां असुंदर एवा, अने विरूप कहेतां मात्रा मूत्र अने पुरीष कहेतां विष्टा तेणे करीने भरेला एवा, अने दुर्गंध एवा छे उच्छ्वास अने निश्वास ते जेमना, एटले उंचोश्वास अने निचोश्वास जेमनो दुर्गंध छे एवा, अने मूर्ख लोकोए अतिशे करीने सेव्या एवा, अने निरंतर साधुजनने निंदवा जोग्य एवा, अने उत्कृष्ट भागे अनंत संसारना वधारनार एवा, अने करूवां फल रूप छे विपाक ते जेमनो, एटले अंते दुर्गतिना फलने आपनार एवा कामभोग छे. इहां कामभोग कहेवे करीने तेना आधारभूत एटले तेमने रहेवानुं स्थानक एवां स्त्री पुरुषनां शरीर जाणवां. ते शरीर पूर्वे कहेला विशेषणोए करीने सहित छे, एज कारण माटे तेमने अर्थे एटले ते कामभोगोने अर्थे कोण पुरुष पोताना जीवितने निष्फल करे? एटले जे डाह्यो पुरुष होय ते न ज करे." आ रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी ते कुमारनां मात पिता, ए प्रकारे विषयने अनुकूल एवां बहु वचनोए करीने ते कुमारने लोभाववाने असमर्थ थयां. पछी विषयने प्रतिकूल एवां, अने संजमना भयने देखाडनार एवां वचनोए करीने आ प्रकारे कहेतां

स्त्वां. "हे पुत्र! नैर्ग्रंथ प्रवचनं कहेतां वीतरागनुं कहेलुं एवुं सिद्धांत अथवा शासन ते सत्य छे. कहेतां साचुं छे, अने अनुत्तर कहेतां प्रधान छे. अने शुद्ध कहेतां दोष रहित छे. अने शल्यकर्त्तन कहेतां माया शल्य, नियाण शल्य, अने मिथ्यात्व शल्य, ए त्रण शल्यने नाश करनारुं छे. अने मुक्तिनो मार्ग छे. अने सर्व दुःखने नाश करनार एवुं वीतरागनुं कहेलुं प्रवचन छे. ते प्रवचनमां एटले जैनशासनमां रहेला एवाज जीवो सिद्धिने वरे छे. एटले वीतरागनी आज्ञाना पालनार एवाज जीवो सर्व कर्मे करीनेरहित थाय छे. परंतु आ प्रवचन, लोढाना चणा चाववानी पेठे अतिशे दुष्कर; अने वेलुना कोलियानी पेठे स्वादे करीने रहित छे. अने वे भुजाउए करीने म्होटा समुद्र तरवानी पेठे दुस्तर छे एटले दुःखे तरवा जोग्य छे. अने वली आ प्रवचन छे ते तीक्ष्ण खड्गादिने उल्लंघन करवा जेवुं छे, तथा दोरडादिके करीने बांधेली एवी महाशिलादिक वस्तु तेने हस्तादिके करीने धारण करवा जेवुं छे. तथा असिधारा व्रत सेवन करवानी पेठे, एटले जेम खड्गादि, अतिक्रमण करवानेअशक्य छे, तेम आ महाव्रतनुं पालवुं अश-

क्य ठे. वळी जैनशासनमां साधुउने आधाकर्मिक औद्देशिकादि जोगववाने न कल्पे. एटले जैनना जे साधु होय ते पोताने वास्ते करेलुं ए आदिक बेतालीश दोष सहित वस्तु ग्रहण करे नही. अने हे पुत्र! तुं तो सदाय काल सुखमां उत्पन्न थएलो छुं. कोइ दहाडो पण दुःखमां रह्योज नथी. एज कारण माटे तुं शीत कहेतां टाढ अने उष्ण कहेतां घाम, क्षुत् कहेतां क्षुधा, पिपासा कहेतां तृषा, दंश कहेतां डांस, मशक कहेतां मगतरां, अने नाना प्रकारना रोगादि रूप, परिषह, उपसर्गो प्रत्ये सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हमणां तने दीक्षा लेवाने अर्थे आज्ञा आपवाने अमे इच्छतां नथी. अर्थात् हमणां तने आज्ञा नही आपीए." त्यार पठी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे संजमनी दुष्करता देखाडी, ते दुष्करता खलु कहेतां निश्चे क्लिब पुरुषोने अने कातर पुरुषोने एटले कायर पुरुषोने अने कुत्सित पुरुषोने अने आलोकने विषे प्रतिबंधवाला पुरुषोने एटले आ लोकमांज सुख मानी बेठेला तेवाउने, अने परलोकथी अवळा मुखवाला थएला एवा लोकोने एटले परलोकना सुखना अजाण लोको

कुमार ए प्रकारे जाचक लोकोए स्तवना करवा मांभलतो एवो, अने नगरना रहेनार नर नारीओए आदर सहित जोवा मांभलतो एवो, अने जाचक लोकोने वांछित दान प्रत्ये आपतो एवो, नगर थकी बहार निकलीने ज्यां श्री वीरस्वामीजीनुं समवसरण छे; त्यां आवीने शिबिका थकी उतर्यो. एटले पालखीथी हेठे उतर्यो. त्यार पछी माता पिता, ते कुमारने आगल करीने श्री वीरस्वामीजीनी समीपे आवीने वंदनादि पूर्वक एटले वंदनादि नमस्कार करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे स्वामिन्! आ अतिमुक्तक कुमार अमने वहालो छे, अने अमने मनोज्ञ छे, अने ए अमारे एकज पुत्र छे. परंतु जेम कमल, कादवने विषे उत्पन्न थाय छे, अने वली पाणीने विषे वृद्धि पामे छे. पण कादव अने पाणीए करीने लेपातुं नथी; तेम आ अतिमुक्तक कुमार पण शब्द, रूप, ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा कामोने विषे उत्पन्न थयो छे, अने गंध, रस, अने स्पर्श ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा भोगोने विषे वृद्धि प्रत्ये पाम्यो छे, पण ते कामभोगोने विषे अने मित्र, ज्ञाति, स्वजन, संबंधि एवा लोकोने विषे लेपायो नथी. अर्थात् ममताए करीने रहित छे. व

ली आ कुमार संसारना भये करी उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इच्छे छे. ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप भिक्षा प्रत्ये आपीए छैए. आप पण आ शिष्यरूप भिक्षा प्रत्ये अंगीकार करो. त्यारे स्वामिए कह्युं, हे देवानुप्रियो! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही, एटले ममत करशो नही. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार भगवंतनुं वचन सांभलीने खुशी थयो सतो भगवंत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशाने विषे एटले ईशान कूणमां जइने पोतानी मेलेज आभरण माल्य अलंकार प्रत्ये मूकतो हवो. ते अवसरे माता, उज्ज्वल वस्त्रे करीने आभरणादिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मूकती थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी. हे पुत्र! पामेला एवा संजम जोगोने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने नपामेला एवा संजम जोगोने पामवाने अर्थे घटना एटले रचना करवी. वली प्रव्रज्या पालवाने विषे पोताना पुरुषपणानो अभिमान सफल करवो. अने प्रमाद तो करवोज नही. ए प्रकारे कहीने त्यार पछी

माता पिताने भगवंत प्रत्ये नमस्कार करीने परिवार सहित पोताने स्थानके ग
यां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमारश्री वीरस्वामी समीपे आवीने वंदनादि करी
ने प्रव्रजित थयो. त्यार पछी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण करावका
पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करावीने क्रिया कलापादि शीखवाने अर्थे गीता
र्थ एवा स्थविर मुनियोने सुंप्यो. पछी प्रकृतिए करीने भद्रक एवो, अने
विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो म्होटी वृष्टि पडे स
ते एटले घणो वरसाद पडे सते कखने विषे पात्रुं अने रजोहरण लेइने बहार
निकल्यो. त्यां जलनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए
करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे छे, तेम आ अति-
मुक्तक साधु पात्राने, आ म्हारी नाव छे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां
चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवारे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चे
ष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने शुं जेम ! एम भगवत् समीपे आ
वीने भगवंतने ए प्रकारे पूछता हवा. हे स्वामिन्! आपनो अंतेवासी अतिमुक्त-

क नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे? त्यारे भगवंते कह्युं. हे आर्यो! म्हारो अंतेवासी अतिमुक्तक साधु, एज भवमां सिद्धिपदने वरशे. ते कारण माटे हे रूडा पुरुषो! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी जात्यादिकने उघाडवाथकी हीलना न करशो. अने तेनी उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशो. अने मने करीने लोकनी समक्ष गर्हा न करशो. अने तेनी अवज्ञा न करशो. वळी हे देवानुप्रियो! ए अतिमुक्तक साधुने अखेदे करीने अंगीकार करो. अने अखेदे करीने तेनी सहाय्य करो. तथा भात पाणी लावी आपवारूप विनये करीने एनी वैयावच्च करो. जे कारण माटे आ मुनि, भवनो अंत करनारज छे. एटले संसारनो उच्छेद करनारज छे. अने चरम शरीरवालो छे. एटले आ एने छेलुं शरीर छे. ए रीते ते ज्ञानवंत एवा स्थविर मुनियोने भगवंते कह्युं. त्यार पछी ते स्थविर मुनियो भगवंतने वंदन नमस्कार करीने भगवंतना वचनने विनय पूर्वक अंगीकार करीने अतिमुक्तक कुमार श्रमण प्रत्ये अखेदे करीने अंगीकार करता हवा. जावत् वैयावच्च प्रत्ये करता हवा. त्यार पछी अति-

मुक्तक मुनि जे ते पण, ते पापस्थानने आलोवीने नाना प्रकारनी तपश्चर्यादिके करीने संजम प्रत्ये सम्यक् प्रकारे आराधन करीने अंते अंतकृत केवली थइ सिद्धि प्रत्ये जता हवा. इति अतिमुक्तक मुनिनुं वृत्तांत जाणवुं. इहां अतिमुक्तक कुमारने ब वर्षनी उम्मरमां दीक्षा आपी छे. तेनुं कारण के, भगवंत पोतेज दीक्षा आप नार छे; माटे तेमां विरोध जाणवो नही.

अद्य कल्ये परस्मिन् परतरस्मिन्वर्षे पुरुषाः चिंतयंति अर्थसंपत्तिं
२ ३ ४ ५ १ ७ ६

अद्यं कल्लं परं परारिं । पुरिसा चिंतंति अत्थसंपत्तिं ॥

अंजलिगतं इव तोयं गलत् आयुः न पश्यंति
८ १० ९ ११ १२ १३ १४

अंजलिगयं व तोयं । गलंतमाऽऽउं न पिच्छंति ॥ १९ ॥

अर्थ–(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अद्यं के०) आज (कल्लं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्ष, (परारिं के०) परारूय. एटले

तेथी पण आगळ्ये वर्ष, (अत्थ के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति ते ने (चिंतंति के०) चिंतवे छे. एटले विचारे छे. अर्थात् आज मारे संपत्ति थशे, काल्य म्हारे संपत्ति थशे, पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आशाये करीने दिवस गमावे छे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेठे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्रवतुं एवुं (आउं के०) आउखाने (न पिच्छंति के०) नथी देखता ॥ २ ॥

भावार्थ—वली ते मुढ पुरुषो मनमां एम विचारे छे के, महारे आज, काल्य, पहोर अथवा परास्य, धननी घणी प्राप्ति थशे. एम विचार कस्या करे छे. परंतु हाथेलिमां रहेला पाणीनी पेठे कणे कणे नाश पामता एवा पोताना आउखानो विचार नथी करता ॥ २ ॥

यत्	कल्ये	कर्त्तव्यं	तत्	अद्य	एव	कुरुध्वं	त्वरमाणाः
१	२	३	४	५	६	८	७

जं कल्ले कायव्वं । तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥

वहुविघ्नं एव मुहूर्त्तं मा अपराह्णं मतीक्ष्ध्वं
११ १० ७ १३ १२ १४

वहुविग्घो हु मुहुत्तो । मा अवरएहं पमिस्केह ॥ ३ ॥

अर्थ—हे प्राणियो! (जं के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायवं के०) करवा योग्य होय, (तं के०) तेने (अज्जंचिय के०) आजज (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो. केमके, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (वहुविग्घो के०) घणा विघ्नवालो छे. माटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरएहं के०) अपराह्ण एटले पाछला पहोरे करीशुं. एम (मा पमिस्केह के०) विलंब न करो ॥ ३ ॥

भावार्थ—हे भव्य जीवो! जे धर्म संबंधी काम काल्य करवानुं होय, तेने उतावलथी आजज करो. केमके, सारां काम करवानी वखते, निश्चे घणां विघ्न आवी पमे छे. माटे जे धर्मकार्य पाछला पहोरे करवानुं होय, तेने पहेला पहोर मांज करी ल्यो. अर्थात् जे धर्मकार्य, जे वखते करवुं घटतुं होय, तेने तेज वख

ते करी ल्यो ॥ ३ ॥

हीनिखेदे संसारस्वन्नावस्य आचरणं स्नेहानुरागरक्ताअपि
२ १ ४

ही संसारसहावं । चरियं नेहाणुरायरत्तावि ॥

ये पूर्वाह्णे दृष्टाः ते अपराह्णे न दृश्यंते
३ ५ ६ ७ ८ ९ १०

जे पुव्वण्हे दिठ्ठा । ते अवरण्हे न दीसंति ॥ ४ ॥

अर्थ—(संसार सहावं चरियं के०) संसारनो जे स्वन्नाव, तेनुं जे आचरण, तेने देखीने हमने, (ही के०) घणो खेद थाय छे. केमके, (जे के०) जे (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्नेहना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थात् प्रेम बंधने करी बंधायेला एवा पण, स्वजनादिक जे ते (पुव्वण्हे के०) प्रातःकालने विषे (दिठ्ठा के०) दीठा, (ते के०) तेज (अवरण्हे के०)सांजे (न दीसंति के०) नथी देखाता !!॥४॥

न्नावार्थ—ही इति खेदे !! अहह !!! अहो ! आ संसारनो श्यो स्वन्नाव छे?

के, जेना स्वन्नावनो विचार करता तातज खेद उत्पन्न थाय ठे!! केमके, जेप रस्पर प्रेमवंधने करीने गाढां बंधायेलां ठे, तेवां स्वजनादिक पण जे प्रातःकाले दीठां होय, तेनां तेज, स्वजनादिक सांऊे देखातां नथी!! एटले स्नेहानुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पमवो जोइए, तोपण संसारनो एवो स्वन्नाव ठे के, जे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीजा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थाय ठे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे ठे ॥ ४ ॥

मा स्वपिथ जागरितव्ये पलायितव्ये कस्मात् विश्राम्यथ
२ ३ १ ४ ५ ६

मा सुत्र्रह जग्गिअव्वे । पलाइअव्वंमि कीस वीसमेह ॥

त्रयः जनाः अनुलग्नाः रोगः च जरा च मृत्युः एत्र
१३ १४ १५ ७ ८ ९ १० ११ १२

तिन्नि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥५॥

अर्थ—हे लोको! (जग्गिअध्ये के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअवंमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमां निरांते केम वेसी रह्या छो? केमके, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था (अ के०) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) एज (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पूंठे लाग्या छे. एटले तमारी केडे पड्या छे. माटे धर्म कृत्यमां प्रमाद न करो ॥ ५ ॥

भावार्थ—हे धर्मार्थि जीवो! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लुटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए वेसी न रहेवुं, तेम धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां वेसी न रहेवुं, शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुश्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां साव-

धान रहो. ॥ ५ ॥

दिवसनिशाघटीमालया आयुःसलिलं जीवानां गृहीत्वा
२ ४ ३ ५

दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥

चंद्रादित्यबलीवर्दौ कालएवअरहट्टस्तं भ्रामयतः
१ ६ ७

चंदाइच्चबइल्ला । कालरहट्टं जमाडंति ॥ ६ ॥

अर्थ—(चंदाइच्च के०) चंद्र सूर्य रूप (बइल्ला के०) बलद जे ते (दिवस निसा घडिमालं के०) दिवस रात्रि रूप घडानी श्रेणियो वडे (जीआण के०) जीवनुं आउ के०) आउखा रूप (सलिलं के०) पाणीने (घित्तूणं के०) ग्रहण करीने (कालरहट्टं के०) काल रूप रहेंटने (भमाडंति के०) ऊंचे नीचे भमावे छे, अर्थात् ऊंचे नीचे फेरवे छे. ॥ ६ ॥

भावार्थ—चंद्र अने सूर्य ए रूप धोलो नें रातो एवा घणा बलवान् बे बलद जे

ते दिवस अने रात्रि ते रूप लाल ने काला घमानी श्रेणियोवमे, जीवोनुं आनखा रूप पाणीने उलेची नांखवाने, काल रूप रहेंटने फेरवे छे; माटे हे जव्य प्राणियो! आवुं नजरे जोइने पण तमने संसार उपरथी उदास जाव केम नथी थतो? ॥८॥

सा नास्ति कला तत् नास्ति औषधं तत् नास्ति किमपि विज्ञानं शिल्पं
६ ८ ७ ९ ११ १० १२ १५ १३ १४

सा नहि कला तं नहि। उसहं तं नहि किंपि विन्नाणं ॥

येन ध्रियते कायः खाद्यमानः कालसर्पेण
४ ५ ३ २ १

जेण धरिज्जइ काया। खज्जंती कालसप्पेणं ॥ ९ ॥

अर्थ—हे जव्य जीवो! (काल सप्पेणं के०) काल रूप सर्पे (खज्जंती के०) खावा मांमेली एवी (काया के०) देह जे ते (जेण के०) जेणे करीने (धरिज्जइ (के०) धारण करीए, अर्थात् रक्षा करीए, (सा के०) ते. अर्थात् तेवी (कला के०) बहोतेर कला मांहिली कोइ पण कला (नहि के०) नथी (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं

(जुसहं के०) औषध (नहि के० नथी. (तं के०) ते अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कांइ पण (विन्नाणं के०) विज्ञान. अर्थात् शिल्प चातुरी (नहि के०) नथी. अर्थात् प-मता शरीरनी रक्षा करे, एवी कोइ पण वस्तु नथी. ॥ ७ ॥

भावार्थ—काल रूप सर्प, आ शरीरनुं भक्षण करी ले छे, ते कालरूप सर्पने निवारण करे एवी कोइ पण कला नथी. तथा काल रूप सर्पे डशेली कायानुं झेर उतारवा समर्थ कोइ पण औषध नथी, तथा जगतमां अनेक प्रकारनी शिल्प चातुरी छे, पण कोइ शिल्प चातुर्य एवुं नथी के, जेथी काल रूप सर्पनुं झेर लागेज नहीं. माटे हे भव्य प्राणियो ! मोटा मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समान शरीरने पण काल रूप सर्प गळी गयो छे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायाओ क्यो भरुसो ? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो. ॥ ७ ॥

दीर्घफणींद्रएवनाले महीधराएवकेसरे दिशएवमहादले

३ ४ ५

दीहरफणिंदनाले । महिहरकेसर दिसामहदलिल्ले ॥

र्ज इतिपश्चात्तापे पिबति कालएवभ्रमरः जनाएवमकरंदं पृथ्वीएवकमले

१ ८ ५ ७ ६

र्ज पीअइ कालभमरो । जणामयरंदं पुहविपउमे ॥८॥

अर्थ—(ज के०) ज इति खेदे ! एटले आ घणी खेद कारक वार्त्ता छे. अर्थात् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय छे. (काल भमरो के०) काल रुप भ्रमर जे ते (दीहर के०) दीर्घ एटले महोटुं (फणिंदनाल के०) शेषनाग रुप छे नाल ते जेनुं एवुं, ने (महिअर केसर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप छे केसरा ते जेने विषे एवुं, ने (दिसा महदलिल्ले के०) दिशा रुप छे महोटां पत्र ते जेने विषे एवुं (पुहवि पउमे के०) पृथ्वी रूप कमलने विषे (जणामयरंदं के०) जनरुप मकरंदने अर्थात् लोकरुप रसने (पीअइ के०) पीए छे. ॥ ८ ॥

भावार्थ—लोकमां एवी प्रसिद्धि छे के, भमरो कमलमांथी एवी रीते रस ले के, जेथी करीने ते कमलने लगार मात्र इजा न थाय, तेवी रीते पोताने खप जेटलोज मधुरे स्वरे बोलीने थोडो थोडो रस ले छे; परंतु आ जग्याए तो तेना-

थी तमाम उलटी रीते जाणवा जेवुं छे. माटे ते वार्त्तानो विचार करतां भव्य प्राणीओने तो दयाना अधिक प्रणामथी कंपारो छूट्या विना रहेज नही!! जेम के, कालरूप असंतोषी एवो एक भमरो छे. ते पृथ्वीरूप कमलमांथी लोकरूप तमाम रसने, व्याधि वेदनारूप क्रूरपणुं वापरीने चूशी ले छे. एटले कोइ माणसने ते काल भक्षण कर्या विना रहेतोज नथी. इहां पृथ्वीरूप कमलनुं शेषनागरूप नालवुं कह्युं, ते लोकोक्तिथी जाणवुं. एटले लोकमां एवुं कहेवाय छे के, आ बधी पृथ्वीने शेषनागे माथा उपर उपाडी लीधी छे. वली ए पृथ्वीरूप कमलमां पर्वतो, ते केसराने ठेकाणे छे. ने दश दिशायो ते महोटां महोटां पांदडांने ठेकाणे छे. आवा महोटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप भमरो आज सूधी पण तृप्त थयो नथी; ने थतो पण नथी, अने थशे पण नही. माटे हे भव्य प्राणियो! कालरूप भमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्मस्वरूपने पामवाना साधनमां; प्रमाद छोडीने उद्यम करो!! ॥ ८ ॥

छायामिषेण कालः सकलजीवानां छलं गवेषयन्सन्
४ ३ ५ १ २

छायामिसेण कालो । सयलजीत्र्याणं छलं गवेसंतो ॥

पार्श्वं कथमपि न मुञ्चति तस्मात् धर्मे उद्यमं कुरुध्वं
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३

पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥ ९ ॥

अर्थ—(छलं के०) छलने (गवेसंतो के०) गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जे ते, (छायामिसेण के०) शरीरनी छायाने मिषे (सयलजीत्र्याणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासुं तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो ॥ ९ ॥

भावार्थ—हे भव्य प्राणियो ! रात्रि दिवस, छिद्रने खोलतो एटले आ प्राणि क्यारे स्खलना पामे के, एने हुं पकडी लेउं, एवी वांछाये निरंतर छायाने मिषे

पकमवाने माटे पववाने पमेलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे ! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही ! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सूधी कालना झपाटामां बरावर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ ए ॥

कले   अनादौ   जीवानां   विविधकर्मवशगानां
२   १   ४   ३

कालंसि अणाईए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥

तत् नास्ति संविधान-चेदत्वं संसारे यदेकेंद्रियादित्वं न संनवति
१० ११   ७   ५   ६   ८   ए

तं नत्थि संविहाणं । संसारे   जं   न संनवइ ॥ १० ॥

अर्थ—(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नाना प्रकारना कर्मने वश

थएला एवा (जीवाणंके०) जीवोने (संसारेके०) संसारने विषे (जं के०) जे (संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् एकेंद्रियादिक जेद (न संजवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संजवतो एम, (तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्व एकेंद्रियादिक जेद ए जीवने थएला संजवे छे. ॥ १० ॥

जावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वनुं अनादिपणुं छे, माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंद्रियादिक जेदने पामी चूक्यो छे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक जेद नथी पाम्यो. माटे हे जव्य प्राणियो! आज तमे अहंकार करोछो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया छो, कूतरा पण थया छो, अने वली ज्यारे बोर मूला मोगरी आदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां छोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर मारयामां पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या छो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा छो. माटे तमे सर्व

अर्थ-(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् तेनो विजोग थाय छे. तेज रीते (बंधवा के०) स्वजन जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय छे. (य के०) वली (वल्लहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहडंति के०) विघटे छे. एटले तेनो पण विजोग थाय छे. एज रीते सर्व वस्तुओनो विजोग थाय छे, पण (इक्को के०) एक (जिणवरपणीउ के०) जिनपरमात्माये कहेलो (धम्मो के०) धर्म जे ते (कइवि के०) क्यारे पण (न विहडइ के०) वियोग पामतो नथी. ॥ १२ ॥

भावार्थ-हे मुग्ध जीव! तुं विचार करय के, आ संसारमां त्हारुं कोण छे? केम के, पुत्र, स्वजन, अने वहाली स्त्रीयो इत्यादिक सर्वेनो विजोग थाय छे. एटले तेमने मूकीने तुं जइश, अथवा तने मूकीने ते जशे. माटे ज्यां संयोग छे, त्यां निमाये विजोग छेज. पण एक जिनराजनो कहेलो धर्म एटले जीवने दुःखमां पडतां धरी राखे माटे धर्म कहीए, ते धर्मनो कोइ काले पण विजोग नथी थतो. अर्थात् आ जीवने साचुं सगपण तो धर्मनुंज छे. अने बीजुं सर्वे सगपण

फोगट छे ॥ १२ ॥

अष्टकर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः जीवः संसार एव चारके वंदिगृहे तिष्ठति
१ २ ३ ४

अट्ठकम्मपासबद्धो । जीवो संसारचारए ठाइ ॥

अष्टकर्मपाशमुक्तः आत्मा शिवमंदिरे तिष्ठति
५ ६ ७ ८

अट्ठकम्मपासमुक्को । *आया सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (अट्ठकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूप पासे बंधाणो एवो (जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे छे. ने (अट्ठकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (ठाइ के०)

---

* आ जीव ज्यांसूधी कर्म वडे बंधायेलो छे, त्यां सूधी एने महोटा पुरुषो जीव कहे छे. अने जेम जेम कर्मथी मूकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बोलावे छे. तेनी वात जणाववाने माटे आ गाथामां जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकेला छे.

रहे छे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे छे. ॥१३॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचार करय के, आ जगत्मां एक पास वडे बंधाये लो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूप आठ पास वडे बंधायेलो छुं, ने तेमां वली संसाररूप बंधिखानाना घरमां पड्यो छुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो छुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे ज्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्मरूप पासने तो डीश; त्यारेज तुं मोक्ष मंदिरमां जइश. पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी ॥ १३ ॥

विभवः भज्जनसंगः विषयसुखानि विलासललितानि
१ २ ४ ३

विहवो सज्जणसंगो । विसयसुहाइं विलासललिआइं ॥

नलिनीदलाग्रेऽदोलनशीलः जललव इव परिचंचलं सर्वं
७ ६ ५

नलिणीदलग्गघोलिर । जललवपरिचंचलं सव्वं ॥ १४ ॥

अर्थ–(विहवो के०) विजव एटले लक्ष्मी जे ते, तथा (सज्जणसंगो के०) माता, पिता, जाई, जार्या, इत्यादिकनो जे संबंध ते, तथा (विलास के०) विलासे करीने (ललिआइं के०) सुंदर एवां (विसय सुहाइं के०) विषय सुख (सवं के०) ए सर्व जे ते (नलिणी के०) कमलिनी (पोयणी) तेना (दलग्ग के०) पांनमांना अग्र जागने विषे (घोलिर के०) घुमरातुं अर्थात् रहेलुं एवुं (जललव के०) पाणीनो बिंदु तेना जेवुं (परिचंचलं के०) अतिशे चंचल छे. अर्थात् अल्प वायु थी पण शीघ्रपणे पमी जाय तेवुं छे ॥ १४ ॥

जावार्थ–आ जीवे मानी लीधेलां एवां जे सुखकारी पदार्थ, जेवां के, लक्ष्मी, सगां, संबंधी, तथा अनेक प्रकारना विलासे करीने शोजतां एवां पंच विषयनां सुख ए सर्वे अतिशे चंचल छे. जेम कमलना पांनमाना अग्रजागमां रहेलुं पाणीनुं टीपुं थोमी वारमां स्वजावेज नाश पामे छे. तेम ते सघलुं सुख पण थोमा कालमां हतुं नहोतुं थइ जाय छे. माटे हे जीव! एवा अतिशे अस्थिर विषयसुखने विषे तुं शुं आसक्त थाय छे! ॥ १४ ॥

तत् कुत्रगतं बलं तत् कुत्र यौवनं अंगस्य चंगिमा शोभा कुत्र
१ ३ २ ४ ६ ५ ७ ८

तं कह बलं तं कह । जुव्वणं अंगचंगिमा कह ॥

सर्वं अनित्यं पश्यत दृष्टं पूर्वं नष्टं पश्चात् कृतान्तेन कृता
११ १२ १३ १० ९

सव्वमणिच्चं पिच्छह । दिठ्ठनठ्ठं कयंतेण ॥ १५ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनुं बल (कह के०) क्यां ग-
युं ? वली (तं के०) त (जुव्वणं के०) जवानीपणुं (कह के०) क्यां गयुं ? वली
(अंगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदर पणुं (कह के०) क्यां गयुं ? ते हेतु माटे (कयं-
तेण के०) काले करीने (दिठ्ठनठ्ठं के०) प्रथम दीठुं, ने पछी नाश पाम्युं एवुं, (सवं
के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिच्छह के०) अवलोकन करो.
अर्थात् विचारी जुओ. ॥ १५ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके सहित

जोइने, पछी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करे छे. के, हे प्राणिन्! तारी जवानीपणानी शोभाये सहित शरीरनुं बलादिक क्यां गयुं? अहो! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं. !! माटे सर्व वस्तु अनित्य छे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांमेली एवी शरीरनी शुश्रूषा तेने उंगी करो, केमके, तमे गमे तेटलुं द्रव्यादिकनुं खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थाउ. ॥ १५ ॥

घनानि कर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः अत्र एव नगरचतुष्पथानि तेषु विविधाः

१ ३ ४

घणकम्मपासबद्धो । नवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥

प्राप्नोति विडंबनाः जीवः कः अत्रसंसारे शरणं तस्य

६ ५ २ ९ ७ १० ८

पावइ विडंबणाउ । जीवो को इह सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ—(घणकम्मपासबद्धो. के०) निबिड कर्मरूप पासाए एटले गांठोए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) संसाररूप नगरना (चउप्पहेसु के०) चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे (विविहाउ के०) अनेक प्रकारनी दुःख दाइ एवी (विडंबणाउ के०) विटंबनाने (पावइ के०) पामे छे. ए हेतु माटे (इह के०) ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार छे? अर्थात् कोइ पण नथी. ॥ १६ ॥

भावार्थ—हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गतिरूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादिरूप विटंबनाने पामे छे. त्यां तने रक्षण करवा कोण समर्थ छे! अर्थात् ते जीवनी रक्षा करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे १ गर्भवासे ४ जठरद्रव्यसमूह एव जंबालः ३ कर्दमस्तेन.शुचिबीभत्से

घोरंमि गप्नवासे । कलमलजंबालअसुइबीभत्थे ॥ १३

उषितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान् जीवः कर्मानुभावेन
७ ६ १ ५

वसिओ अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरम्मि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंवाल के०) कादव तेणे करीने (असुइ के०) अशुचि भरेलो एवो, ने (बीभच्छे के०) बीभत्स. कहेतां कमकमाट भरेलो एवो (गप्भवासे के०) गर्भवासने विषे (कम्माणुभावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभावे करीने (अणंत खुत्तो के०) अनंतीवार (वसिओ के०) रहेलो छे. पण ते दुःखने भूली जइने फरीथी अनंती वार गर्भवासमां दुःख भोगववुं पडे, एवुं कृत्य करे छे. परंतु फरीथी गर्भवासमां न आववुं पडे, एवो उद्यम नथी करतो ए घणुं आश्चर्य छे! ॥ १७ ॥

भावार्थ—हे महामुग्ध प्राणिन्!! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत छे के, जे जग्याए घणुंज दुःख पडयुं होय, ते जग्याए फरीथी न जाय, पण आ

जीवनोतो एवो अवलो स्वन्नाव ठे के, तेज जग्याए वारंवार अवाय एवो नपाय कस्या करे ठे. पण ते थकी विराम नथी पामतो. तेने जोइने ज्ञानी पुरुष नपदेश करे ठे के, गर्नवासरां घणुंज कष्ट ठे. के, जेनुं वर्णन पण बरोबर थइ शकतुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए ठीए. ते गर्नवास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी डुर्गंधथी नरपूर ठे. के, जेमां सारी हवा आववानो तो लेश मात्र रस्तोज नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुज ते गर्ननां कोमल शरीरने घणी वेदना नपजावे ठे. ने, ते गर्नने नाशी जवानी जग्या नथी मलती, तेथी वारंवार मूर्ळाखाइ तेनी ते वेदना सहन करे ठे. वली त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थाय ठे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली नष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट नरेली अनेक वेदनाजने सहन करतो जंधे माथे नवमास सुधी टटलतो हतो. माटे हे जीव! ते डुःखना दिवस तें अनंतीवार नोगव्या तोपण तुं केम नूली जाय ठे? अने फरीथी पाठां तेनांतेज डुःख पामवाना नपाय केम कस्या करे ठे? ॥ १७ ॥

चतुरशीतिः किल लोके शास्त्रे योनीनां प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षाणि विद्यंते
३ ६ १ २ ४
चुलसीइ किर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइं ॥
एकैकस्यां योनौ च जीवः अनंतकृत्वः समुत्पन्नः
७ ८ ६ ९ १०
इक्किक्कम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ-(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख, जीवने उपजवानां स्थानक छे. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली छे. ते चोराशी लाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किक्कम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्नथयो छे ॥ १८ ॥

भावार्थ-हे जीव! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण

जीवनोतो एवो अवलो स्वभाव छे के, तेज जग्याए वारंवार अवाय एवो उपाय कस्या करे छे. पण ते थकी विराम नथी पामतो. तेने जोइने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे छे के, गर्भवासमां घणुंज कष्ट छे. के, जेनुं वर्णन पण बरोबर थइ शकतुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए छीए. ते गर्भवास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी दुर्गंधथी भरपूर छे. के, जेमां सारी हवा आववानो तो लेश मात्र रस्तोज नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुओ ते गर्भना कोमल शरीरने घणी वेदना उपजावे छे. ने, ते गर्भने नाशी जवानी जग्या नथी मलती, तेथी वारंवार मूर्छा खाइ तेनी ते वेदना सहन करे छे. वली त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थाय छे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट भरेली अनेक वेदनाओने सहन करतो उंधे माथे नवमास सुधी टटलतो हतो. माटे हे जीव! ते दुःखना दिवस तें अनंतीवार भोगव्या तोपण तुं केम भूली जाय छे? अने फरीथी पाछां तेनांतेज दुःख पामवाना उपाय केम कस्या करे छे? ॥ १७ ॥

चतुरशीतिः किल लोके शास्त्रे योनीनां प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षाणि विद्यंते
३ ६ १ २ ४

चुलसीइ किर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइं ॥

एकैकस्यां योनौ च जीवः अनंतकृत्वः समुत्पन्नः
७ ८ ६ ९ १०

इक्किकम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ–(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख, जीवने उपजवानां स्थानक छे. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली छे. ते चोराशी लाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किकम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो छे ॥ १८ ॥

भावार्थ–हे जीव! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण

करी आव्यो छुं. ने, ते ते जीवा जोनीने विषे अनेक प्रकारनां छेदन भेदननां दुः-ख, तें अनंतीवार सहन कर्यां, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांथी कंटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तुं प्रीति केम जोडतो नथी? ॥ १८ ॥

मातापितृबंधुभिः	संसारस्थैः	पूरितः	लोकः
३	१	५	४

मायापियबंधूहिं । संसारछेहिं पूरिओ लोओ ॥

बहुयोनिनिवासिभिः	नच	ते	त्राणं	पुनः	शरणं	पुनः
२	११	६	८	७	१०	९

बहुजोणिनिवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥ १९ ॥

अर्थ–(संसारछेहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुजोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनि, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मायापियबंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोओ के०) लोक जे ते (पूरिओ के०) पूरेलो छे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली ताहरुं

(ताणं के०) रक्षण करनार, अने (च के०) वली ताहरे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केम के, जे पोतेज बंधनमां पड्या होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते गेमावे? ॥ १ए ॥

भावार्थ–हे जीव! आ जगत्‌मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्वे लोक पूरेलो छे. परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्युं नथी. माटे ते ताहरे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा दुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलावनार) छे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य छे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी ॥ १ए ॥

जीवः व्याधिविलुप्तः सफरो मत्स्यः इव निर्जले आकुलीभवति
२ १ ४ ५ ३ ६
जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निज्जले तडप्फडई ॥

सकलः अपि जनः पश्यति कः शक्तोऽस्ति वेदनाविगमे
७ ८ ९ १० ११ १३ १२

सयलो वि जणो पिच्छइ । को सक्को वेअणाविगमे ॥ २०॥

अर्थ–(वाहि के०) व्याधिये करीने (विलुत्तो के०) उपद्रव वालो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (निच्चले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माछलानी पेठे (तफ्फडई के०) तरफडे छे, एटले आकुल व्याकुल थायछे. ते प्रकारना रोग करीने पीडाता प्राणीने (सयलो वि के०) सकल एवो पण (जणो के०) जन. एटले लोक जेते (पिच्छइ के०) देखे छे. परंतु ते जीवनी (वेअणाविगमे के०) वेदनानो नाश करवाने विषे (को के०) कोण पुरुष (सक्को के०) समर्थ होय? अपितु कोइ पण समर्थ न होय ॥ २० ॥

भावार्थ–आ जीव अनेक प्रकारना व्याधि वडे ग्रस्त थइने ज्यारे जलविना ना माछलानी पेठे तरफडे छे, ते वखत हे मा! हे बाप!! इत्यादिक सामाने अतिशे करुणा उत्पन्न थाय एवा पोकार करे छे; त्यारे तेनी वेदनाने लेशमात्र

छुटी करवाने कोइ पण समर्थ थतुं नथी. उलटा तेना मनने बीजी वेदना उत्प न्न थाय, एवी रीतना करुणा ज्ञरेला शब्दो वापरीने अने औषधादिकना घणा खरचमां नांखीने अने आंखोमां आंसु लावीने, उलटा तेने वधारे गज्ञरामणमां नांखे छे. अने पोते ज्यारे निराश थाय छे, त्यारे निसासा मूकीने छेवटे तेने धर्म तुं शरण वतावे छे. पण तेमांथी कोइथी कांइ पण डुःख लइ शकातुं नथी. माटे हे जीव! परिणामे धर्मनुं शरणतो करवुंज पके छे, तो प्रथमथीज तुं धर्मनुं शरण कर्य. कारण के जे धर्मना प्रज्ञावथी तह्वारे फरीथी एवुं डुःख ज्ञोगववुं पके नही, माटे तेवा धर्मने कर्य. ॥ २० ॥

मा जानीहि हे जीव त्वं पुत्रकलत्रादि मम सुखहेतुर्भविष्यति
६ ७ १ ५ २ ३ ४

मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मज्झ सुहहेऊ ॥

निपुणं गाढं बंधनं एतत् संसारे संसरतां
११ १२ १० ८ ९

निउणं बंधणमेयं । संसारे संसरंताणं ॥ २१ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन्! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मज्झ के०) (म्हारे (सुहहेऊ के०) सुखनुं कारण थशे. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणासि के०) न जाणीश. केम के, (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंताणं के०) नरक तिर्यंच इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उलटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थाय छे. ॥ ११ ॥

भावार्थ—अरे रे जीव! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ छे? के, दुःखनुं कारण छे, तेनेज तुं, एकांते सुखनुं कारण मानी बेठो छुं! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज महोटुं बंधन छे. ते बंधनने तुं एम जाणे छे के, एथी म्हारे सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण तहारे सुख थवानुं नथी. कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे छे. तथा तिर्यंच गतिने विषे गधेडा कूतरादिकना निःशंकपणे विषय भोगववाना अवतार धरवा पडे छे. अने त्यां त्यां अनेक प्रकारनां दुःख सहन करवां पडे छे. तेनुं कारण एज छे के, आ म्हारी

स्त्री, आ म्हारो पुत्र इत्यादिक ममत्वभाव करवाथी एवां फल मले छे. ने आ भवमां तेनुं पालन पोषण करवामां रात्रि दिवस गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, आज वधो दिवस गयो, तथा आज वधी रात्री गइ, पण तेमां केटली घडी में म्हारा आत्मानुं साधन कर्युं? एवो विचार तुं केम नथी करतो? ॥२१॥

जननी भवांतरे जायते जाया स्त्री जाया माता पिता च पुत्रः चकारात्पुत्रः पिता
५ १३ ६ ८ ९ ११ ७ १२ १०

जणणी जायइ जाया । जाया माया पिया य पुत्तो य ॥

अनवस्थाऽस्ति संसारे कर्मवशात् सर्वजीवानां
४ १ २ ३

अणवत्था संसारे । कम्मवसा सव्वजीवाणं ॥ २२ ॥

अर्थ—(संसारे के०) संसारने विषे (कम्मवसा के०) कर्मना वश थकी (सव्व-जीवाणं के०) सर्व जीवोनी (अणवत्था के०) अनवस्था. एटले एक जातनी स्थि-ति नथी रहेती, कारण के, (जणणी के०) माता जे ते, भवांतरे (जाया के०) स्त्री

रूपे. अने (य के०) वली (जाया के०) स्त्री जे ते, भवांतरे (माया के०) मातारूपे. २१०
अने (य के०) वली (पिया के०) पिता जे ते, भवांतरे (पुत्तो के०) पुत्ररूपे पण (जायइ के०) थाय छे. अर्थात् आ जीवनी एक सरखी स्थिति नथी रहेती. इत्यादि अनवस्था जाणवी ॥ २२ ॥

भावार्थ—हे जीव! संसारमां सर्वे जीव कर्मने वश छे. माटे तेमनुं स्वरूप सदाकाल एकरूपे रहेतुं नथी. एज संसारनो विषम स्वभाव छे. कारण के, जे माता छे, ते भवांतरे मातारूपेज नथी थती, परंतु तेज माता स्त्रीरूपे थाय छे. अने जे स्त्री एटले पोतानी भार्या छे ते भवांतरे मातारूपे थाय छे. पण भार्यारूपे उत्पन्न नथी थती. अने जे पिता छे, ते भवांतरे पितारूपेज नथी थतो, परंतु पुत्ररूपे पण उत्पन्न थाय छे. माटे जेना उपर तुं आज प्रीति राखीने त्हारो वधो जन्मारो तेनुंज भरण पोषण करवामां, पशुनी पेठे आ मनुष्यभवने एले गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, एज म्हारां केटलीएक वखत शत्रु थइने तेणए मने छेदन, भेदन ताडनतर्जन, घातपातादिक अत्यंत वेदना उपजावी २७

थशे. तोपण तुं तेना उपर सरागभावे करीने उलटो रात्रि दिवस तेनीज चिंतामां रहीने महारुं धर्मध्यान मूकीने शुं करवा खराब थउं छुं? एवो विचार तुं लेशमात्र पण करतो नथी. कारण के, तुं आखो जन्मारो तेमने माटे कूटी कूटीने मरी जइश, तोयपण जो तेमना कर्ममां सुख नथी, तो तुं केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममां जो द्रव्यादिकनो लाभ नथी, तो तुं तेमने क्यांथी लावीने आपीश? तेम छतां कदापि तुं क्रूर, कपट, छलभेद, प्रपंच, विश्वासघात अने अन्यायादिक अनेक प्रकारनां कुकर्म करीने, महोटा मेरुपर्वत जेवडो माथे पापरूप भार भरीने, तुं द्रव्य मेलवीने तेमने आपीश, तोयपण तेमनी पासे ते रहेवानुं नथी. अने जो तेमना भाग्यमां द्रव्यादिक पदार्थ छे, तो तुं कांइ पण नही आपे, तोयपण ते महोटा कोटिध्वज थशे. माटे केवल तेमनेज माटे पोतानुं धर्मध्यान चूकवुं, ते ठीक नही ॥ २१ ॥

आ बावीशमी गाथामां आ जीवने भवांतर आश्रीने अनेक प्रकारना संबंध थाय छे. एम कह्युं. परंतु आने आ भवमांज अनेक प्रकारना संबंध थया छे, ते-

नी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

॥ कथा १ ॥

मथुरा नगरीने विषे कुवेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती. ते एक दहाडो पोताने गर्भ उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी. त्यारे तेनी माता कुट्टिनी तेणीए, तेने खेदवाली जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो. ते वैद्ये नाडी जोइने तेने रोग रहित जाणीने ए प्रकारे कहुं. के, आना शरीरमां कोइ पण रोग नथी. फक्त पेटने विषे, पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं उत्पन्न थयुं छे. ए कारण माटे एने खेद वर्ते छे. त्यार पछी वैद्यने विदाय करीने ते कुट्टिनी, पुत्री प्रत्ये कहेती हवी, आ गर्भ तहारा प्राणनो नाश करनारो छे. ते कारण माटे राखवा जोग्य नथी. एतो पाडवा जोग्य छे. ते अवसरे वेश्या कहेती हवी. क्लेश (दुःख) पण सहन करीश, परंतु मारा गर्भने कुशल रहो. एम कहीने पछी ते वेश्याए गर्भनी वेदना सहन करीने अवसरे पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं प्रसव्युं. त्यारे वली कुट्टिनी कहेतां तेनी मा, कहेती हवी. हे पुत्री ! आ छोकरां

नुं जोमलुं तह्मारा जवानीपणाने नाश करनारुं थशे. ए कारणमाटे आं जोमलुं विष्टानी पेठे त्याग करीने, आजीविकानुं कारण एवुं पोतानुं जवानीपणुं राख्य. त्यारे वेश्या कहेती हवी. हे मातः! जो एम छे तो दश दिवस सुधी विलंब करो. पछी तमारुं कहेलुं करीश. त्यार पछी तेनी मातायें आज्ञा आपी. त्यार पछी ते वेश्या दश दिवस सुधी धवरावीने ते बालकोनुं सम्यक् प्रकारे प्रतिपालन करीने अगीयारमे दिवस, एक जणनुं कुबेरदत्त, अने एक जणीनुं कुबेरदत्ता ए प्रकारे बे जणनां नाम पाडीने पछी तेमना नाम सहित एवी बे वींटीयो करावीने ते बे जणनी आंगलीयोमां घालीने पछी एक लाकडानी पेटीमां ते बे जणने मांही मूकीने संध्या समये यमुना नदीना प्रवाहने विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पछी ते पेटी जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेठना पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एक जणे तेनी मध्ये एक बालक अने बालिकाने जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो. अने

बीजो पुत्रीनो अर्थी हतो, तेणे बालिका लीधी. ए प्रकारे ते एक एक बालक ले- २ए
इने पोत पोतानी स्त्रीने आप्युं. पछी मुद्रिकामां लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनुं
नाम पाड्युं. त्यार पछी ते कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शा-
हुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने म्होटां थयां. पछी अनुक्रमे करीने जोबन
अवस्था पाम्यां. त्यारे ते बे बालकोनुं सरखुं रूप जाणीने, ए बे शाहुकारो ते बेज
णनो मांहो मांहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव कर्यो.
त्यार पछी ते स्त्री भरतार, एक दहाडो सोगटां बाजी रमवा बेठां. ते अवसरे
कुबेरदत्तना हाथथकी ते नामांकित मुद्रिका कोइक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्ता
नी आगल पडी. त्यार पछी तेणीए ते मुद्रिका पोतानी मुद्रिकानी साथे सरखी
आकृतिवाली, अने एक देशमां घडेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने म-
नने विषे कुबेरदत्तने पोतानो भाई छे, एम निश्चे करीने ते बे वींटीयो कुबेरदत्त-
ना हाथमां घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते वींटी जोवा थकी तेमज तेने पो ३०
तानी बहेन छे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पछी ते बे जण पण

पोताना विवाहना कार्यने अकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं! एम जाणतां एवां पोतानो संदेह निवारवाने माटे पोतपोतानी माताने सम खवरावीने अति घणे आग्रहे करीने पोतपोतानुं स्वरूप पूछ्युं. ते अवसरे तेमनी माताउए ते वे ज णनी आगळ मंजूषामांथी (पेटीमांथी) कहाड्यां त्यांथी मांडीने सर्व पण वृत्तांत कह्युं. त्यार पछी कुबेरदत्त माता पिताने कहेवा लाग्यो के, तमे अमने जो मत्ते जन्मेलां जाणीने पण आवुं अकार्य केम कर्युं? त्यारे ते कहेवा लाग्यां के, तहारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मळ्यो नहीं. तेथी सरखां शोभादि गुणवाळां तमने जाणीने तमारा वेनोज मांहोमांहे विवाह कर्यो. परंतु हजु सूधी कांइपण वगड्युं नथी. जे कारण माटे तमारा वेनुं एक रूपी मनज थयुं छे. एटले फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो छे. पण मैथुन कर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने बीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पछी कुबेरदत्ते कह्युं. तमारुं वचन महारे प्रमाण छे. परंतु हमणां तो हुं व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी इछा राखुं छुं. ए कारण माटे मने आज्ञा आपो. त्यार पछी

ते शेठ शेठाणीए आज्ञा आपी. पछी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बेहेनने कही ने, घणांक क्रियाणां लेइने, दैवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनुं स्थानक एवी मथुरा नगरीए गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहाडो कोइक माठा कर्मना जोगथकी अद्भूतरूपे करीने शोभायमान एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने, कामे पीडीत थयो सतो, ते वेश्याने बहु द्रव्य आपीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी संगाथे विषय संबंधी सुख भोगवतो हवो. त्यां अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो. हवे शौर्यपुरने विषे ते कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति सांभलीने, तत्काल वैराग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी) नो संजोग थये सते दीक्षाग्रहण करीने, घणां महोटां तप करीने, विशुद्ध अध्यवसायना योग थकी थोडा कालमांज, तेणीए अवधिज्ञान उत्पन्न कर्युं. त्यार पछी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बले करीने पोताना भाईनुं स्वरूप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता संगाथे लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो, तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती ए

टले धिक्कार पमो कर्मने !!! एम कहेती सती पोताना भाईने अकारजरूप म होटा पापरूप कादव थकी उद्धारवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आवी- ने, कुबेरसेना वेश्यानेज घर जइने, धर्मलाभरूप आशिष देइने तेनी पासे पो- ताने उतरवानुं स्थानक माग्युं. ते अवसरे कुबेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी. हे महासती! हुं वेश्या छुं. पण हमणां एक भरतारना संजोगथकी निश्चे कुलस्त्री थइ छुं. ते कारण माटे तमे सुखे करीने महारा घर नी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रव र्तावो. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार सहित तेणीए आपे- ला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल भूंइ उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे सा ध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं महारो भाई छुं. ॥ १॥ तुं महारो पुत्र छुं. ॥२॥ तुं माहारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं महारा भाईनो पुत्र छुं, एटले भत्रिजो छुं. ॥४॥ तुं महारो काको छुं.

॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र छुं. ॥६॥ तथा जे तहारो पिता छे, ते महारो जाई छे. ॥१॥ अने महारो पिता छे. ॥२॥ अने महारा पितानो पिता, एटले महारो वमाछन छे. ॥३॥ माहारो जरतार छे. ॥४॥ महारो पुत्र छे. ॥५॥ अने महारो ससरो पण छे. ॥६॥—तथा जे तहारी माता छे, ते महारी माता छे.॥१॥ अने महारा पितानी माता छे. ॥२॥ अने महारा जाईनी स्त्री छे. ॥३॥ अने महारी वहु छे. ॥४॥ अने महारी सासु छे. ॥५॥ अने महारी शोक्य पण छे. ॥६॥ ए रीते कहीने साध्वी ते वालकने वारंवार बोलावे छे. त्यार पछी एक दहाडो कुवेरदत्त तेनुं वचन सांजलीने, आश्चर्य पाम्यो सतो, ते साध्वीने कहेतो हवो. हे आर्ये! वारंवार आवुं अजुक्त शुं बोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी. हुं अजुक्तु नथी बोलती. जे कारण माटे आ वालक एक मातापणा थकी जाई छे, एटले तेनी अने महारी एक माता छे. तथी महारो जाई थाय छे. ॥१॥ अने महारा जरतारनो पुत्र छे, माटे महारो पुत्र थाय छे. ॥२॥ अने महारा जरतारनो नहानो जाई छे, माटे महारो दीयर छे. ॥३॥ अने महारा जाईनो पुत्र छे, माटे

म्हारो भत्रीजो छे.॥४॥ अने म्हारी माताना पतिनो भाई छे, माटे म्हारो काको लागे छे. ॥५॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे म्हारो पोत्रो लागे छे. ॥६॥—ए प्रकारें बालकनी साथे पोताना छ संबंध देखाडीने, वली केहेती हवी. जे आ बालकनो पिता छे, ते म्हारे एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी अने म्हारी एक माता छे, माटे भाइ थाय छे. ॥१॥ अने म्हारी मातानो भरतार थयो, तेथी म्हारो पिता थाय छे. ॥२॥ अने म्हारा काकानो पिता थयो, तेथी म्हारो वडावडु थयो. ॥३॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे म्हारो भरतार थाय छे ॥४॥ अने म्हारी शोक्यनो पुत्र थाय छे, माटे म्हारो पुत्र पण थाय छे ॥५॥ अने म्हारा दीयरनो पिता थाय, माटे म्हारो ससरो छे ॥६॥—ए प्रकारें बालकना पिता कुबेरदत्तनी साथे पोताना छ संबंध कहीने, वली केहेती हवी. जे आ बालकनी माता छे, ते मने पण जणनारी छे, माटे म्हारी पण माता छे ॥१॥ अने म्हारा काकानी माता छे, तेथी म्हारी दादी लागे छे ॥२॥ अने म्हारा भाइनी स्त्री थइ, तेथी म्हारी भोजाइ थाय छे ॥३॥ अने म्हारी शोक्यना

पुत्रनी स्त्री थइ, माटे म्हारी वहु थइ ॥४॥ अने म्हारा जरतारनी माता थइ, तेथी म्हारी सासु थइ ॥५॥ अने म्हारा जाईनी बीजी स्त्री थइ, माटे म्हारी शोक्य थइ ॥६॥ ए रीते आ बालकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या. ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्रहण कर्यु ते अवसरे राखेली पोतानी वींटी कुबेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण ते वींटी देखीने सर्व संबंधनुं विरुद्धपणुं जाणीने, तत्काल वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा करतो सतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वली म्हा तप करतो हवो. तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांजलवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्त्तिनी पासे गइ, एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ. अनुक्रमे ए सर्व जीवो, पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिनां जजनार थयां. अर्थात् रूडी गतिमां गयां. ए प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत

कह्यां. आ एक नवने आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक नवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतीवार थया छे. ते प्रकारे श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामां कह्युं छे, तेनो अर्थ इहां लखीए छीए.

हे भगवंत! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने, भाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुभावना अनुबंध सहितपणे करीने, घातकपणे करीने एटले मारनारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहायीपणे करीने, राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् सार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने, एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, भृतकपणे करीने एटले दुकालादिकने विषे अन्नसाटे लीधेलो तेपणे करीने, कर्षणादि

लाजना जाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना जोग- शा०
कारी नरपणे करीने, वली कला शीखववा जोग्यपणे करीने, अने वली छेष क
रवा जोग्यपणे करीने पूर्वे उत्पन्न थयो छे? ए रीते गौतमस्वामीए जगवंतने पू
छ्युं. त्यारे जगवंत कहेता हवा. हे गौतम! हा! अनेकवार अथवा अनंतीवार
आ जीव सर्व जीवोनी माता थइ, पिता थयो, जाई थयो, ए रीते उपर कह्या
प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना
मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते
सर्व जीवोने मांहोमांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे. इति संसारनी अनवस्था उपर
कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री जगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थानं न तत् कुलम्
११. ९ १० १४ १२ १३ १७ १५ १६ २० १८ १९
न सा जाई न सा जोणी। न तं गाणं न तं कुलं ॥ २४

न जाताः न मृताः यत्र सर्वे जीवाः अनन्तशः
५ ६ ७ ८ १ २ ३ ४

न जाया न मुआ जत्थ । सव्वे जीवा अणंतसो ॥ ९३ ॥

अर्थः—(जत्र के०) ज्यां (सव्वे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया, तथा (न मुआ के०) नथी मरण पांम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति जे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनी जे ते न के०) नथी. अने (तं के०) ते अर्थात् तेवुं कोइ (ठाणं के०) स्थान जे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं कोइ (कुलं के०) कुल जे ते (न के०) नथी. एटले सर्व जीवोने पूर्वे कहेलां सर्व स्थानको अनंतीवार थयां छे ॥ ९३ ॥

वली आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री भगवती सूत्र ना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकडानुं दृष्टांत जोइ लेज्यो.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

तत् किमपि नास्ति स्थानं लोके वालाग्रकोटीमात्रमपि.

७ ८ १२ ११ ९ १०

तं किंपि नत्थि ठाणं । लोए वालग्गकोडिमित्तंपि ॥

यत्र न जीवाः बहुशः सुखदुःखपरंपरां प्राप्ताः

१ ५ २ ४ ३ ६

जत्थ न जीवा बहुसो । सुहदुक्खपरंपरं पत्ता ॥ २४ ॥

अर्थ–(जत्थ के०) जे स्थानने विषे (जीवा के०) जीव जे ते (सुह दुक्ख परंपरं के०) सुख दुःखनी परंपराने (बहुसो के०) घणीवार (न पत्ता के०) नथी पाम्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कोइ पण (लोए के०) लोकने विषे (वालग्ग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमित्तंपि के०) प्रांतभाग मात्र पण, अर्थात् किंचित्मात्र पण (ठाणं के०) स्थान जे ते (नत्थि के०) नथी. अर्थात् आ जीव, सर्वे स्थानकमां जइ आव्यो छे. ॥ २४ ॥

भावार्थ—व्यवहार राशीने पामेला जीवोने अनंतो काल थइ गयो छे. माटे ते जीवोने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइ ज हशे? एम संभावना करीए छीए, केमके, ए अभिप्राय तो बहुश्रुतनेज गम्य छे. अर्थात् ते अभिप्राय तो बहुश्रुत जाणे. हे जीव! तुं अनंतीवार सारी सारी जातिमां तथा सारी सारी योनिमां उत्पन्न थयो छे. अने सारा सारा स्थानमां तथा सारा सारा कुलमां उत्पन्न थयो छे. अने तुं त्यां अनेक प्रकारे जन्म मरण पाम्यो छे. परंतु विचारी जोतां तो तुं जेवो छे, तेवोने तेवोज छे एटले तहारुं स्वरूपतो निश्चेनयमते करीने अछेद्य, अभेद्य, अजर, अमर, ज्ञानरूप, सुखरूप अने सत्तारूप एवुं छे. तेने तुं विसरी जइने, देहादि परभावमां आसक्त थइने पंचप्रकारना विषयसुख भोगववानी तृष्णा, हजु सूधी तने जती नथी. परंतु तुं एम वांछा राखे छे के हुं सारी सारी जाति आदिकमां जइने सारा सारा विषय भोगवुं. पण ते विषयनां सुख तें अनंतीवार भोगवीने वमन कर्यां छे, तोयपण तेने तेज भोगनी इच्छा राखीने वांताशी (वमन करेलाने खानारो) केम थाय छे? वली ए

विषयसुखने ज्ञोगवीने कांइ तृप्त थवातुं नथी पण, उलटी तेनी तृष्णा जेम बलता अग्निमां घी होमे, ने तेनी ज्वाला वृद्धि पामे, तेम विषय तृष्णा वृद्धि पामशे; माटे हे जीव! तुं एम विचार के, हुं सर्व ठेकाणे जइने सर्व जातिनां सुख दुःख अनंतीवार ज्नोगवी आव्यो छुं. पण कोइ ठेकाणे नथी जइ आव्यो एम नथी. एवुं विचारीने विषय सुखथी विराम पामीने तुं तहारा आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमां मग्न था. आ बे गाथानो ज्नेगो ज्नावार्थ छे. ॥२३॥ ॥२४॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

सर्वाः ऋद्धयः प्राप्ताः सर्वेऽपि स्वजनसंबन्धाः
२ ३ ६ ४ ५

सवाउ रिद्धीउ । पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥

संसारे तस्मात् विरम ततःऋद्ध्यादिभ्यः यदि जानासि तदा आत्मानं सुखिनं
१ ७ १२ ११ ८ १० ९

संसारे ता विरमसु । तत्तो जइ मुणसि अप्पाणं ॥२५॥

अर्थ—(संसारे के०) संसारने विषे (सवाउ के०) सर्व एवी (रिद्धीउ के०) ऋ-

द्धियो जे ते. तथा (सव्वेवि के०) सर्व एवा पण (सयणसंबंधा के०) स्वजन संबंध जे ते (पत्ता के०) पाम्यो छे (तो के०) ते कारण माटे (जइ के०) जो (अप्पाणं के०) आत्मानें (मुणसि के०) जाणे छे, तो (तत्तो के०) ते ऋद्धिआदिक थकी (विरमसु के०) विराम पाम्य. अर्थात् निवृत्ति पाम्य. ॥ २५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! संसारने विषे अनादि कालथी भ्रमण करतां आ जीवे देव मनुष्यादिकनी सर्व समृद्धियो पामी छे. तथा सर्वेनी साथे, पोतानो माता पिता भाई भार्यादिक संबंध, जोडायो छे. माटे तेमां तहारे मोह राखवो घटतो नथी. केम के, जे स्त्री छे, ते पराभवनुं स्थानक छे. तथा जे बंधुजन छे, ते ज बंधन छे. तथा जे विषयसुख छे, तेज विष छे. (झेर छे.) ए प्रकारे जे तहारा शत्रु छे, तेनेज तुं मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेठो छे. ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुंज साचुं सुख मानीने, ते ऋद्धि, स्वजन, इत्यादिकनुं कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने दुःखरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पाम्य. ॥ २५ ॥

एकः बध्नाति कर्म एकः वधबंधमरणव्यसनानि
१ ३ २ ४ ५
एगो बंधइ कम्मं । एगो वहबंधमरणवसणाइं ॥
कर्मनिर्वर्जितः सन् त्रिपहते नवे भ्रमति एक एव
६ ए १० ७ ७
विसहइ नवंमि नमरुइ । एगुच्चिअ कम्मवेलविउ ॥२६॥

अर्थ—(एगो के०) एकलो. अर्थात् सहाय्य रहित एवो जीव जे ते (कम्मं के०) ज्ञानावरणीआदि कर्मने (बंधइ के०) आत्मानी संगाथे बांधे छे. तथा (एगो के०) एकलोज नवांतरने विषे (वह के०) ताम्न. अने (बंध के०) बंधन. अने (मरण के०) प्राणनो वियोग. अने (वसणाइं के०) आपत्ति, तेमने (विसहइ के०) सहन करे छे. वली (एगुच्चिय के०) एकलोज आ जीव (कम्मवेलविउ के०) कर्मवरू छ गायो सतो (नवंमि के०) संसारने विषे (नमरुइ के०) नमे छे. ॥ २६ ॥

नावार्थः—हे जीव! ज वखत तहारो जन्म थयो, ते वखत तें एकलेज घणुंज कष्ट सहन कर्युं, पण ते वखत तहारुं छुःख मटाम्वाने माटे, तने कोइए स

ह्यय करी नहीं. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणनी वेदना प
ण, तहारे एकलानेज सहन करवी पमशे. अने पछी ज्यारे नरकादिक भवांतर-
ने विषे जईश. त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पमशे;
पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे, तथा संबंधीने अर्थे तें
अनेक प्रकारनां पाप कर्यां छे, परंतु, तेमांनु कोइ पण तहारी वेदनानो भाग ले
वाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा भवोमां पण कर्मवशे छगायेलो तुं, एक-
लोज कष्ट भोगवीश. अर्थात् तहारां करेलां कृत्यने तुंज भोगवीश, पण ते कष्ट
भोगववाने बीजो कोइ पण आवशे नही. ॥ २६ ॥

अन्यः न कुरुते अहितं हितमपि आत्मा करोति नैव अन्यः
१ ३ ४ २ ५ ६ ७ ए ०

अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु अन्नो ॥

आत्मकृतं सुखदुःखं भुनक्षि ततः कस्मादसि दीनमुखः
११ १२ १३ १० १५ १४

अप्पकयं सुहदुक्खं । भुंजसि ता कीस दीणमुहो ॥२७॥

अर्थ—हे प्राणिने! (अन्नो के०) अन्य जे ते (अहियं के०) अहित (अनिष्ट) ने (न कुणइ के०) नथी करतो. परंतु आत्माज करे छे. अने (हियंपि के०) हितने पण, ते (अप्पा के०) आत्माज (करेइ के०) करे छे. पण (अन्नो के०) अन्य कोइ (नहु के०) नथीज करतो. (ता के०) ते कारण माटे (अप्पकयं के०) आत्मानुं करेलुं जे (सुहदुक्खं के०) सुखदुःख, तेने (भुंजसि के०) पोते आत्माज भोगवे छे. माटे तुं (दीणमुहो के०) दीनमुख वालो (कीस के०) केम थाय छे? अर्थात् तुं बीजाहनो दोष शुं करवा देखे छे? ॥ २७ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं एम विचारे छे के, फलाणाये म्हारुं बगाड्युं, एम धारीने तेना उपर द्वेष करे छे, अने फलाणाये म्हारुं सुधार्युं, एम धारीने तेना उपर राग करे छे, पण तेमांनुं कोइ तहारुं बगाडतुं पण नथी, ने सुधारतुं पण नथी. परंतु ते बगाडनारो अने सुधारनारो, ते तहारो आत्माज छे. अर्थात् सुख पण तहारो आत्मा करे छे, अने दुःख पण तहारो आत्माज करे छे. माटे दुःख आव्ये सते दीनमुख वालो थइने, बीजानो दोष शुं करवा देखे छे? वली श्री

उत्तराध्ययन सूत्रना वीशमा अध्ययनमां कह्युं छे के, वैतरणी नदीनो पमाडनार पण आ आत्माज छे. अने कूटशाल्मलि वृक्षनी वेदनाने पमाडनारो पण आ आत्मा छे. अने कामधेनु गायने पमाडनारो पण आ आत्मा छे. अने नंदनवन तथा देवलोक अने मोक्ष तेने पमाडनारो पण आ आत्माज छे. वली आ आत्मा कोइ अपेक्षाये कर्त्ता छे, अने कोइ अपेक्षाये अकर्त्ता छे. एज रीते सुख दुःखनो कर्त्ता अकर्त्ता पण आत्माज छे. वली मित्र तथा अमित्र पण आत्माज छे. अने सदाचार अने दुराचारने करनारो पण, आ आत्माज छे. एम जाणीने कोइना उपर राग द्वेष करवो नहीं. ॥ २७ ॥

बहुआरंभेण उपार्जितं वित्तं अनुभवंति हे जीव स्वजनगणाः
३ ४ ५ १ २

बहुआरंभविढत्तं । वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥

तेन आरंभेण जनितं पापकर्म अनुभविष्यसि नरके पुनः त्वं एव
७ १० ६ ८ ९

तज्जणियपावकम्मं । अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥२८॥

अर्थ-(जीव के०) हे प्राणिन्! (सयणगणा के०) माता, पिता, नाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंन्न के०) तें, खेतीआदिक घणा आरंन्ने करीने (विढत्तं के०) नपार्जन कर्युं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेन (विलसंति के०) विलास करे छे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक न्नोगवे छे. (पुणो के०) वली (तज्जणिय के०) ते आरंन्ने करीने नत्पन्न थयुं एवुं, जे (पावकम्मं के०) पाप कर्म, तेने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज (अणुहवसि के०) अनुन्नव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज न्नोगवीश. ॥ ३० ॥

न्नावार्थ-हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट छलन्नेद प्रपंचादिक केटलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्त्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां न्नमीने, तथा लडाइ प्रमुखमां मरणांत कष्ट माथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग करीने तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन नपार्जन कर्युं; परंतु ते धनने स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक,

तहारो उपकार न गणतां, उलटा तने दबावीने, तथा तने तिरस्कार करीने, तथा मेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवडे करीने, एटले उंदरनी पेठे फूंकी फूंकीने तेने खाइ जाय छे. अर्थात् धोले दहाडे ज्यारे शेहेरमां ते स्वजनादिक चोर, तने लूटी ले छे. अने ते धन उपार्जन करतां जे पाप थयुं, तेना फलने तो नरकादिकने विषे, तुं एकलोज भोगवीश. पण बीजुं कोइ भोगववा आवशे नही. माटे हे भव्य प्राणिन्! कांइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने कांइक तो सारा मार्गमां वापरज! ॥ २८ ॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः क्षीणाः
४ ५ ६ ७ २ ८ ३

अह दुक्खिआइ तह भु । क्खियाइ जह चिंतिआइ खीणाइ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वां हे जीव किं भणामः
९ ११ १२ १० १३ १ १४ १५

तह थोवंपि. न अप्पा । विचिंतिउ जीव किं भणामो ॥२९॥

वाना स्वन्नाव वालुं एवुं (शरीरं के०) आ शरीर छे. (अ के०) वली (अन्नो के०) शरीर थकी जूदो एवो, अने (सासयसरूवो के०) शाश्वतुं छे स्वरूप ते जेनुं, एवो (जीवो के०) जीव छे. तेने (कम्मवसा के०) कर्मना आधीनपणाथी शरीरनी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो छे. माटे (इह के०) ए शरीरने विषे (तुज्झ के०) तहारे (को के०) श्यो (निब्बंधो के०) अनुबंध छे? एटले ए शरीरने विषे तहारे शी मूर्छा छे? ॥ ३० ॥

न्नावार्थ—हे जीव! तुं अछेद्य, अन्नेद्य, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय; ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, निर्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तुं निश्चे नय मते छे. परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे करीने, अनित्य, अने अशाश्वत एवुं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकामां रहेलुं मांस, अने मल मूत्र, ने डुर्गंध, ने विन्नीत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए न्नरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर छे. तेवा शरीरने विषे हे

जीव! तुं कर्मना वशथकी बंधाएलो छे. तेने विषे महारापणुं मानी लइने, एटले आ शरीर ते हुं छुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वभाव राखीने शुं करवा मिथ्या हेरान थाय छे? इहां प्रसंगानुसारे शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचारवा जेवुं एक दृष्टांत लखीए छीए.—जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध कर्यो होय, तेणे करीने तेने सकत मजूरी साथे, महा दुःखदाइ बंधीखानामां, अमुक वर्षनी टीप मारीने पूर्यो होय, तेम तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि वस्तुए करीने भरेलो, अने दुर्गंधमय शरीररूप पुरुषनी आकृतिवालो तथा स्त्रीनी आकृतिवालो चामडानो कोथलो, तेमां तने अमुक मुदत सूधी पूर्यो छे. तो पण तेवा शरीरने विषे तुं एवो ममत्व धारण करे छे के, हुं शेठ, हुं शेठाणी, हुं राजा, हुं राणी, हुं ब्राह्मण, हुं ब्राह्मणी, इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने तथा ते कोथलानो रंग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवाननी कल्पना करीने, तुं मोह पामे छे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ महारा शरीरमां शेठ ते कियो? हाथ शेठ? पग शेठ? के, माथुं शेठ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व

कल्पना मात्रज मालम पडशे. माटे एवी रीते वस्तुगते विचारीने, तुं शरीर उपरथी मूर्छा उतारय. किं बहुना? आ अधिकारने विषे श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥ ३० ॥

कुतः आगतं कुत्र चलितं त्वमपि कुतः आगतः कुत्र गमिष्यसि
३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

कह आयं कह चलियं । तुमंपि कह आगउ कहं गमिही॥

अन्योन्यमपि युवां न जानीथः हे जीव कुटुंबमिदं कुतः तव अन्तःकरणात्
१२ १३ १४ १ २ १६ १५

अन्नुन्नंपि न याणह । जीव कुडुंबं कउ तुज्झ ॥३१॥

अर्थ–(जीव के०) हे आत्मन् (कुडुंबं के०) आ माता पिता भाइ स्त्रीयादि कुटुंब (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं छे? अने (कह चलियं के०) क्यां गयुं? एटले अहिंथी मरीने क्यां गयुं? अने (तुमंपि के०) तुं पण (कह आगउ के०) क्यांथी आव्यो? अने (कहं गमिहि के०) क्यां जइश? एम (अन्नुन्नंपि के०) पर-

स्पर एटले एक बीजाने पण (नयाणइ के०) नथी जाणतो. माटे (तुज्फ के०) तहारुं कुटुंब (कन्न के०) क्यांथी? अर्थात् एक बीजाने जाण्या वगर आ कुटंब म्हारुं छे, एम मानी बेठो छुं, ते मिथ्या छे. ॥ ३१ ॥

भावार्थ—हे जीव! जेना उपर तने घणो मोह छे, ने म्हारां म्हारां करे छे, ते तहारां माता पिता स्त्रीयादिक केइ गतिमांथी आव्यां छे? ने केइ गतिमां जशे? अने तुं पण केइ गतिमांथी आव्यो छे? ने केइ गतिमां जइश? ते संबंधी तने कांइ पण खबर नथी. एटले जेम परवने विषे कोइ क्यांथी आव्युं? ने कोइ क्यांथी आव्युं; ए रीते ते सर्वे आवीने एकठां मले छे. पछी तेउ पाणी पीने सउ सउने मार्गे वेराइ जाय छे. तेम आ भवरूप परवने विषे कुटुंबरूप सर्व लोक पण, कोइ नारकीमांथी, कोइ तिर्यंचमांथी, कोइ मनुष्यमांथी अने कोइ देवलोकमांथी, एम सउ सउनी गतिमांथी आवीने भेगां थयां छे. तेउ पोतपोताना कर्मने अनुसारे सुख दुःख भोगवीने, पोत पोतानां करेलां कृत्यने अनुसारे चाल्यां जाय छे. परंतु तेमने राखवाने माटे तुं अनेक प्रकारना उपाय करीश,

तोयपण ते रही शकवानां नथी, ते कारण माटे तेमने तुं एम मानी बेठो छुं के, आ महारुं कुटुंब छे, पण ते वस्तुगते तहारुं कुटुंब छेज नही. परंतु तहारुं साचुं कुटुंब तो ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिक आत्मगुण छे. ॥ ३१ ॥ २१०

आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारांगजी सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना प्रथम अध्ययनना, प्रथम उद्देशामां जोइ लेज्यो. ॥३१॥

क्षणभंगुरे शरीरे मनुजभवे अभ्रपटलसदृक्षे
१ २ ४ ३

खणभंगुरे सरीरे । मणुअभवे अप्भपडलसारिछे ॥

सारं एतावन्मात्रं यद्यस्मात् क्रियते शोभनः धर्मः
१० ९ ५ ८ ६ ७

सारं इत्तियमेत्तं । जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥३२॥

अर्थ—हे आत्मन्! (खणभंगुरे के०) क्षण क्षणमां नाश पामतुं एवुं (सरीरे के०) शरीर सते, तथा (अप्भपडल सारिछे के०) मेघना समूह जेवा एटले जेम ४२

वायराथी मेघ शीघ्र नाश पामे छे, तेम थोमा कालमां नाश पामे एवा. (मणुअन्नवे के०) मनुष्य न्नवने विषे (जं के०) जे (सोहणो के०) सारो. एटले पांच आश्रवथी विराम पामवा रूप (धम्मो के०) जिनप्रणीत धर्म जे ते (कीरइ के०) करीए. (इत्तियमित्तं के०) एटलुं मात्रज (सारं के०) सार छे. अर्थात् आ संसारमां जेटलुं धर्म साधन थाय छे, एटलुंज सार छे. ॥ ३२ ॥

न्नावार्थ–हे न्नव्य जीव! देवादिक न्नवनी अपेक्षाए थोमा काल रहे एवो, आ मनुष्य न्नव छे. तेमां वली आ शरीर क्षणे क्षणे नाश पामे छे. अर्थात् चारे तरफथी बलवा मांमेला घर जेवुं आ शरीर छे. तेवा क्षणिक शरीर वमे, जेटली घमी तुं धर्म साधन करीश, एटली वारनोज तहारो मनुष्यन्नव लेखानो छे. जेम कोइ घर बलतुं होय, ने तेमाथी जेटलो सामान काढी लीधो, तेटलोज आपणो छे. तेम नाश पामता शरीरथी जेटली घमी तुं तहारा आत्मानुं साधन करीश, एटलीजवार तहारो मनुष्यन्नव जाणवो. अने बाकीनो पशुना जेवो निरर्थक जाणवो. एटले जेम पशु छे, ते आहार, नंघ अने मैथुन तेणे करीने पोता-

माताना योनि यंत्रमांथी निकलतां, माताने तथा पोताने, अतुल वेदना थाय छे. तेवी रीते मरणनुं दुःख पण जाणी लेवुं. हवे जन्म अने मरण ए बे दुःखोनी मध्ये, रहेला दुःखोनुं वर्णन करीए छीए. बाल्यावस्थाने विषे, ते बालकने बोल तां न आवडवाथी, तेने जे वेदना थइ होय, ते वेदना मटाडवाना उपचारने ब-दले, उलटी तेने वधारे वेदना थाय; तेवा उपचार करवामां आवे छे. जेम के, ते बालकने माथु दुःखतुं होय, तेनो उपचार मूकीने पेट दुःखतुं मटाडवानो उप चार करे छे. इत्यादि. वली जवानीमां एटले मानी लीधेली सुखनी अवस्थामां पण, संसारना समस्त सुखनी प्राप्ति थती नथी.—कदापि पराणे एक सुखनी प्राप्ति थाय छे, तेवामां बीजां बे दुःख उभां थाय छे. जेम कोइ वस्तुनो धडो करवा माटे, कांइ पण चीज न जडवाथी, चोमासामां उत्पन्न थएलां आशरे द-श पंदर देडकां लेइ, पांचशेरीनो धडो करे छे, तेवामां ते धडो कांइक उंचो थ-वाथी जेवामां बीजुं एक देडकुं लेवा जाय छे, तेवामां बे देडकां कूदी जाय छे. वली बेने पकडवा जाय छे, तेवामां चार जतां रहे छे. तेम ए दृष्टांतनुं सिद्धांत

ए छे के, स्त्री, धन, पुत्र, निरोगीपणुं जगत्मां मान्यपणुं, तथा महोटी हवेली-
उ, अने स्वजनादिकनुं अनुकूलपणुं इत्यादिक सवां सुख भोगववानी इच्छा करे
छे, तेवामां तेमांथीज अणधार्युं, अणचिंतव्युं, उचिंतु महाकष्ट आवी पडे छे. जे
म के, पुत्रना सुखनी इच्छा करवा जाय छे, तेवामां स्त्री मरी जाय, वली स्त्रीना
सुखनी इच्छा करवा जाय छे, एटलामां द्रव्य नाश थइ जाय, वली पराणे कदा
पि द्रव्य मल्युं, तो शरीरे मांदो थाय, कदापि शरीरे साजो थयो, तो घर बली
जाय, वली घर सज्ज कराववा जाय, एटलामां चोरीनो, अथवा स्वजनादिकनो
उपद्रव थाय, माटे जवानीमां पण, सर्व प्रकारनी बरोबर व्यवस्था राखीने सु-
ख भोगववा जाय, तोपण भोगवी शकातुं नथी. तो वृद्धावस्थामां तो क्यांथीज
भोगवाय? केम के, सर्व सुख भोगववानुं मुख्य साधन एवुं जे शरीर, ते निर्ब-
ल, रोगी, कद्रुपु थइ जाय छे. तेमज शास्त्रमां कह्युं छे के, हाथ पग विगेरे अंग
थरथर ध्रुजे छे. तथा आंखे पूरुं देखातुं नथी. काने पूरुं संभलातुं नथी, नाकमां
थी लींट नितरे छे, ने दांत पण हाली उठे छे. तथा पडी पण जाय छे. तथा खां

सी. श्वास अने शरीरनुं निर्बलपणु वधे छे, अंग भागे छे. तुटे छे अने फाटे छे. व ली मुखेथी बराबर चोखुं बोली शकातुं नथी. अने लोकने पण अनादर करवा जोग्य, तथा हांसी करवा जोग्य थाय छे. तथा दिवसे दिवसे ज्ञान पण ओछुं थतुं जाय छे. तोयपण वधा काममां म्होपण झोहोलवा घणो जाय छे, त्यारे पोता-नी स्त्री तथा वहालो पुत्र अने पुत्री विगेरे, ते झोसाने तिरस्कार करीने एम कहे छे के, तमे छानामाना खाटलामां पड्या रहो ने! नकामो लवारो शुं करवा करो छो! तमारुं हैयुं फूटी गयुं छे, पण कांइ अमारुं फुटी गयुं नथी के, तमारुं कहुं करीए!! वली घरना खूणाने विषे खांसो खातो खातो एक तूटमूट खाटलीमां पड्यो रहे छे. वली जवानी अवस्थामां पुत्रादिकने पालन पोषण करेलां, ते एवी आशाए के, तेओ वृद्धावस्थामां म्हारी चाकरी करशे, तोयपण ते स्त्री, पुत्र पुत्रनी स्त्रीयो, इत्यादि ते पण ते झोसाथी न सहन थाय तेवो, पराभव करे छे. अने वली मोढेथी बोले छे के, आ झोसो मरतोए नथी, ने मांचो मूकतो पण नथी. वली ते झोसानी घरमां रहेला माणसोज निंदा करे छे, एटलुंज नहीं, परंतु ते

वृद्ध पोतेज, पोताना देहनी निंदा करे छे. ते उपर टीकामां लखेलुं काव्य तथा तेनो अर्थ लखीए छीए.

वैतालीयवृत्तम्.

वलिसंततमस्थिशेषितं शिथिलस्नायुधृतं कलेवरम् ॥
स्वयमेव पुमान् जुगुप्सते किमु कान्ता कमनीयविग्रहा ॥१॥

अर्थ—वृद्धावस्थाथी जेना बधा शरीरनी त्वचा (चामडी) मां करचोलीयो वली गइ छे. तथा शरीरमां केवल हाडकांज देखाय छे. अने नाडियो पण, शिथिल थइ गइ छे. एवा बेढंगा कलेवरने जोई, ए वृद्ध पोते पोतानी मेलेज, ते शरीरनी निंदा करे छे, तो जेनुं शरीर सुंदर छे, एवी स्त्रीयो निंदे; तेमां तो शुंज कहेवुं ? ॥ १ ॥

वली ते वृद्धावस्थाना दुःख उपर टीकामां कथा लखेली छे, तेनो अर्थ लखीए छीए.

कथा. ३

कौशांबी नगरीने विषे घणा धनवालो, अने घणा पुत्रवालो एवो, एक धनो

नामे सार्थवाह हतो. तेणे एकलेज नाना प्रकारना उपाये करीने, धन उपार्जन कर्युं. ने ते सघलुं धन, दुःखवालां बंधुजन, तथा स्वजन, तथा मित्र, तथा स्त्री, अने न्नाइ आदिक सर्वे संबंधीजनना न्नागने अर्थे वापर्युं, त्यार पढी ते धनो, कालना परिपाकपणाथी वृद्ध अवस्थाने पाम्यो. ने तेना सघला पुत्रो, तेनुं सारी रीते पालन पोषण करवानी योग्य कलामां कुशल हता. अने संसार संबंधि सघला कामनी चिंतानो न्नार, तेणे ते पुत्रो उपरज नांख्यो हतो. तोयपण ते पुत्रो एम बोले छे के, अमने आ पिताजीएज आवी सुंदर अवस्थाने पमाड्या छे. तथा सर्व लोकना अग्रेसर कर्या छे. तथा तेमणे अमारो बहु उपकार कर्यो छे. ए रीते पोतानुं सारुं कुलीनपणुं, ते पुत्रो जणावता हता. पढी कोई कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना स्वामीनी चाकरी करती हती. तेमां पण शरीर चोलीने स्नान करावबुं, तथा न्नोजन करावबुं इत्यादिक जे काले जेम करवुं घटे, ते तेम निरंतर करती हती. तेम करतां करतां केटलाएक दिवस गया, पढी वृद्धपणुं वृद्धि पाम्युं. एटले आखा शरीरनी इंद्रियो स्वाधिन न रही. अने सर्व

अंग कंपवा लाग्यां. अने नेत्रादिकमांथी पाणी गलवा मांड्युं. त्यारे हलवे हलवे
ते स्त्रीयादिकोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाडवा मांडी. केमके, वृद्धपणुं तो वंधवा
लाग्युं माटे. वली ते वृद्ध चित्तना अभिमान वडे करीने, वृद्धावस्थाना दुःखरूप
समुद्रमां पड्यो. वली ते वृद्धना दीकरानी स्त्रीयो एम कहे छे के, आ डोसानुं व
ईतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां क्यां सूधी घाली मूक्युं हशे? ते कांइ मालम
पडतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीओ डोसाना पुत्रो, वली ते स्त्रीयोने समजावीने
डोसानी चाकरीमां वलगाडे छे, त्यार पछी एक दिवस ते सर्वे स्त्रीयो, संप क-
रीने पोत पोताना भरतारने कहे छे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाक
री करीए छीए, तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकलताथी, अमारी करेली चा
करीना जसने बदले, उलटो अपजस आपे छे. माटे तमने जो अमारुं कह्युं मा
नवामां न आवतुं होय, तो बीजा कोई माणस पासे ते डोसानी चाकरी करा-
वो; एटले खबर पडशे. पछी ते पुत्रोए तेमज कर्युं. त्यार पछी केटलाएक दिव-
से पुत्रे पूछ्युं के, हे पिताजी! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे? त्यारे ते

झोसो बोल्यो के, त्राई! शुं कहुं!! मह्हारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात न २१०
थी. एवी रीते ते झोसानुं बोलवुं सांभलीने, ते सर्वे स्त्रीयो पोताना पतिने कहे-
वा लागी के, तमे अमारुं कह्युं प्रथम नहोता मानता, पण हवे जखमारीने मा
न्युं!! इत्यादिक रीते वोलीने, ते झोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सा
री रीते वसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने
तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते च्यारे तरफनुं दुःख जेगुं थवाथी, ते झोसाए
पोको मूकवा मांडी. ते सांभलीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न प
चतु नथी, ने वगर विचार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो!
देवतावडे शेकीए. पछी ते स्त्रीयो पण लूगडाना डुचा सारी पेठे उंना करीने जे
म डाम दे, तेम झोसाने शेके छे. तेथी ते झोसाने घणी पीडा थवाथी झोसो ना
ना कहेतो जाय छे, तोपण पराणे पराणे शेके जाय छे. अने मनमां विचारे छे
के, आ झोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरी फरीने ४०
आवो लाग मलवानो नथी. एम विचारीने, ते मोसाने बहु पराभव करे छे. त्या

र पछी ते फोसो पण आर्त्तध्याने करी थोडा दिवसमां मरण पाम्यो. ए रीते वृ-
द्धावस्थानुं दुःख जाणवुं.

वली ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननुं वीजुं काव्य, टीकामां लख्युं छे, ते लखीए छीए.

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गता ।
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते ॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः, पत्नी न शुश्रूषते ।
धिक् कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं, पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥ २ ॥

अर्थ—वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे, एटले शरीरे करचोलीउं व-
ले छे; अने गति पण विकल थाय छे, एटले ज्यां पग मूकवो धार्यो होय, त्यां
न मूकातां वीजे ठेकाणे मुकाइ जाय छे. अने दांत पण पडी जाय छे. अने आं-
खे पण झांख आववाथी वरावर देखातुं नथी. अने रूप पण दिवसे दिवसे घट
तुं जाय छे. अने मुखमांथी लाल चूए छे. वली बांधवजन पण, ते वृद्धनुं कह्युं

करता नथी. अने परणेली स्त्री पण, सेवा करती नथी. माटे जराए (वृद्धवस्थाए) करीने पराभव पामेला पुरुषने धिक्कार थाओ!!! केमके, पुत्र पण ते वृद्धने तिरस्कार करे छे. माटे ए वृद्धपणानुं जीववुं, ते केवल कष्टरूप जाणवुं. ॥ २ ॥

वली कह्युं छे के, जेम ते वृद्धनी पोतानां घरनां माणसो निंदा करे छे. तेम ते वृद्ध पण पोताना घरना माणसोना, अनेक दोष प्रकट करीने, तेओनी निंदा करे छे. वली ते वृद्धे पूर्वे एटले जवानी अवस्थामां धर्म कर्यो हतो, तेथी केटला एक लोक ते वृद्धनो निर्वाह करता हता, ते पण आ वृद्धावस्थामां, तेनुं दुःख नाश करवाने समर्थ थता नथी. जेम कोइ माणस नौकामां (वहाणमां) बेठो होय, तेवामां ते नौका जर दरिया वच्चे भांगी जाय, त्यारे तेमां बेठला माणसोने, जेम दुःख थाय, तेम आ वृद्धने पण सहाय्यता न मलवाथी, तेवुं दुःख थाय छे. तथा वृद्धावस्थामां प्राये सोल रोग उत्पन्न थाय छे, तथा जे वृद्धने जोवाथी बीजाने पण करुणा उत्पन्न थाय, तेवो ते वृद्ध दुःखी थाय छे. इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजीसूत्रथी जाणवो. वली शास्त्रमां कह्युं छे के,

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

सव्वे जीवावि इच्छंति । जीविउं न मरिज्जउं ॥
तम्हा पाणिवहं घोरं । निग्गंथा वज्जयंति णं ॥ ३ ॥

अर्थ—पूर्वे वृद्धावस्थानुं जे दुःख कह्युं, तेथी मरणनी वेदनानुं दुःख अत्यंत जाणवुं. माटेज शास्त्रमां कह्युं छे के, सर्वे जीवो जीववुं वांछे छे, पण कोइ जीवो मरवुं इच्छता नथी. एटलाज माटे निग्रंथ महामुनियो घोर एवा प्राणिवधनो त्याग करे छे. ॥ ३ ॥

वली एज अधिकारने विशेष जाणवाना अर्थि पुरुषोए, श्री आचारांगजी सूत्रमांथी जोइ लेवुं. वली गाथामां च शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे तेथी द्रव्य संबंधी पण घणुंज दुःख छे; ते देखाडे छे.

अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ॥
आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ—आ संसारने विषे मनुष्योने बे प्रकारना प्राण छे. तेमां एक अंतःप्राण, ने बीजा बहिःप्राण, तेमां अंतःप्राणतो प्रसिद्ध छे. अने बहिःप्राण ते धन छे. केम

के, प्राण जतां जेवुं डुःख थाय ळे, तेवुंज डुःख धन जतां पण थाय ळे. एटला-ज माटे ज्ञानी पुरुषोए आ डुःखनी पंक्तिमां धनने पण गएयुं ळे. केम के, (अर्थानां के०) धन मेलवतां पण डुःख ळे, तेमज नपार्जन करेला धनने साचववामां पण डुःख ळे, माटे धन आव्ये पण डुःख ळे, अने धन गये पण डुःख ळे. अर्थात् ते धनज डुःखदायक ळे. माटे डुःखनुं साधन एवा धनने धिक्कार थाश्रो!!

॥ ४ ॥—ए रीते जन्म, जरा, रोग, मरण अने धन, ते संबंधी डुःखनो विचार करवो, पण अंधपरंपराए नचालवुं. ए नपदेश. ॥ ३३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

यावत् न इंद्रियाणां हानिः यावत् न जराराक्षसी परिस्फुरति
१ ३ २ ४ ६ ५ ७

जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्खसी परिप्फुरई ॥

यावत् न रोगविकाराः यावत् न मृत्युः समाश्लिष्यति
८ १० ए ११ १३ १२ १४

जाव न रोगविश्रारा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥३४॥

अर्थ—हे जीव! (जाव के०) ज्यां सूधी (इंद्रियहाणी के०) इंद्रियोनी हानी, एटले इंद्रियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जर रक्खसी के०) जरारूप राक्षसी (न परिप्फुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुच्छिअई के०) नथी उदय मां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिने न गोपवतां तहाराथी बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले; नहिं तो पछीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे. ॥ ३४ ॥

भावार्थ—हे प्राणिन्! ज्यां सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने जरारूप राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमां घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो; त्यां सूधी तुं जेटलुं आत्म साधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदीथी धर्मसाधन करजे. ॥३४॥

वली भर्तृहरिये पण कह्युं छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो[1] ।
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
प्रोद्दीप्ते[2] भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ–(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर साजुं छे, तथा ज्यां सूधी जरा नथी आवी, तथा ज्यां सूधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आउखुं पूरुं नथी थयुं, त्यां सूधी पंडित पुरुषे, पोताना कल्याणने अर्थे म्होटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय; एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोई एवुं विचारे के, हालतो जवानी अवस्था छे, माटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्म साधन करीशुं, पण हे सज्जनो! जेम (प्रोद्दीप्ते के०) घर अतिशे बलवा मांड्युं. त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांड्या पछी कूवो खोदी पाणी

१ यावच्च दूरे जरा.   २ संदीप्ते.

कल्पामी घर होलवायज नहीं. तेम वृद्धावस्थामां वधुं धर्मसाधन करीशुं, एम धारवुं ते सिद्ध थायज नहीं. केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्म साधन बनी शकवुं घणुंज कठण छे. माटे धर्म साधन करवामां प्रमाद न करवो ॥

वली एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे.

यथा गेहे प्रदीप्ते कूपं खनयितुं न शक्नोति कोऽपि
१ २ ३ ५ ६ ७ ८ ४

जह गेहंमि पलित्ते । कूवं खणिउं न सक्कए कोइ ॥

तथा संप्राप्ते मरणे धर्मः कथं क्रियते हे जीव
९ १२ ११ १३ १४ १५ १०

तह संपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥ ३५ ॥

अर्थ—हे जीव! (जह के०) जेम (गेहंमि के०) घर (पलित्ते के०) बलवा मांडे सते (कोइ के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूवं के०) कूवाने (खणिउं के०) खोदवाने. अर्थात् कूवो खोदी पाणी काढीने, बलता घरने होलववा

ने (न सक्कए के०) न समर्थ थाय. (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव! (मरणे के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थए छते एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरए के०) करी शकाय? ॥ ३५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं बीजे चाले चढी गयो, एटले विषयी जीवनी संगते पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति क्षीण थवाथी, नकामा जेवो थयो, अने वली ज्यारे तने कूतरानी पेठे, तहारां स्त्री पुत्रादिके तिरस्कार कर्यो, त्यारे तुं पराणे धर्म साधन करवाने तत्पर थयो, पण हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हवे तहाराथी शुं बनवानुं छे? जेम ज्यारे तरफथी घर बलवा मांड्युं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बलतुं घर होलवुं, इत्यादिक विचार जेम फोगट छे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पछी, धर्म साधन करवानो विचार, ते व्यर्थ छे. एम देखी तुं विचारज के, धर्म साधन तो नानपणमांथीज, अभ्यास करतां करतां माये घणे

कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो आपणा लाकडुं पडयुं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा वडे, घणे काले करीने वसारथी ऊंडा कापा पडे छे. पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लोढानी सांकलथी आखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज निश्चय कराय ढंग करवाने माटे धर्मसाधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करजे ॥३५॥

रूपं अशाश्वतं एतत् विद्युल्लताचंचलं जगति जीवितं
२ ३ १ ६ ४ ५

रूवमऽसासयमेयं । विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानुरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं
९ १० ७ ८

संझाणुरागसरिसं । खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ–हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरी

रनी पेठे नाश पामे तेवुं ठे. वली (जए के०) जगत्ने विषे (जीअं के०) जीवित जे ते (विद्युलयाचंचलं के०) वीजली रूप लतानी पेठे चंचल ठे. एटले जेम वीजली क्षणमात्र देखाइने पठी नाश पामे ठे, तेम जीवित पण थोमा कालमां नाश पामे ठे. अने (च के०) वली (तारुन्नं के०) जवानीपणुं जे ते (संझाणुराग-सरिसं के०) संध्याकालना नाना प्रकारना रंग सरखुं, एटले संध्याकाले आकाशमां पंचवर्णां अभ्रपटलना रंग, उत्पन्न थाय ठे. तेना जेवुं (खणरमणीअं के०) क्षणमात्र सुंदर देखाय तेवुं ठे. ॥ ३६ ॥

न्नावार्थ—जेम संध्याकाले अनेक प्रकारना वादलांना रंग थाय ठे, ते क्षणमात्र देखाइने वायुना प्रयोगथी नाश पामे ठे. वली जेम जलकमल (पुंमरीकादि कमल) अने स्थलकमल (गुलावनां फूल आदि) केवां सुंदर प्रफुलित देखाय ठे? परंतु तेज फल, बे त्रण दिवसमां एवां करमाइ जाय ठे के, तेनी कांइ पण शोन्ना रहेती नथी; तेम जवानी अवस्थामां पण शरीर, पुष्पनी पेठे खीलेलुं देखाय ठे, अर्थात् मोहनुं कारण थइ पमे ठे. परंतु तेनु तेज शरीर, वृद्धावस्थामां

एवुं नठारुं थइ जाय छे के, तेना सामुं जोवुं पण वहुवा गमे नहीं! माटे एवी तरुणावस्थामां शरीरनो शो मद करवो ? ॥ ३६ ॥

आ शरीरनी सुंदरतानो अहंकार न करवा आथी सनत्कुमार चक्रवर्त्तिनी कथा टीकामां जणाव्याथी लखीए छीए.

कथा ४.

भरतचक्रवर्त्तिना जेवी ऋद्धिवालो सनत्कुमारनामा चक्रवर्ती राजा हतो. सनत्कुमारनो वर्ण अने रूप अनुपम हतां. एक वेला, सुधर्म सभामां ते रूपनी स्तुती थई, ते वात कोइ वे देवोने रुची नही; पछी तेओ, ते शंका टालवाने विप्ररूपे सनत्कुमारना अंतःपुरमां गया. सनत्कुमारनो देह ते वेला खेल भर्यो हतो, तेने अंग मर्दनादिक पदार्थोनुं मात्र विलेपन हतुं. एक नहानुं पंचियुं पहेर्युं हतुं, अने ते स्नानमंज्जन करवा माटे वेठो हतो. तेवामां विप्ररूपे आवेला देवता, तेनुं मनोहर मुख, कंचनवर्णी काया अने चंद्रना जेवी कांती, जोइने वहु आनंद पाम्या. जरा मांथु धुणाव्युं, एटले चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. तमे मांथु केम धुणाव्युं ?

देवोए कह्युं. अमे तमारुं रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु अभिलाषी हता, स्थले स्थले तमारा वर्ण रूपनी स्तुति सांभळी हती. आज ते वात अमने प्रमाणभूत थइ, एथी अमे आनंद पाम्या. माटे मांथु धुणाव्युं के, जेवुं लोकोमां कहेवाय छे, तेवुंज रूप छे. एथी वळी विशेष छे, पण ओछुं नथी. सनत्कुमार, शरीरना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुत्व लावी बोल्यो, तमे आ वेळा म्हारुं रूप जोयुं तो भले. परंतु हुं ज्यारे राजसभामां वस्त्रालंकार धारण करी केवळ सज्ज थइने, ज्यारे सिंहासन उपर बेसुं छुं, त्यारे म्हारुं रूप अने म्हारो वर्ण जोवा योग्य छे; अत्यारे तो हुं खेलभरी कायाए बेठो छुं, जो ते वेळा तमे म्हारुं रूप वर्ण जुओ तो अद्भूत चमत्कारने पामो; अने चकित थइ जाओ. पछी देवोए कह्युं, त्यारे अमे राजसभामां आवीशुं एम कहीने त्यांथी चाल्या गया. त्यार पछी सनतकुमारे उत्तम अने अमूल्य वस्त्रालंकारो धारण कर्यां. अनेक उपचारथी जेम पोतानी काया, विशेष आश्चर्यने उपजावे तेम करीने ते राजसभामां आवी सिंहासन उपर बेठो. आजुबाजु समर्थ मंत्रियो, सुभटो, विद्वानो अने अन्य सभास-

दो योग्य आसने बेसी गया छे, राजेश्वर, चामरछत्रथी अने खमाखमाथी विशे
ष शोभी रह्यो छे (वधाइ रह्यो छे.) त्यां पेला देवताओ पाछा विप्र रूपे आव्या.
अद्भुत रूप वर्णथी आनंद पामवाने बदले जाणे खेद पाम्या छे! एवा स्वरूपमां
तेओए माथुं धुणाव्युं. चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. अहो ब्राह्मणो! गइ वेला करतां आ वेला
तमे जुदा रूपमां माथुं धुणाव्युं, एनुं शुं कारण छे? ते मने कहो. अवधिज्ञाना
नुसारे विप्रे कह्युं के, हे महाराज! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आ-
काश जेटलो फेर पडी गयो छे. चक्रवर्तिए ते वात स्पष्ट समजवा पूछ्युं त्यारे
ब्राह्मणे कह्युं, अधिराज! प्रथम तमारी कोमल काया अमृततुल्य हती. पण
आ वेलाए झेररूप छे. तेथी ज्यारे अमृततुल्य अंग हतुं, त्यारे आनंद पाम्या
हता. आ वेला झेर तुल्य छे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए छीए ते वातनी सि
द्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबुल थुंको; तत्काल तेना उपर मक्षिका बेस
से अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमारे ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी, पूर्व क
र्मना पापनो जे भाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेलवण थवाथी ए चक्रव

तिनी काया जेरमय थइ गइ. विनाशी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारना अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो के, केवल आ संसार तजवा योग्य छे. आवीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र मित्रादिना शरीरमां रहेली छे. ए सघलुं मोहमान करवा योग्य नथी. एम बोलीने, ते ज खंडनी प्रभूतानो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवुं जाणीने अहं ममत्व न करवो.

गजकर्णवचंचलाः लक्ष्म्यः त्रिदशचापसदृशं चंचलं
३ २ ५

गयकन्नचंचलाउ । लच्छीउ तिअसचावसारिच्छं ॥

विषयसुखं जीवानां बुध्यस्व रे जीव मा मुह्यस्व
४ १ ७ ६ ८ ९

विसयसुहं जीवाणं । बुज्झसु रे जीव मा मुज्झ ॥ ३७ ॥

अर्थ—(जीवाणं के०) जीवोनी (लच्छीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चंचलाउ के०) हाथीना कान जेवी चंचल छे. अने (विसयसुहं के०) विषय सुख

जे ते (तिअसचाव सारिच्छं के०) इंद्रनां धनुष् (आकाशमां लीलां पीलां धनुष-नी आकृतिवालां वादलां देखाय छे ते) सरखां चंचल छे. ए हेतु माटे (रे जीव के०) हे मूढ जीव! (बुज्झसु के०) बोध पाम्य. अने (मामुज्झ के०) मोह न पाम्य. केम के, फरीथी आवी मनुष्य देहादिक सामग्री मलवी घणीज दुर्लभ छे. माटे धर्मने विषे बोध पाम्य. ॥ १७ ॥

भावार्थ—रे आत्मन्! जे लक्ष्मीयोने देखीने तुं अहंकार धारण करे छे, के, आ लक्ष्मी जीवतां सूधीमां म्हारी पासेथी जवानीज नथी. परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना काननी पेठे चंचल छे. केम के, थोडा काल उपर तें जेओने मोटा धनाढ्य दीठा हता, तेओज कर्मना वश थकी थोडा कालमां दरिद्र थएला, तहारा जोवामां आवे छे, माटे लक्ष्मीयोनुं स्थिरपणुं नथी. वली जीवोनां शब्दादिक विषय सुख पण, इंद्र धनुषनी पेठे एटले आकाशना लीला पीला रंगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां छे. एटले वस्तुगते विषयनां सुख झांझवानां पाणी जेवां, तथा धूमाडाना बाचका जेवां असत्य छे, माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेलां विष

य सुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमारनी पेठे धर्म साधन करवाने तत्पर था!! ॥ ३७ ॥

कथा ५.

राजगृही नगरीने विषे ऋषभदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे भार्यानी कूखमां, जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व भवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक्जृंभक जातिमां महर्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्रपणे आवीने उपन्यो. त्यार पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे ते कुमारनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्म महोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीधुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरनी पासे धर्मदेशना सांभलीने वैराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्म स्वामीने कह्युं के, हे भगवन्! हुं चारित्र लेश्श, पण महारा माता पिताने पूछी आवुं. एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे, एटलामां मार्गमां आवतां जंत्रथी उपजेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकल्यो देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोलो लागी जा

त, तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पा
छो आवीने, ते कुमारे सम्यकित मूल जे बार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधां. एटले
अंगीकार कर्यां. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पि-
ताना कहेवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो तेने परणुं; पण ते स्त्रीयोनी साथे भोग
भोगववुं नही: एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे मा-
ता! हे पिता!! मने आज्ञा आपो, हुं श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लेउं. त्यारे
माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! दीक्षा पालवी घणी दुक्कर छे, एवी रीते घणो घ
णो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमारे मान्युं नही. त्यारे माता पिताए कह्युं के,
हे पुत्र! आठ कन्याओ साथे तहारुं सगपण करेलुं छे, माटे तेने परणीने पछी
दीक्षा लेजे. ते सांभली जंबुकुमार मौनपणुं धारण करी रह्या. त्यार पछी मा-
ता पिताए, आठ कन्याओना पिताओने कह्युं के, अमारो पुत्र वैराग्यवान् थयो छे.
माटे तमारे दीकरियो परणाववानी मरजी होय तो भले परणावो, पण ते क-
न्याओनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाडशो नही. ते सांभ-

ली सर्व शेठिया कहेवा लाग्या के, अमे नही परणावीए. पण ते शेठियाउने दी करीउए कह्युं के, अमे तो जंबुकुमारनेज परणीशुं. पण बीजाने परणवानो त्याग छे. त्यारे शेठियाउए पोतानी पुत्रीउने कह्युं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दीकरीयोए कह्युं के, ए दीक्षा ले तो नले ल्यो, पण अमे तो एनेज परणीशुं. पछी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या, अने रात्रिये सध्या उपर बेसीने सर्व स्त्रीयोने कह्युं के, हुं तो प्रनाते दीक्षा लेइश. केम के, आ संसार सर्व अनित्य छे, कोइ कोइनी साथे आवनार नथी. त्यारे स्त्रीउए कह्युं के, हे स्वामिन्! तमे हमणां दीक्षा लेशो नही. हमणां तो जे संसारनुं सुख मळ्युं छे, ते सारी रीते नोगवीने, पछी दीक्षा लेजो. नहि तो कर्पणीना न्याये पश्चात्ताप करशो. जेम कोइ मारवाम देशनो कर्पणी, पोताने घेर घणुं वावीने पछी खेत्रारुमां, पोताने सासरे गयो. त्यां तेनी सासुए सारा रोटला करीने थालमां मूक्या. उपरथी शेलमी मूकी ते शेलमी कर्पणीने घणी सारी स्वादिष्ट लागी. पछी ज्यारे पोताना सालाने पूछ्युं के, आ शेलमी तमने क्यांथी मळी? एटले तमारे घेर क्यांथी आवी? त्यारे

सालाए कह्युं के, ए अमारा घरमां नीपजे छे. बनेवीए पूछ्युं, ते केवी रीते निपजे छे? त्यारे सालाए शेलडी वाववानो विधि देखाड्यो. पछी कर्षणीए जाण्युं के, म्हारे घेर पण हुं वावीश. एम निर्धार करी घेर आवीने प्रथम जे घउंनुं खेत्र वाव्युं हतुं, तेने उखेडी नांखवा लाग्यो. त्यारे लोकोए कह्युं के, आ तुं शुं करेछे? तेणे कह्युं के, हुं एमां शेलडी वावीश. त्यारे लोको कहेवा लाग्या के, आ देश-मां पाणी नथी, माटे शेलडी थशे नही, तेम छतां जो तने शेलडीज वाववानी इच्छा होय तो. एकवार जे आ घउंनी खेती करेली छे ते कपावी ले, पछी शेल डी वावजे. एवुं लोकोनुं कहेवुं तेणे मान्युं नही, अने शेलडी वावी ते थोडी उगी, एटलामां कूवानुं पाणी खूटी पड्युं, तथी जे उगेली शेलडी हती ते पण सुकाइ गइ. त्यारे पश्चात्ताप करवा लाग्यो, तेम हे स्वामिन् ! तमे पण छतुं सुख मूकीने बीजा नवा सुखनी चाहना करोछो तो पछी पस्ताशो!! एवी स्त्रीयोनी वाणी सांभली जंबूकुमारे कह्युं के, पूर्वोक्त दृष्टांते पश्चात्ताप नही करूं. परंतु जो नही समजशो तो तमेज पस्तावो करशो. हुं तो ललितांग कुमारनी

पेठे तमारा फंदमां नही पडुं, तेनी कथा कहुं छुं ते सांजलो. एक नगरमां एक शेठनो पुत्र ललितांग कुमार एवे नामे, महा रूपवंत पुत्र हतो. तेने एक दिवसे ते नगरना राजानी रूपवती नामा राणी छे. तेणीये दीठो. त्यारे एकांते बोलावीने, तेनी साथे संसार संबंधी जोग विलास करवा लागी. एटलामां राजा पण त्यां आव्यो. त्यारे जयज्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमारने, खालमां ऊतार्यो. अने विचार्युं के, पछी कहाडीश. हवे राणीतो राजानी साथे रमवा लागी गइ. अने ललितांग खालमां जूखे मरतो, कोइ अन्य आवीने एठवाडो नांखे ते खाय, अने एठवुं पाणी पडे ते पीए. एवी रीते च्यार महिना पर्यंत खालमां पडी रह्यो. इहां कोइ छ महिना सुधी पडी रह्यो एम पण कहे छे. "तत्व केवली गम्य" त्यार पछी ललितांगना मावापे घणोये जोयो, पण जड्यो नही. तेथी शोक करवा बेठां, एटलामां वर्साद आव्यो तेथी खालमां पाणी जराणुं, ते पाणी कहाडवा सारुं खाल उघाडी, ते खालना पाणीनी साथे ललितांग पण ते पाणी तणातो नगरनी मोटी खालमां जइ पड्यो. तेने लोकोए देखीने तेना

माता पिताने जइ कह्युं. माता पिता जइ खालमांथी कहाडी घेर लेइ गया, त्यां साडी खाइने पडी रह्यो. शरीर पीलुं पडी गयुं, हाडकां नीकली आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना तैलादिक मसली जागतो कर्यो. त्यारे कांइक सावचेत थयो. पछी औषधोपचार करतां करतां घणा दिवसे तेनुं शरीर सारुं थयुं, त्यारे वली कपडां प्रमुख पहेरीने बजारमां फरवा निकल्यो, तेने राणीये देखीने बोलाव्यो. ते बोल्यो के, हवे हुं तमारा फंदमां पडुं नही. ॥ इति ललितांग कथा ॥ एवी रीते आठे स्त्रीयोए, जुदी जुदी आठ कथाओ, संसारना सुखनो त्याग न करवो, ते आश्रयथी जंबूकुमारने कही. अने जंबुकुमारे पण फरी संसारनी असारता बतावनारी जुदी जुदी आठ कथाओ आठे स्त्रीयोने कही, ते कथाओ इहां ग्रंथ वधवाना भयथी लखी नथी, जो जाणवानी मरजी होय तो श्री जंबूचरित्रमां जोइ लेज्यो. त्यारे स्त्रीयो प्रतिबोध पामी. एवामां एक प्रभवोनामे चोर, पांचसे चोरने साथे लेइने, जंबूकुमारना घरमां आव्यो. तेणे सर्वने विद्याना बलथी अवस्वापिनी निद्रा मूकी, तेथी सर्वने निद्रा आवी गइ, परंतु जंबूकुमारने नि

डा न आवी. पछी तालां उघमवानी विद्याथी जंमार उघामीने, नवाणुं क्रोम सो
नामहोरोनी गांठमियो बांधी, तेने लेइने चालवा मांड्या, एटलामां जंबूकुमारने,
यद्यपि इव्य उपर मूर्छा तो बिलकुल नथी, तोपण एवो विचार आव्यो के, महा
रे तो प्रजाते दीक्षा लेवी छे, अने आ चोर लोको जो इव्य लेइ जशे, तो लोक
कहेशे के, जुउ जाइउ! एनुं धन सर्व चोर लोको लेइ गया, तेथी ए माथुं मुंमा
वे छे. एवी रीते धर्मनी निंदा थशे, ते वात सारी नही. एवुं चिंतवीने नवकार
गुणवा लाग्या, तेथी पांचसे चोरोना पग स्थंजाइ गया. त्यारे प्रजवाने विचार
थयो के, आते शुं थयुं! त्यारे जोवा लाग्यो तो जंबूकुमारने जागता दीठा. त्या
रे प्रजवे जाण्युं के, एनी पासे कोइ महा जोरावर विद्या छे. एवुं जाणीने जंबू-
कुमारने कह्युं के, म्हारी विद्या तमे ल्यो, अने तमारी विद्या मने आपो. त्यारे
जंबूकुमारे कह्युं के, म्हारी पासे कोइ पण विद्या नथी. वली बीजी विद्या म-
हारे जोइती पण नथी. म्हारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार छे. एवो धर्मोप
देश दीधो, त्यारे प्रजवे कह्युं के, आ नवी परणेली स्त्रीयोनो त्याग करीने, तुं

दीक्षा शा वास्ते ले छे? संसारनां सुख भोगवीने पछी दीक्षा लेजे, तेने जंबूकुमारे कह्युं के, हे प्रभवा! संसारमां सुख छेज क्यां? के, जेने हुं भोगवुं. संसारनुं सुख तो मधुबिंदुआ समान छे. तेनी लालचे जीव संसारमां रझले छे. जेम कोइ एक [1]पुरुष भूलथी उजाड [2]अटवीमां जइ पड्यो तेनी पछवाडे एक [3]हाथी दोड्यो, त्यारे ते हाथीना भयथी नासतो भागतो, एक वडनी [4]शाखामां जइ लटकी रह्यो. हवे ते शाखानी नीचे, एक [5]कूवो छे, तेमां च्यार [6]सर्प पोतानुं मोढुं फाडीने बेठा छे, तथा एक [7]अजगर पण मोढुं फाडीने बेठो छे; तथा ते वडना थडने हाथी धुणावी रह्यो छे. तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके छे, ते शाखाने एक [8]कालो अने बीजो [9]धोलो, एवा बे उंदरो कापी रह्या छे. वली तेनी उपर एक मधमाखीनो मधपुडो छे, तेनी [10]मक्षिकाओ उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने चटका मारी रहेली छे. एटलामां ते

१ जीव. २ संसाररूप अटवी. ३ कालरूप हाथी. ४ आउखारूप शाखा. ५ भवरूप कूवो. ६ च्यार कषायरूप सर्प. ७ नरकरूप अजगर. ८ रात्री. ९ दिवस एरूप बे उंदरो. १० सर्व कुटुंबरूप मक्षिकाओ. ११ विषय सुखरूप मधनुं टींपुं.

मधपुडामांथी एक मधनुं ११टीपुं टवक्युं, ते पेला पुरुषने जीभने जइ लाग्युं,
त्यारे ते पुरुषे ऊंचुं जोवा मांड्युं तो तेणे दीठुं के, मधपुडामांथी ए मधुबिंदु प
डे छे; एवुं जाणीने ते टीपानी नीचे महोडुं उघाडुं राखीने लटक्यो अने टीपा-
ना स्वादमां मग्न थयो थको, पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां
छे, ते सर्वे भूली गयो एटलामां एक १२विद्याधर आवीने, कहेवा लाग्यो के, हे
पुरुष! तहारुं दुःख देखीने, मने दया आवे छे, माटे आव्य! म्हारा १३विमान
मां बेसी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछुं छुं. त्यारे ते पुरुष बोल्यो. हे विद्या
धर! आ एक टीपुं मधनुं म्हारा मुखमां आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे वि
मानमां बेसी चालुं, एम एक टीपुं आव्युं, वली पण कह्युं के, आ बीजुं टीपुं
आवे तो चालुं, ए रीते एकेक टीपाना स्वादमां लोभाणो थको, ते विकट स्था
नने छोडे नहीं, त्यारे विद्याधरे जाण्युं के, एतो एवोज मूर्ख छे, लोभी छे, ए कां
इ दुःखमांथी निकलशे नहीं. एवुं जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्यो ग

१२ सुगुरुरूप विद्याधर. १३ जिनधर्म रूप वैमान.

यो. तेम हे प्रभवा! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनुष्य अवतार मलवो महा दुर्लभ छे. एवां वचन सांभलीने, प्रभवो चोरपण, प्रतिबोध पाम्यो. अने बोल्यो, के, हे जंबु! हुं पण तहारी साथे दीक्षा लेइश. पछी जंबुकुमारे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याओए वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रभवे पण, पांचसे चोरोने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मली प्रभाते, नवाणुं क्रोड सोनैया धर्म क्षेत्रोमां खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचशे ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आ श्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं. आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

यथा संध्यायां शकुनानां संगमः यथा पथि च पथिकानां
१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८
जह संझाए सउणा । ण संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

स्वजनानां	संयोगः	तथैव	क्षणभंगुरः	जीव
११	१२	९	१३	१०

सयणाणं संजोगो । तहेव खणभंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ–हे आत्मन् ! (जह के०) जेम (संझाए के०) संध्याकालने विषे (सउणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे. एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव ! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालो छे. ॥ ३८ ॥

भावार्थ–जेम संध्या समये अनेक प्रकारनां पक्षियो, च्यारेदिशा तरफथी आवीने एकठा मले छे, अने प्रातःकाले, तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने, चारेदिशा तरफ भमी जाय छे. तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना

जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्यभवमां एकठा थया छे. अने तेज जीवो, पोतानुं आयुष्य पूर्ण करीने, पाछा कर्मानुसारे चारे गतिमां जता रहे छे. तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी कोइ किये गामथी आवीने भेगा थाय छे, पछी त्यां थोडीवार विश्राम करीने, एटले भातुं खाइने पाछा सर्वे पोत पोताना योग्य स्थानक प्रत्ये जता रहे छे, पण तेओ एक ठेकाणे बेसी रहेता नथी, तेम आ संसारी जीव पण, कोइ कयि गतिमांथी, कोइ कयि गतिमांथी आवीने, एकठा थाय छे, त्यां पोत पोताना कर्मानुसारे सुख दुःख भोगवीने, पछी पाछा पोत पोताने योग्य गतिमां जता रहे छे. पण कोइ कोइना झाल्या रहेता नथी. वली जेम चारे दिशाएथी आवेला मनुष्योनां नाम, जूदां जूदां छे, तेमां चारे गतिमांथी आवेला, अने एक घरमां रहेला एवा जीवोनां नाम पण, जूदां जूदां कल्प्यां छे. तेमां कोइ माता कहेवाय छे, कोइ पिता, कोइ भार्या, कोइ भाई, कोइ पुत्र, कोइ पुत्री इत्यादि कल्पनाए करीने नाम ठराव्यां छे. तेमां तुं महोटो मोह धारण करे छे, अने तेने सुखे सुखी, अने तेने दुःखे दुःखी

थाय छे, परंतु हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, आ जूठा संबंधने साचो संबंध मानीने शुं करवा हेरान थइ छुं? माटे हे जीव! एवा जूठा संबंधने जूठो मानीने, तेना उपरथी मोह उतारीने, आत्म साधन करवाने विषे उद्यमवंत था! ॥ ३७ ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

निशाविरामे जागरितः सन् परिभावयामि गृहे प्रदीप्ते किं अहं स्वपिमि
१ २ ७ ८ १० ९ ११

निसाविरामे परिभावयामि । गेहे पलित्ते किम ऽहं सुयामि ॥

दह्यंतं आत्मानं उपेक्षे यत् धर्मरहिताः दिवसान् गमयामि तत्
१२ १३ १४ ३ ४ ५ ६

डझंतम ऽप्पाणमु वरकयामि । जं धम्मरहिओ दिअहा गमामि ३८

अर्थ—हे जीव! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे केº) रात्रि विराम पामे सते एटले पाछली चार घडी रात्री रहे सते जागीने

(परिजावयामि के०) आवो विचार करुं के (जं के०) जे हुं (धर्म्मरहित्त के०) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा के०) दिवसोने (गमामि के०) फोकट केम गमावुं हुं.!!! अने वली (गेहे के०) शरीररूप घर (पलित्ते के०) बलवा मांडे सते (अहं के०) हुं (किं के०) श्या माटे (सुयामी के०) सूइ रहुं हुं! अने (डज्झंतं के०) दाझता एटले शरीररूप घरनी साथे बली मरता एवा (अप्पाणं के०) आत्मानी (उवरकपामि के०) उपेक्षा केम करुं हुं!!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बलता आत्मानी हुं रक्षा केम नथी करतो!! इत्यादि आत्मजावना तुं केम जावतो नथी! ॥ ३ए ॥

जावार्थ–शास्त्रने विषे सर्व हत्याउ करतां आत्म हत्या महोटी गणी छे. एटले जाणी जोइने आत्मानुं बगाडवुं, अर्थात् छती सामग्रीए पण आत्मसाधन न करवुं. अने रात्रि दिवस देहादिक परजावमांज रच्युं पच्युं रहेवुं; ते शुं आत्मानी घात करी न कहेवाय? अर्थात् आत्महत्याज कहेवाय!! माटे वधो रात्रि दिवसतो संसारना वेगमां चडी जतां कांइ पण विचार न आव्यो, पण पा

ठली च्यार घमी रात्रे उठीने, जरा निर्मल चित्तवालो थइने, वीजा वधा विचार रहेवा देइने, हे आत्मन्! तुं तहारा आत्मानो विचार कर. इहां पाछली च्यार घमी रात्रे उठीने विचार करवानुं ग्रंथकार लखे छे, तेनो अभिप्राय ए छे के, जेम स्त्रीयो घंटीये दलवा मांमे छे; पछी दलतां दलतां घंटी फेरवतां फेरवतां ते घंटीने एवा वेगमां लावे छे के, ते वखते जो घंटी फेरववी मूकी दे, तोपण वेगना जोरथी ते फेरव्या विना पाच सात आंटा फरी जाय छे, तेम आ जीव पण वधो दिवस संसारना कामनो एवो वेग लगामे छे के. ते रात्रे लांवो थइने सूए छे, तो पण ते कामनां स्वप्न आवे जाय छे. ते स्वप्न, दिवसे करेला कामना हचरका छे. ते हचरका घणुं करीने पाछली रात्रे शांत पमे छे. माटे ते अवसर, शुभ्न ध्यान करवानो शास्त्रकारे जणाव्यो छे. माटे तुं एवो विचार करय के, आ वधा मनुष्यभ्नवना अमूल्य दिवसो धर्म विना फोकट केम गमावे छे? अने आ महारुं शरीर पण जरारूप अग्निनी झालवमे वलवा मांमयुं छे, अने तेनी साथे रहेलो जे आत्मा, ते पण वलवा मांड्यो छे, तो ते आत्माने तुं केम वलवा दे छे? ६३

परंतु आत्मज्ञानवमे देहथकी आत्माने जूदो समजीने तुं देहना ज्ञाव जे जरू, डुःख, अने मिथ्याज्ञाव तेने देहने विषेज समज. अने आत्माना ज्ञाव जे सत्, चित् अने आनंदरूप एटले सच्चिदानंदरूप तेने तुं आत्मज्ञावे समज. एटले जे देह ठे ते सरूी जाय, परूी जाय, यावत् विध्वंस थइ जाय तेवो ठे. अने जे आत्मा ठे ते तेथी उलटो ठे. एटले सरूी जाय तेवो, परूी जाय तेवो, यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो नथी. एवी रीते आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूडुं समजीने, तें जे देहने विषे मिथ्या अहंपणुं मान्युं ठे, ते तथा देह संबंधी पदार्थोने विषे मिथ्या ममत्व मानेलो ठे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्रयत्नवंत था. ए उपदेश. ॥ ३ए ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

याया	व्रजति	रजनी	न	सा	प्रतिनिर्वर्त्तते
१	३	२	६	४	५

जाजा वच्चइ रयणी । न सा पमिनियत्तइ ॥

अधर्मं कुर्वतो जंतोः अफलाः यांति रात्रयः
७ ८ १० ११ ९

अहम्मं कुणमाणस्स । अहला जंति राइओ ॥४०॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय छे, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०)पाछी आवती (न के०) नथी. आ जग्याए दिवस ग्रहण नथी कर्यो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो. एटले गया दिवस पण पाछा आवता नथी. केमके (अहम्मं के०) अधर्मने (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तुं, ते त्हारी (राइओ के०) रात्रीयो जेते (अहला के०) अफल, एटले निष्फळ (जंति के०) जाय छे. अर्थात् अधर्म करीने त्हारा मनुष्य जन्मना रात्री दिवस व्यर्थ जाय छे. ॥ ४० ॥

भावार्थ—आ जीवनो जेटलो वखत धर्म साधन करवामां जाय छे, तेटलोज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गण्यो छे. अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल एटले धर्म साधन विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे निष्फल जाय छे. केमके,

पशुने विषे आहार, निद्रा, भय अने मैथुन विगेरे जेवी रीते छे, तेवीज रीते तहारे विषे पण छे. माटे तहारो जन्मारो पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो.

यस्य अस्ति मृत्युना सख्यं यस्य च अस्ति पलायनं मृत्योः सकाशात्
१ ४ २ ३ ६ ५ ८ ७

जस्स ऽत्थि मच्चुणा सक्खं । जस्स व ऽत्थि पलायणं ॥

यो जानाति न मरिष्यामि केवलिवाक्यात् सः निश्चये कांक्षति श्वःधर्मः स्यादिति नान्यैः कार्यं
९ १० १२ ११ १३ १७ १८ १५ १६

जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ—हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सक्खं के) मित्रता (अत्थि के०) छे, (व के०) वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) छे वली, (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे छे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही. (सो के०) ते

पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इछा करे, अर्थात् ते एवी इछा करे, ते प्रमाणे छे. परंतु एवी रीते कोई पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, महारे मृत्युनी साथे मित्रता छे; माटे महारे तो कदि पण मरवुं नही पडे! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान हुं माटे, मृत्युथी नाशीन, बचीश. तथा कोइना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं, तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां शीघ्रता करवाने ठेकाणे आव तो काले थशेज तो! एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे!!! ॥ ४९ ॥

भावार्थ–इहां अद्भूत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे छे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय. आ जीवना मनमां एम थाय छे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काल करीशुं. पण केम जाएयुं के, तुं आवती काल्य सूधी जीवी

शा०

६५

श? माटे आवती काले जीववानुं तो कोण मनमां जाणे के, जेने मृत्युनी साथे खरी भाईबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामां राखी शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आजनुं काव्य करीशुं. तो ते युक्त छे. तथा कोई बलवान् पुरुष, मृत्युना झपाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुफामां पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमांज न आवे! जो एवो शक्तिवान् होय, तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काल्य करीशुं, एम विचारे तो ते युक्त छे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जाण्युं होय के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आज करवानुं काव्य करीश, तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोडी दइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे छे? ॥ ४१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंडेन सूत्रोद्वेष्टनं यथा कुर्वंतस्तथा व्रजंति निश्चये रात्रयः च दिवसाः च
१ २ ८ ११ ५ ६ ७ ९

दंडकलिअं करित्ता । वच्चंति हु राइउ य दिवसा य ॥

आयुः लघूकुर्वंतः गताश्चापि न पुनः निवर्त्तंते
३ ४ १० १४ १२ १३

आउस संविल्लंता । गयावि न पुण्णो नियत्तंति ॥४१॥

अर्थ—हे आत्मन्! (दंडकलिअं के०) दंड जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे छे. एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने जेम लांबा दंडवडे करीने उकेले छे, अर्थात् लूगडुं वणवाने माटे लांबो ताणो करवाने अंत्य ज लोको फालका उपर चढेला सूत्रने लांबा दंडना लसरका वडे करीने ऊपाटावंय उकेले छे, तेम (आउस के०) आउखाने (संविल्लंता के०) उकेलता एवा (राइउ के०) रात्रीयो (य के०) अने (दिवसा के०) दिवसो जे ते (वच्चंति के०) जाय छे, (य के०) अने वली (गयावि के०) गया एवा जे दिवसो तथा रात्रीउ, ते

(हु के०) निश्चे (पुणो के०) फरीथी (नियत्तंति के०) पाछां आवतां (न के०) नथी.

भावार्थ—एक कालरूप चंडाल छे, ते दिवस रात्रीनुं जवुं आववुं तेरूप, दंड ना लगरकावडे करीने मनुष्यना आउखारूप सूतना पिंडने शीघ्रपणे उकेले छे. एटले आउखाने जलदी घटाडे छे. माटे हे आत्मन्! ते आउखामांथी गये ला रात्री दिवस कदिपण पाछा आवता नथी. जेम आ ग्रंथ छपावीने प्रसिद्ध थ यानी तिथि विक्रम संवत् १ए४७ ना कार्त्तिक शुदि ५ (ज्ञान पांचम) ने सोम- वार हतो. हवे ते वर्षनी तेज तिथि, वार, आखा जन्मारामां फरीथी आववानो नथी, तेम हे भव्य जीवो! आ गएला दिवस रात्री पण, तेनी पेठे पाछा आव- वाना नथी. एटले गया ते तो गयाज!! एवुं जाणीने आ धर्मकार्य तो काले क रीशुं, एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमाद रहितपणे आजज करवुं. ए उपदेश.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

यथा इहलोके मिहः इव मृगं गृहीत्वा मृत्युः नरं नयति निश्चयेन अंतकाले
ए १ ३ ५ ४ ६ ८ ए ११ ७ १०

जहे ह सीहो व मियं गहाय। मच्चू नरं णेइ हु अंतकाले ॥

न तस्य माता च पिता च भ्राता काले तस्मिन् जीवितत्रागधारकाः भवंति
११ १२ १५ १६ १७ १८ १९ १४ १३ २० २२

न तस्स माया व पिया व भाया ।कालमि तंमिं ऽसहरा भवंति ४३

अर्थ—(इह के० आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मियं के०) मृग जे तेने व के०) जेम (व शब्दनो इव अर्थ जाणवो.) (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे छे. तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के० मनुष्य न अंतकाले के०) आयुष्य पूरु थये (णेइ के०) लेइ जाय छे. (तस्स के०) ते माणसने (तंमि के०) ते (कालंमि के०) समयने विषे एटले मरणनी वखते (माया के०) माता जे ते (व के०) वली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वली (भाया के०) भाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न भवंति के०) समर्थ नथी थतां. ॥ ४३ ॥

भावार्थ—हे जीव गमे तेवो धीरजवालो मनुष्य होय, तोपण अंतकाले म-

रणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्वल थइ जाय ठे. त्यारे तेने सिंह रूप काल पकमीने लेइ जाय ठे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, जाइ इत्यादि कोइ पण लगार मात्र राखवा समर्थ थतां नथी एटले गमे तेटला उपाय करे, तोपण तेने कणमात्र राखी शकता नथी. ॥ ४३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

जीवितं जलबिंडसमं संपत्तयः तरंगलोलाः
१ २ ३ ४

जीअं जलबिंडुसमं । संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥

स्वप्नसमं च प्रेम यत् जानीपं तत्तथा कुरुष्व
७ ५ ६ ७ ९ १० ११

सुमिणायसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जासु ॥४४॥

अर्थ—हे आत्मन् ! जीअं के० जीववुं (जलबिंडुसमं के० जलबिंडु जेवुं ठे. एटले माजना अग्रनाग उपर रहेला, जलना बिंडुसमान चंचल ठे. तथा (संपत्ति

ज केण) संपत्तियो जे ते (तरंगलोलाज केण) समुद्रना तरंग जेवी चंचल छे एटले एक ठेकाणेथी बीजे ठेकाणे शीघ्र जती रहे तेवी छे. (च के०) वली (पिम्मं केण) स्त्रीयादिकनो प्रेम जे ते (सुमिणयसमं के०) स्वप्न समान छे. एटले क्षणमां नाश पामे तेवो छे. ते कारण माटे (जं केण) जो (जाणसु के०) ए प्रकारे खरी रीते, जो अंतःकरणथी अस्थिरपणुं जाणतो होय, तो (करिज्जासु के०) जाएया प्रमाणे कर्त्त. एटले अप्रमादपणे धर्म साधन कर. ॥ ४४ ॥

भावार्थ–लोकमां चालतुं घणुं पोपटियुं ज्ञान देखीने ग्रंथकार उपदेश करे छे. हवे पोपटियुं ज्ञान एटले शुं? जेम कोइ माणसे एक पोपटने भणाव्युं के, बिल्लि (बिलाडी) आवे तो तरत उडी जवुं. एवी रीते शिखव्युं, त्यारपछी ते पोपट पण ते वाक्यनो वारंवार अभ्यास करीने, ते रीते बोलवा लाग्यो. परंतु ते बिचाराने एम खबर नथी के, बिल्लि ते शुं? अने उडी जवुं ते शुं? पछी एक दिवस ते पोपट जवो पांजरामांथी निकल्यो, तेवोज बिलाडीए झाल्यो. तोपण ते पोपट पूर्वे शिखवेला वाक्यने बोले जतो हतो, ते वखतेज ते पोपटनी डोकी

मरजी नांखी. माटे हे भव्य जीवो! कहो! ते पोपटनुं ज्ञान केवुं कहेवाय? तेम आ सर्वे लोको मुखे एम बोले छे के, जीवतुं जलना बिंदु जेवुं चंचल छे. एवुं बोले छे तोयपण, जीववाने माटे अनेक प्रकारना न करवाना योग्य एवा घणा उपाय करे छे. अने वली एम बोले छे के, आ संपत्तियो पण पाणीना तरंगनी पेठे अस्थिर छे, परंतु तेज संपत्तियोने राखवाने माटे, सन्मार्गने विषे वापरवामां घणुंज कृपणपणुं करे छे, अने वली एम बोले छे के, स्त्रीयादिकनो जे प्रेम छे, ते स्वप्न समान छे, एवी रीते बोले छे. परंतु ते स्त्रीयादिक पदार्थोनो ज्यारे नाश थाय छे, त्यारे खरा अंतःकरणथी लांबे रागे पोको मूकीने रुदन करे छे. माटे हे भव्यप्राणियो! तमे विचारो के, आ ज्ञान केवुं कहीए? माटे ग्रंथकार एम कहे छे के, जो एम तमे जाणो छो, एटले, पूर्वे कहेली त्रण वस्तुने अतिशे जो चंचल जाणो छो, तो पूर्वे कहेला पोपटिया ज्ञानने मूकीने, तमे खरा अंतःकरणथी अनुभव ज्ञान करो एटले तमारा कह्या प्रमाणे तमे वर्त्तो. अर्थात् ते खोटाने खोटुं जाणीने, अने एक जिनराजना धर्मने साचो जाणीने, तेने विषे उद्यम करो.

॥ रथोद्धतावृत्तम् ॥

संध्यारागश्च जलबुद्बुदश्च तदुपमे जीविते च जलबिंदुचंचले

१ ४ २ ३

संझरागजलबुब्बुउवमे । जीविए य जलबिंदुचंचले ॥

यौवने च नदीवेगसंनिभे पापजीव किं इदं न बुध्यसे

७ ५ ६ ८ १२ ११ ९ १०

जुव्वणे य नइवेगसंनिभे । पावजीव किमियं न बुझसे ॥ ४८

अर्थ–(संझराग के०) संध्या समयनो रंग, तथा (जलबुब्बु के०) पाणीनो परपोटो. (उवमे के०) ए बेनी छे उपमा ते जेने एवुं, (य के०) अने (जलबिंदु चंचले के०) डाभना अग्रभाग उपर रहेला पाणीना बिंदु जेवुं चंचल एवुं, (जीविए के०) जीवित सते (य के०) वली (नइवेगसंनिभे के०) नदीना वेगने तुल्य एवुं, (जुव्वणे के०) यौवन सते (पावजीव के०) हे पापजीव! (न बुझसे के०) तुं नथी बोध पामतो (इयं के०) ए ते (किं के०) शुं!! एटले ए ते केटलुं बधुं आश्चर्य छे!!! ॥४८॥

भावार्थ—आ संसारमां बधी आशाओ करतां जीववानी आशा घणी महोटी छे. केम के, आ जीवने ज्यारे छेलीवारे श्वास ऊपडे छे, अने मचकां आवे छे, तो पण हजु हुं जीवीश, हजु हुं जीवीश, एवी आशा रह्या करे छे. माटे कोइ विद्वान पुरुषनुं आवुं वचन छे के,

जीर्यंते जीर्णवयसः । पुंसः केशदंतावपि ॥
जीविताशा धनाशा च । कुमारीव विवर्द्धते ॥ ३ ॥

अर्थ—जीर्ण थइ छे अवस्था ते जेनी, एवा पुरुषना केश तथा दांत जीर्ण थाय छे, एटले वृद्धावस्थामां माथाना केश धोळा थाय छे. एटलुंज नहि पण केटलाक नाश पण पामे छे. अने दांत पण शिथिल थाय छे. एटलुंज नहि पण पडी जाय छे. त्यारे पोतानुं जवानीपणुं देखाडवाने माटे, मूछोमां ज्यारे पळियां आवे छे, त्यारे तेने खुंटावी नांखे छे. एम करतां ज्यारे वधारे धोळां आवे छे, त्यारे तेने गलेफ चढावे छे. एटले काळारंग वडे रंगे छे. तथा दांत पडी जाय छे, त्यारे जवानीपणुं देखाडवाने माटे जनावरना हाडकाना बनावेला दांतनी बत्री

शी मुखमां घलावे छे. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणु लावना जाय छे. तो पण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणुं प्राप्त थाय छे, त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानीपेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे छे, एटले तेने कोइ मोसो कहीने बोलावे, तो ते वचन मायु का प्या जेवुं लागे छे. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे. एटलाज माटे मूल ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिर पणुं देखाडे छे. के, संध्याकालना लाल, लीला, पीला, झलकादार रंगना जेवुं जीवित जणाय छे. पण ते रंग घडि बे घडिमां नाश पामे छे. एवुं जीवित अ-स्थिर छे. वली तेथी वधारे अस्थिरपणु देखाडवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के, पाणीना परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे, एटले ते थोडीवारमां नाश पामे ते वुं छे. तथा तेथी पण डाभना अग्रभाग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोडी वार मां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणु नदीना वे ग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनुं पाणी जे आपणे नजरे जोयुं, तेज पाणी वि-

चारीने जोइए तो केटले छेटे जतुं रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं ते जे आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातुं जवानीपणु, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे, परंतु जे गइ काले हतुं, ते जवानीपणु आज नथी. वळी जवानी आवतां पहेलां मावाप विगेरे एम जाणे छे के, म्हारो दीकरो जवान थशे एटले मनोरथ थशे. एम समजे छे, परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे न्हानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काल ओछो थयो. एज रीतना विपरीत ज्ञानना वेग चढवा जवाथी आ जीव समजतो नथी; माटे ग्रंथकार कहे छे के, हे पापजीव ! एटले हे पापरूप थइ गयेला प्राणिन् ! आ कह्युं तेवुं अस्थिरपणु देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी !॥४५

॥ आर्या वृत्तम् ॥

अन्यत्र	अन्यगतां	सुताः	अन्यत्र	गेहिनी	परिजनोऽपि अन्यत्र
५	॥	७	५	८	९

अन्नत्थ सुआ अन्नत्थ । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नत्थ ॥

भूतेभ्यो बलिरिव कुडुंबं पक्खित्तं हयकृतांतेन
३ २ १० १

भूअबलिव कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥ ४६ ॥

अर्थ—(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (माठुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुटुंबने (भूअबलिव के०) भूतने जेम बलिदान आपे. एटले जेम वाकला छुटा छुटा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नह के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे (पक्खित्तं के०) पडोचाड्यां छे. अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधां छे.

भावार्थ—हे आत्मन्! आ संसाररूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, सघलुं कुटुंब महारा भेगु सदायकाल एक स्थितिमां रहे. पण आ सर्व कुटुंबनो महारे कोइ दिवस वियोग पडे नहीं. एवा उपायमां तुं रात्री

दिवस मेळ्यो छुं. परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वभावेज अस्थिर वस्तु छे, ते शोकनो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे सर्वे कुटुंबी माणसो छे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां छे. परंतु एकरूपे नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय छे. ते केवी रीते चाल्यां जाय छे? तो के, जेम कोइ भूत देवताने बलिबाकला फेंके छे, ते बलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे छे, तेम आ बिचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे छे. त्यां तथा आ भवनां सुख दुःखादिकमां पण, त्हारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम चालता गाडातळे कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गाडानो भार हुं खेंचु छुं. तेम तुं पण एम समजे छे के, आ सर्व कुटुंबनुं भरण पोषण पण हुंज करुं छुं, एवो तुं मिथ्या ममत्व करे छे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्वे कर्माधीन छे, तेमां

तुं शुं करी शकवानो तुं!! एम विचारीने तेवा खोटा ममत्वने गोफी दइने, कां इकतो आत्मसाधन करवानो अवकाश लाव्य !! ॥ ४६ ॥

जीवेन भवे२ जन्मनि२ मिलिताः देहाः ये सक्ताः संसार.
१ ३ ६ ५ ४ २
जीवेण भवे भवे । मिलियाइ देहाइ जाइ संसारे ॥
तेषां न सागरोपमैः क्रियते संख्या अनंतैः
७ ११ ९ १२ १० ८
ताणं न सागरेहिं । कीरइ संखा अणंतेहिं ॥४७॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (संसारे के०) संसारने विषे (जीवेण के०) जीव जे, तेणे (भवेभवे के०) भव भवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह (मिलियाइ के०) मेलव्यां छे. एटले कर्यां छे (ताणं के०) ते देहनी (अणंतेहिं के०) अनंत एवा (सागरेहिं के०) सागर करीने. एटले अनंता सागरना पाणीना बिंदुए करीने, अथवा अनंता *सागरोपम काले करीने पण (संखा के०) संख्या जे ते (नी

* आ सागरोपमनुं प्रमाण ग्रंथने अंते जणाव्युं छे.

के०) नथी (कीरऽ के०) करी शकाती. ॥ ४३ ॥

भावार्थ—हे प्राणिन्! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे छे, देहना स्वरूपनो विचार कस्य के, ते केटलां शरीर करी करीने मूकी दीधां छे? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंदुअे पण थइ शकती नथी अथवा अनंता सागरोपमना काले करीने पण थइ शकती नथी. केमके, शास्त्रमां कह्युं छे के, जीवे जेटलां शरीरनो त्याग कस्यो छे, तेटला शरीरनो जो ढगलो करीए तो त्रणभूवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंतां छे. ते कारण माटे हे भव्य जीव! तुं एम विचार कस्य के, जगत्मां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु प्राये छेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधथी वगडी जाय छे. जेम सारामां सारां मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काल पाछुं काढीने जोइए, तो तेना सामुं पण जोइ शकातुं नथी. एवुं नठारुं थइ जाय छे. वली गमे एवां अत्तर चंदनादि सुगंधोदार वस्तु, देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय छे. तेमज गमे तेवां सारामां सारां अने बहु मूल्य-

नां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ जठे छे. एवी अशुचि नुं पात्र आ देह छे. तेवा देहनीज रात्री दीवस ठठवेठ (घणीज सेवा) करवामां काल गमावे छे. तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कर्या, ने मूकी दीधा, जेम शरीर उपर पेहेर्या वस्त्र जुनां थएथी काढी नांखीने नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गति मां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कर्यां छे. माटे ते शरीर उपरथी मूर्छा उतारीने, जेम अशरीरी थवाय; तेवो उद्यम कर्य. ॥ ४७ ॥

नयनोदकमपि ६ तासां १ सागरसलिलात् ७ बहुतरं ८ भवति ९

नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥

गलितं ५ रुदंतीनां २ मातृणां ४ अन्यान्यासां ३

गलियं रुयमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥४८॥

अर्थ—हे आत्मन् (तासिं के०) ते (रुअमाणीयं के०) रूती एवियो ने (अ-नन्नसं के०) अपर अपर जन्मने विषे थयेलीयो एवी (माऊंश के०) मातान-नुं (मलियं के०) शोकथी निकलतां एवां (नयणोदयंपि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलाउ के०) समुद्रना पाणी थकी (वहुयरं होइ के०) अतिशे अधिक होय छे. अर्थात् समुद्रना पाणीवम्हे पण आंसुना जलनुं परिमाण थइ शकतुं नथी. ॥ ७७ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवा ने तयार थया होय. परंतु तेने फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेम ने रोतां कलकलतां देखीने, तेना प्रणाम पाछा हठी जता जोइने ज्ञानी महा-राज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे छे. के, हे भव्य जीव ! तुं एक भवना माता पिताने रोतां कलकलतां जोइने दिलगीर केम थाय छे? परंतु विचार करय के, तें कर्मना वशे करीने अनंता भवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कलकलतां मूकीने तुं आ भवमां आव्यो छुं. ते माता पिताउनी आंखमांथी निकलतां आं-

सुनी संख्या करवा बेसीए तो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिशे अधिक थाय छे. त्यारे हवे तुं कियां माता पिताने संतोष पमाम्भीश? माटे वस्तुताये विचार करवु के आत्मानी माता कोण छे? पिता कोण छे? अर्थात् आत्मानां माता पिता छेज नही. एवुं विचारीने साहसिकपणे धर्म साधन करवु. ॥ ४८ ॥

यत् नरके नैरायिकाः दुःखानि माप्नुवंति घोराण्यनंतानि च
३ १ २ ५ ६ ४

जं नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥

ततः अनंतगुणितं निगोदमध्ये दुःखं जवति
७ ९ ८ १० ११

तत्तो अणंतगुणियं। निगोअमप्रे दुहं होइ ॥ ४९ ॥

अर्थ—(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणताइ के०) महा घोर, ने अनंतां एवां (दुहाइ के०) दुःखने (पावंति के०) पामे छे. (तत्तो के०) ते थकी (नीगोअमप्रे के०) निगोद मध्यने विषे (अणंतगु-

(गिर्थं के०) अनंतगुणु (डुकं के०) डुःख जे ते (होइ के०) होय छे. अर्थात् नरकना डुःखथी पण निगोदने विषे अनंतगुणु डुःख होय छे ॥ ४ए ॥

ज्ञावार्थ—नारकीना डुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे. तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद छत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते डुःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखामीए डीए. इहां नारकीना डुःखथी निगोदनुं डुःख अनंत गुणु शाथी कह्युं? ते कहीए डीए. दृष्टांत—सातमी नरकमां उत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं छे, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार, कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आउखे उपजे, त्यारे तेने असंख्याता जव नरकना थाय, ते असंख्याता जवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं छेदन जेदननुं डुःख थाय, ते सर्वे डुःख एकठुं करीए, तेथी पण अनंतगुणु डुःख निगोदीया जीव एक समयमां जोगवे छे. वळी एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव जेगा रहे छे. ते जेगा शी रीते रहे छे? ते जणावीए डीए. एक सूइना अग्रजाग उपर रहे तेटली कंदमूलनी कली होय, तेमां अ

संख्याती श्रेणी रहे छे. ते एकेकी श्रेणीमां असंख्याता प्रतर छे. ते एकेका प्रतरमां असंख्याता गोला छे. ते एकेका गोलामां असंख्यातां शरीर छे. ते एकेका शरीरमां अनंता जीव छे. एवी रीते निगोदना जीवने रहेवानुं स्थान घणुं सांकडुं छे. ते उपर एक स्थूल दृष्टांत कहीए छीए. जेम कोइ लाख औषधियोने भेगी करीने तेने घणा दिवस सूधी खलमां घुंटावीने, पछी तेनी राइना दाणा जेवडी गोलीयो वाली, तेमां जे रीते लाख औषधियोनो समावेश थयो, ते रीते एक शरीरमां अनंता जीव रहेला छे. ते निगोदना जीव, एक मुहूर्त्तमां पांसठहजार पांचशेने छत्रीश भव करे, अने एक श्वासोश्वासमां सत्तरथी कांइक अधिक भव करे छे. एवी रीते निगोदमां जन्म मरणनां दुःख छे. के, ते दुःखनी उपमाज नथी! ते आश्रयीने निगोदने विषे नरकनां दुःखथी अनंतगुणु दुःख श्री वीतरागे कह्युं छे. ॥ ४९ ॥

तस्मिन्नरकाधिके अपि निगोदमध्ये उषितः रे जीव विविधकर्मवशात्
३ ५ ४ ९ १ २

५० तंमि वि निगोअमझे । वसिओ रेजीव विविहकम्मवसा ॥

विषमाणः तीक्ष्णदुःखं अनंतान् पुद्गलपरावर्त्तान् यावत्
८ ७ ६

विसहंतो तिक्खदुहं । अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥ ५० ॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनवशे करीने (तंमि के०) ते (निगोयमज्झे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गलपरावत्ते के०) अनंत पुद्गल परावर्त्त काल सूधी एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिक्खदुहं के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसिउ के०) रह्यो छुं. ॥ ५० ॥

भावार्थ–तेवां दुःखने आ जीवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार भोगव्यां छे. माटे हवेथी तेवां दुःखो न भोगववां पडे, तेवा उद्यममां तत्पर थवुं. ॥ ५० ॥

निःसृत्य कथमपि ततः प्राप्तः मनुजत्वमपि रे जीव
४ २ ३ ६ ५ १

१ पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशुं.

निहरीअ कहवि पत्तो । तत्तो मणुअत्तणंपि रे जीव ॥

तत्रापि जिनवरधर्मः प्राप्तः चिंतामणिसदृक्षः
७ ९ १० ८

तहवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिछो ॥५१॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव ! तुं (कहवि के०) कोइ महा कष्ट करीने पण (तत्तो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) नीकळीने (मणुअत्तणंपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो छे. (तहवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिछो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो छे. ॥ ५१ ॥

भावार्थ–हे आत्मन् ! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्जराए करीने तथा निगोदनी भवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महा दुर्लभ एवा मनुष्यजन्म पाम्यो. तेमां पण सकल वांछाने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो छे. एटले तुं जे जे सुखनी इच्छा करीश, ते ते सुखनी

प्राणि नर भर्ने नहिं ज मलशे. एवा धर्मने पामीने विषय कषायने घटारुवानो निरंतर उद्यम करव. के, जेथी मनुष्य नव अने जिनधर्म ए बे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥ ५२ ॥

प्राप्तेपि तस्मिन् रेजीव करोति !!! प्रमादं त्वं तं एव
३ २ १ १४ १२ ॥ ११ १३

पत्तेवि तंमि रेजीव । कुणसि पमायं तुमं तयं चेव ॥

येन नवांधकूपे पुनरपि पतितः दुःखं लप्स्यसे
॥ ७ ६ ८ ९ १०

जेणं नवंधकूवे । पुणोवि पमिन दुहं लहसि ॥५३॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! (तंमि के० ते जिनराजनो धर्म (पत्तेवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के० फरीथी पण (नवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पमिन के०) पड्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामीश (तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूप

वामां फरीथी नांखे एवा (पमायं के०) प्रमादने एटले निद्रा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे छे? ॥ ५२ ॥ २१७

जावार्थ—हे आत्मन्! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पछी निश्चय अने व्यवहार ए बे प्रकारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी दइने, उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पमाय, एवा निद्रा विकथादिक प्रमादने केम सेवे छे? केम के, मनुष्यनो जव, अने श्रीजिनधर्मनी प्राप्ति, ए बेनो योग मलवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा छुर्लज छे. ॥ ५२ ॥

उपलब्धः जिनधर्मः न च अनुचीर्णः सेवितः प्रमाददोषेण
३ २ ६ ५ ४

उवलद्धो जिणधम्मो। नय अणुचिण्णो पमायदोसेणं ॥

हा इति खेदे हे जीव हे आत्मवैरिन् च सुबहु परतोऽग्रे खेत्स्यसे शोचिष्यसे
७ १ ए ७ ११ १० १२

हा जीव अप्पवेरि अ। सुबहुं परउ पिसूरिहिसि ॥५३॥ ७७

अर्थ— (जीव के०) हे जीव! तें दैवयोगथी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (लद्धो के०) पाम्यो. परंतु (पमायदोसेणं के०) आलस्यादिक दोषे करीने (आणुणिणा के०) सेव्यो (नय के०) नथी. (हा के०) आ घणी खेदकारक वार्ता छे. (अ के०) वली (अप्पवेरि के०) हे आत्माना वैरिन्! (परत्त के०) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के०) अतिशे घणुं (विसूरिहिसि के०) खेद पामीश. अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५२॥

भावार्थ—हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जैनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन तें कर्युं नही. माटे तुं तहारी मेलेज तहारा आत्मानो म्होटो शत्रु थयो. एटले आत्मानी हत्या करनारो थयो. माटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रभराजनी पेठे घणोज शोक करीश. ॥५३॥ ते शशिप्रभराजानी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा ६ ठी.

सावत्थी नगरीने विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे भाई राज्य भो-

गवता हता. तेवामां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मघोषसूरि नगरीनी बहार उद्यानने विषे पधार्या. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणुं द्रव्य आप्युं. पछी बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्यां विधिपूर्वक वंदन करी उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं।
महारोगा भोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः॥
गृहावेशः क्लेशः, प्रकृतिचपला श्रीरपि खला।
यमः स्वैरी वैरी, परमिह हितं कर्त्तुमुचितम्॥ १॥

अर्थ—आ शरीर निरंतर अपायरूप छे. एटले कष्टरूप, दोषरूप, अने पापरूप एवुं महामलिन आ शरीर छे. तथा स्नेहिनुं सुख पण अस्थिर छे. एटले स्थिरताये करीने रहित छे. अर्थात् ते क्षणमात्रमां स्नेही पण थाय छे, अने तेज स्नेही क्षणमात्रमां वैरी पण थाय छे. अने विषय भोग जे ते, महा रोगरूप छे.

एटले विषयजोगथी अनेक प्रकारना, रोग उत्पन्न थाय छे. अने स्त्रीयो जे ते, सर्प समान छे. एटले जेम सर्प करडे,ने झेर चडे, ने प्राणनो नाश थाय, तेम स्त्रीना संसर्गथी विकार उत्पन्न थाय छे. अने तेथी अनेकवार जन्म मरण थाय छे. माटे जे गृहस्थाश्रममां रहेवुं, ते केवल क्लेशरूप छे. अर्थात् उंटना उपर बेसवा जेवो गृहस्थाश्रम छे. एटले जेम उंटनां अढारे वांकां होय छे, तेम गृहस्थाश्रम वाळाने अनेक प्रकारनां वांकां आवी पडे छे. पण कोइ वातनुं पाधरुं पडतुं नथी. एटले गमे तेनी कळण कम्मर बांधीने दृढपणे, उंट उपर बेठो होय, तोपण ते पुरुष हाल्या विना रहे नहि. तेम मुर्ख तेवो खबरदार, संसारमां कहेवातो होय तोपण तेने कोइ प्रकारनुं लांछन (पाप) लाग्या विना रहे नहीं. अने लक्ष्मी पण स्वभावे चंचल छे. अने खल छे, एटले छेतरनारी छे. अने वैरी एवो काळ जे ते, स्वेच्छाचारी छे. एटले पोतानी मरजीमां आवे ते वखते जीवने पकडीने लेइ जाय छे. माटे आ जन्ममां उत्कृष्ट आत्मानुं हित करवुं घटे छे. एटले परलोकमां हितकारी एवुं धर्मसाधन करवुंज योग्य छे. ॥ १ ॥

इत्यादि धर्मदेशना सांभली बन्ने भाई घेर आव्या. घेर आवीने शूरप्रभ, पोताना भाई शशिप्रभ प्रत्ये कहेतो हवो. हे भाई! म्हारे राज्यनो खप नथी त्यारे शशिप्रभे कह्युं के, श्या माटे तहारे राज्यनो खप नथी! त्यारे शूरप्रभे कह्युं. हे भाई! राज्यने छेडे नरक पामीए. माटे म्हारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. भाई! मनुष्यभव पामीने एले शुं करवा गमावे छे? ए सर्वे बालकने विडंबणारूप करी मूक्युं छे. माटे खाओ, पीओ, वावरो, काया वालवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के, नथी! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछे छे. माटे हे भाई! म्हारुं कहेलुं मानीने आ राज्य भोगवो, परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो! अने वली पछी तमे कहेशो के, भाईए कह्युं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाई! ए तमे शुं कह्युं! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्म तो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो.

एवी रीते करीने बलात्कारे पोताना जाईने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी. पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रभ पण राज्य जोगवी, सात व्यसन* सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोताना जाई शशिप्रभने त्रिजी नरकने विषे दीठो, देखीने विचार्युं के, एणे म्हारुं कहेलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं दुःख जोगवे छे. तोयपण हुं तेनुं दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना जाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, जाई! तें म्हारुं कहेवुं न मान्युं, जूंडा में तने घणुं ए वार्युं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश? त्यारे ते नारकी कहे, हे जाई! हवे शुं करुं? पछी शूरप्रभ देव, परमाधामिने जलामण दइ पाछो

* १ जुगार, २ मांसनक्षण, ३ मदिरापान, ४ वेश्यागमन, ५ आहेडाकर्म (मृगयाकरवी), ६ चोरीकरवी, ७ परस्त्रीसेववी.

देवलोके गयो. शशिप्रभ घणोज पश्चात्ताप पाम्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी रत्न समान मनुष्यभव पामीने जिनधर्म नहि करे, ते प्राणी शशिप्रभ राजानी पेठे महा शोचनाने पामशे!! अने जे प्राणी सूरप्रभ राजानी पेठे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्म साधन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पामशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन करवुं. ए उपदेश.

शोचंति ते वराकाः पश्चात् समुपस्थिते मरणे
११ ६ ७ १० ९ ८
सोअंति ते वराया । पच्छा समुवट्ठियंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः यैः जिनधर्मः
४ ४ ५ १ ३
पावपमायवसेणं । न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥ ५४ ॥

अर्थ—(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने वि

पे नथी संचय कर्यो. अर्थात् पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते. एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंमि के०) मरण (समुवट्ठियंमि के०) प्राप्त थये सते (पिच्छा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणोज पश्चात्ताप करे छे. ॥ ५४ ॥

भावार्थ—हे जीव! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट कर्यां, तथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् *पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विरा

* १ मद, २ विषय, ३ कषाय, ४ निद्रा, अने ५ विकथा.

म पामीने जलदीथी धर्मसाधन करवु. ॥ ५४ ॥

धिक्धिक्धिक् संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यक् नवति
११ १० २ ३ १ ४ ५

धीधीधी संसारं । देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥

मृत्वा राजराजाश्चक्रवर्तिनः परिपच्यंतेऽतएव नरकज्वालाभिः
७ ६ ९ ८

मरिऊण रायराया । परिपच्चइ निरयजालाए ॥ ५५ ॥

अर्थ—(जं के०) जे कारण माटे (देवो के०) देव जे ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (तिरी के०) तिर्यंच (होइ के०) थाय छे. अर्थात् देवता मरीने तिर्यंचमां तथा पृथ्वीआदिकमां उत्पन्न थाय छे! अने (रायराया के०) राजाना पण राजा जे चक्रवर्त्ती, ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (निरय जालाए के०) नरकनी जालावडे करीने (परिपच्चइ के०) अतिशे पचाय छे! माटे (संसारं के०) ते संसारने (धी धी धी के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! इहां अतिशे धिक्कार जणाववाने माटे त्रण वखत धिक्कार कह्यो छे. ॥ ५५ ॥

भावार्थ—कोइने एकवार धिक्कार! कोइने बे वार धिक्कार!! पण आ संसार ने तो त्रणवार धिक्कार कह्यो. तेनुं कारण ए छे के, देवता सरखा महा ऋद्धिवंत पण, मरीने तिर्यंच गतिने विषे अथवा पृथ्वीआदिकमां जड पाषाणपणे उत्पन्न थाय छे! आ शुं थोडुं आश्चर्य छे!! तथा छ खंडना भोक्ता, तथा चोसठ हजार स्त्रीयोना पति, तथा चोराशी लाख हाथी, चोराशी लाख घोडा, चोराशी लाख रथ, अने छन्नुक्रोड पायदल, वली नव निधान, अने चौदरत्न तथा सोल हजार जक्ष तथा बत्रीस हजार मुकुटबंध राजा इत्यादिक, रात्री दिवस जेनी सेवामां रह्या छे. एवा चक्रवर्त्ती राजा पण मरीने नरकनी ज्वालामां उत्पन्न थाय छे!! त्यां ते चक्रवर्तिने परमाधर्मी, महा वेदना उपजावे छे. अहो! हो!! आ ते शुं थोडी आश्चर्यकारक वार्त्ता छे!!! ॥५५॥

याति	अत्राणः	जीवः	द्रुमस्य	पुष्पं	इव	कर्मवातेनहतः
१०	१	२	७	८	९	६

जाइ अत्ताणो जीवो । दुम्मस्स पुप्फं व कम्मवायहओ ॥

धन धान्याभरणानि   गृहस्वजनकुटुंबं   मुक्त्वापि
३   ४   ५

धणधन्नाहरणाइं । घरसयणकुडुंब मिल्लेवि ॥ ५६ ॥

अर्थ—(अणाहो के०) अनाथ एवो, (जीवो के०) जीव जे ते (धणधन्नाहरणाइं के०) धन, धान्य, अने आभरणोने तथा (घरसयणकुडुंब के०) घर, स्वजन, अने कुटुंब जे तेमने (मिल्लेवि के०) मूकीने पण (कम्म वाय हउ के०) कर्मरूप वायुए करीने हणायो थको (डुम्मस्स के०) वृक्षना (पुप्फं व के०) पुष्पनी पेठे (जाइ के०) जाय छे. अर्थात् हेठे पडे छे. ॥ ५६ ॥

भावार्थ—जेम वायुथी पराधीन थएलुं पुष्प, ओचींतुं नीचे पडी जाय छे, तेम आ जीव पण कर्मे प्रेर्यो थको धन, धान्य, कुटुंब परिवार, घर हाट, हवेली अने मोहोटी मोहोटी ईमारतो, तथा सारां सारां घरेणां इत्यादिक सामग्री मूकीने, अनाथ एटले रांक जेवो थइने, नरकादिक दुर्गतिने विषे जाय छे. त्यां गया पछी पूर्वे केहली कोइ पण वस्तु ते जीवने खप लागती नथी. माटे हे जी-

व ! परिणामे जे वस्तु तहारी साथे नथी आवती, तेवी वस्तु उपरथी मोह मम त्वनो त्याग करीने, जे परभवने विषे साथे आवीने सुख करे छे, तेवा ज्ञानदर्शन चारित्रादिक धर्मनुं आराधन करय. ॥ ५६ ॥

उषितं गिरिषु उषितं कंदरासु उषितं समुद्रमध्ये
४ ३ ६ ५ ८ ७

वसियं गिरीसु वसियं । दरीसु वसियं समुद्दमज्झंमि ॥

वृक्षाग्रेषु च उषितं संसारे संसरता कदाचित्
१० ९ ११ १ २

रुक्खग्गेसु य वसियं । संसारं संसरंतेणं ॥ ५७ ॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंतेणं के०) पर्यटन करतो एवो जे तुं, तेणे (गिरीसु के०) पर्वतोने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (दरीसु के०) पर्वतोनी गुफाने विषे पण (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (समुद्दमज्झंमि के०) समुद्रनी मध्ये (वसियं के०) निवास कर्यो छे. (य के०)

१७ वली क्यारेक (रुक्खेसु के०) वृक्षना अग्रने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. २१७
३ अर्थात् पूर्वे कहेला सर्व स्थानकोमां तुं अनंतीवार निवास करी आव्यो छे. माटे तहारुं निवासस्थान एक ठेकाणे नथी. ॥५७॥

भावार्थ—कोइ शिष्यने पोताना देशनुं, तथा पोताना गामनुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं; तथा पोतानी उत्तम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं, इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जोइने, गुरु उप देश करे छे. के, हे शिष्य! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? परंतु तुं विचार कर के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पत्थर रूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतु रूप थइ आव्यो छे. तथा केटलीएक वखत वृक्षोना अग्रभागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो छे. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छे. माटे तहारुं कीयुं एक निवास स्थल छे? अर्थात् एक पण ठेकाणे निवास करवाना ८२

स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण म्हारुं म्हारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे ? ॥ ५७ ॥

देवः नैरयिकः इति च कीटः पतंगः इति मानुषः एषः परावर्त्तते
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

देवो नेरइअ त्ति य । कीड पयंगु त्ति माणुसो एसो ॥

रूपीरूपवान् च विरूपः सुखभागी दुःखभागी च
१० ११ १२ १४ १५ १६

रूवस्सी य विरूवो । सुहभागी दुखभागी य ॥ ५८ ॥

अर्थ—हे जीव ! तुं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो छे. तथा (नेरइअ के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो छे. (य के०) वली (कीड के०) केटलीएक वखत कमियादिक कीडो थयो छे. तथा (पयंगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो छे. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो छे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थ-

थो छे. (य के०) वली एज तुं (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवंत थयो छे. (य के०) वली (सुहजागी के०) केटलीएक वखत सुखनो जोगवनारो थयो छे. अने वली (डुखजागी के०) केटलीएक वखत डुःखनो जोगवनारो पण थयो छे.

जावार्थ—आ जीवे नटवानी पेठे जूदा जूदा रूपे करीने आ संसाररूपी रंगजूमिमां अनेक प्रकारनां नाटक कर्यां छे. जेम के, कोइक वखत देवतानो वेश जजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारकीनो वेश जजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ डुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत तिर्यंचनो वेष जजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवुं कोइने पराधीनपणानुं डुःख नथी. वली कोइक वखत मनुष्यनो वेश जजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां कोइ म्हारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुद्गलना रूपनो अहंकार कर्यो, के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ रूपालो नथी. तथा ज्यारे कुरूपवान् थयो, त्यारे एवुं विचार्युं के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ कुरूपवान् नथी.

एम मांकमानी पेठे कोइ वखत सुखी थइने नाच्यो, अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. माटे हे आत्मन्! ए सर्वे वेशने असत्य जाणीने, फरीथी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं, तेवो उद्यम कर. ॥ ५८ ॥

राजा इति च द्रमकोरक इति च एषः श्वपाक इति एषः वेदवित्
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

रायत्ति य दमगुत्ति य । एस सवागुत्ति एस वेयविऊ ॥

स्वामी दासः पूज्यः खल इति अधनः धनपतिरिति
९ १० ११ १२ १३ १४

सामी दासो पुज्जो । खलोत्ति अधणो धणवइत्ति ॥ ५९ ॥

नापि अत्र कोपि नियमः स्वस्यकर्मतस्याविनिवेशः तस्यसदृशी कृताचेष्टायेनसः
४ १ २ ३ ५

नवि इत्थ काइ नियमो । सकम्मविणिविठ्ठसरिसकयचिठ्ठो ॥

अन्यान्यरूपवेषः नटइव परावर्त्तते जीवः
७ ६ ९ ८

अन्नुन्नरूववेसो । नडुव्व परिअत्तए जीवो ॥६०॥ युग्मम् ॥

अर्थ—हे जीव! तुं केटलीएक वखत (राज त्ति के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमग्गु त्ति के०) भीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज तुं (सवागु त्ति के०) चंमाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज तुं (वेयविऊ के०) वेदनो जाण थयेः. (वली सामी के०) स्वामी थयो. अने दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलो त्ति के०) खल एप्रकारे थयो. (वली अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइ त्ति के०) धनपति ए प्रकारे थयो. ॥ ५० ॥—(इह के०) एमां. एटले पूर्वे कह्युं तेमां (कोइ के०) कोइ प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नवि के०) नथीज. केम के, (सकम्म के०) पोतानां ज्ञानावरणीयादिक जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनुभाग, अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरिस के०) सरखी (कयचिठो के०) करी छे चेष्टा ते जेणे, एटले देवादिक पर्याय रूपनो अध्यास आश्रय रूप व्यापार ते जेणे एवो सतो (नडुव के०) नटनी पेठे (अन्नुन्न के०) अन्य अन्य छे (रूववेसो के०) रूप अने वेश ते-जेनो एवो (जीवो के०) जीव जे

ते परिभ्रमण के० पर्यटन करे छे. ॥ ६० ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं चौदराज लोकरूप चौटामां, राजा प्रजादिकरूपे स्त्री पुरुषोना वेश लइने, नटुआनी पेठे अनेक प्रकारे निष्फल नाच्यो, पण तेमां थी तने कोइ प्रकारनो अविनाशी सरपाव मळ्यो नही. उलटो च्यार गतिमां भ्रमण करवा रूप सरपाव मळ्यो. तोपण ते भ्रमण करवाना अभ्यास थकी, निवृत्ति पामतो नथी. जेम कोइ अफिण प्रमुखनो व्यसनी होय, ते व्यसनी ते अफिणने एम जाणे छे के, आ अफिण खावाथी घणा माणसोना जीवनां जोखम थाय छे, तथा ते खातां पण कडवुं झेर जेवुं लागे छे. तथा देखातुं पण काळा छीकरा जेवुं खराब देखाय छे. अने तेनी सुगंध पण अत्तर चंदन जेवी उत्तम नथी. तथा तेना (अफिणना) खावाथी लोकमां पण आबरु इजतनो घटाडो देखाय छे. तथा ते खावाथी कांइ उत्तम रसायण जेवो गुण नथी थतो, एटलुंज नही, परंतु शरीर पण खराब थतुं देखाय छे. वली ते अफिण न मलवाथी कोइ वखत टांटिया घशीने मरवा वखत पण आवे छे. इत्यादिक अफिणना अनेक प्र

कारना अवगुण जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तो पण तेने मूकी शकतो नथी. तेनुं कारण कांइक अभ्यास अने कुसंगविना बीजुं जणातुं नथी. तेम आ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवोनी सोबतथी, आ पंच प्रकारनां विषय सुखमां दुःख छे. एम जाणे छे, देखे छे, तथा अनुभवे छे, तो पण अफिणना व्यसननी पेठे सारुं मानी वेठो छे. तेथी एने अनेक प्रकारनां नीचां उंचां रूप करी आ संसारने विषे नाटक करवुं पडे छे. वली शास्त्रमां कह्युं छे के—

॥ अनुष्टुपवृत्तम्. ॥

अवमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥
प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरशतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ—अपमानथी, तथा उंची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बंध अने धननो क्षय ते थकी सेंकडो जातिमां रोग ने शोक, आ जीवे भोगव्यां छे. ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्री आचारांगजीसूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं.

नरकेषु वेदनाः अनुपमाः असातमसुखंबहुलंयासुताः
२ ७ ४ ५

नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥

रेजीव त्वया प्राप्ताः अनंतकृत्वः बहुविधाः
१ २ ए ८ ६

रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥ ६१ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव!(तए के०) ते (नरएसु के०) रत्नप्रज्ञादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने जरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहाउ के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउ के०) वेदनाउ जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी छे. अर्थात् तुं जोगवी चूक्यो छे. ॥६१॥

जावार्थ—हे आत्मन्! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां दुःख जोगव्यां, परंतु रत्नप्रज्ञादिक नरकोनां दुःख तो कही शकाय तेवां छेज नही! केमके, तेने विषे अनंती शीत वेदना, ॥१॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना. एटले आपणे

अग्निना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्ण वेदनीवाला नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥१॥ तथा एवीज रीतनी अनंती क्षुधा वेदना, एटले जगत्‌मां रहेला सर्व घृतादिक पुद्गलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय. ॥२॥ तेमज अनंती तृषा वेदना. एटले जगत्‌मां रहेला सर्व समुद्रनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तोपण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नही. ॥४॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तरवार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नहीं. ॥५॥ तेवी रीते अनंती परवशपणानी वेदना, एटली बधी छे के, आखा जगत्‌ना परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय. ॥६॥ तेवी रीते, ज्वर ॥७॥ दाह ॥८॥ भय ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए दशनी वेदना आखा जगत्‌नी एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगुणी वेदनाओ, सात व्यसनना सेवनार प्रमुखने भोगववी पडे छे. जेम के, कोइए ८७

परस्त्री संग कर्यो होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढा-नी पुतली बनावीने, अने तेने अग्निवर्ण सारी पेठे लालचोल धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधार्मियो अनेकवार ते पुरुषने बलात्कारे आलिंगन करावे छे. इत्यादिक नरकने विषे अनंतगुणी वेदना शास्त्रमां कही छे. तेने विचारीने हे मंदमते! कांइक तो पाप करतां पाछो हठस्य! ॥ ६१ ॥

आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमां नरक विभक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवत्वे १ मनुजत्वे २ पराभियोगत्वं ३ उपगतेन ४

देवत्ते मणुअत्ते । पराभिओगत्तणं उवगएणं ॥

भीषणदुःखं ५ बहुविधं ६ अनंतकृत्वः ७ समनुभूतं ८

भीसणदुहं बहुविहं । अणंतखुत्तो समणुभूअं ॥६२॥

अर्थ—हे जीव! (देवत्ते के०) देव ज्ञवने विषे, तथा (मणुअत्ते के०) मनुष्य ज्ञवने विषे (पराज्जिगत्तणं के०) परतंत्रपणाने (ज्जवगएणं के०) पाम्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०) बहु प्रकारनुं (ज्जीसणडुहं के०) ज्ञयानक डुःख जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समणुज्जूअं के०) अनुज्ञव करयुं छे ॥६१॥

ज्ञावार्थ—हे आत्मन्! विशेष ज्ञानवंत एवा देव ज्ञवने विषे, तथा मनुष्य ज्ञवने विषे पण, स्वतंत्रपणु मूकीने परतंत्रपणा वडे, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इंडियोने वश थइने, महामहा कष्ट अनंतीवार ज्ञोगव्यां छे. एटले इंडियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं नाच्यो. ने तेथी महा ज्ञयानक डुःख ने पाम्यो; परंतु ते इंडियोने तें वश न करी. माटे ज्यारे त्यारे पण, ते इंडियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तिश, त्यारेज तहारुं कल्याण थशे. ॥६१॥

८८

निर्यग्गतिं	अनुप्राप्तः	ज्ञीममहावेदनाः	अनेकविधाः
१	२	४	३

तिरियगइं अणुपत्तो। ज्ञीममहावेअणा अणेगविहा॥

जन्ममरणारघट्टे　　अनंतकृत्वः　　परिभ्रांतः
५　　६　　७

जम्मणमरणरहट्टे । अणंतखुत्तो परिब्भमिउ ॥ ६३ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! तुं (तिरियगइं के०) तिर्यंच गतिने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छे. त्यां (अणेगविहा के०) अनेक प्रकारनी (भीममहावेअणा के०) भयंकर एवी महोटी वेदनाउने सहन करतो सतो (जम्मण मरण रहट्टे के०) जन्म मरणरुप रहेंटने विषे अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (परिब्भमिउ के०) परिभ्रमण करी आव्यो छे. ॥ ६३ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं तिर्यंच गतिने विषे गयो, त्यां आगल गधेडादिपणे अवतरीने कुंभारादिकना हाथनां घणां डफणां खाइ आव्यो छे. वळी घोडा प्रमुखना अवतार धारण करीने घणा कोरडादिकना प्रहार सहन करी आव्यो छे. अने हाथी प्रमुख थइने अंकुशना प्रहार सहन करी आव्यो छे. वली बलद प्रमुखना भवमां घणी परुणीनी आरोना प्रहार खाइ आव्यो छे. वली मांकडां

प्रमुखना जवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकमा पराणे पाम-वानुं कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली बोकमा प्रमुखना जवमां मरणांतकष्ट सहन करी आव्यो छे. वली पोपट प्रमुखना जवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो छे. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथी के, जे दुःखने तें सहन नथी कर्युं!! ए प्रकारे अनंतीवार घोर महा जयानक दुःख तें सहन कर्यां छे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन कर्य के, जेथी तेवां दुःख जोगववां पमे नही. ॥६३॥

यावंत कान्यपि दुःखानि शारीराणि मानसानि च संसारे
६ ७ ८ ३ ५ ४ २

जावंति केवि दुक्खा । सारीरा माणसा व संसारे ॥

प्राप्तः अनंतकृत्वः जीवः संसारकांतारे
११ १० १ ९

पत्तो अणंतखुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

अर्थ–(जीवो के०) जीव जे ते (संसारे के०) संसारने विषे (सारीरा के०)

शरीर संबंधी (य के०) वली (माणसा के०) मन संबंधी (जावंति के०) जेटलां (केवि के०) कोइ पण (दुक्खा के०) दुःख छे, तेने संसारकंतार के०) संसाररूपी अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्तो के०) पाम्यो छे. एटले संसा रूप अटवीमां परिभ्रमण करतां आ जीव सर्वे दुःख सहन करी आव्यो छे.६४

भावार्थ–आ संसारने विषे दुःख बे प्रकारनां छे. एक शरीर संबंधी रोगादिके करीने दुःख छे. अने बीजुं मन संबंधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी दुःख छे. ते सर्वे दुःख आ संसाररूप अटवीने विषे भ्रमण करतां, आ जीवे अनंतीवार भोगव्यां छे. ॥ ६४ ॥

तृष्णा अनंतकृत्वः संसारे तादृशी तव आसीत्नरके
२ ४ ५ ३ १ ६

तण्हा अणंतखुत्तो । संसारे तारिसी तुमं आसी ॥

यां तृष्णां प्रशमितुं सर्वोदधीनां उदकं न तीरीकुर्यात् न समर्थभवेत्
७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेउं सव्वो । दहीणमुदयं न तिरीज्जा ॥६५॥

अर्थ—हे जीव! (तुमं के०) तने (तण्हा के०) तृष्णा. अर्थात् तृषा (तारिसी के०) ते प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरुप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेउं के०) शमाववाने अर्थे (सव्वोदहीणं के०) सर्व समुद्रोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥ ६५ ॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया छीए. माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो भावार्थ जाणवो. के, हे जीव! तने अनंती तृष्णा उत्पन्न थइ छे, के, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुद्रोना पाणीना बिंदु जेटलां धनादिक वडे पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. ते कह्युं छे के,

यत्पृथिव्यां व्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालमेकस्य तत्सर्वं । मिति पश्यन्न मुह्यति ॥ १ ॥

अर्थ—सघली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी डांगेर तथा अनेक प्रकारना घउं अने जव विगेरे सघलुं धान्य, जो एक जणने प्राप्त थाय, तोपण ते-

ने धान्य संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज सघलो जगत्मां रहेलुं हीरा, माणेक, मोती, सोनुं रूपु विगेरे धन, एक पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्‌ने विषे जेटला हाथी, घोडा, ऊंट, बलद, गायो, भेंशो विगेरे चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक जणने प्राप्त थाय, तो पण ते पुरुषनी चतुष्पद संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्‌ने विषे रूपालीमां रूपाली देवांगनाउ तथा म्होटा म्होटा राजानी राणीयो तथा म्होटा म्होटो धनाढ्यनी स्त्रीयो जेवी के, अत्यंत लावण्यवाली, अत्यंत रूपवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर सुगंधीवाली एवी जवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने प्राप्त थाय तोपण, ते पुरुषनो स्त्री संबंधि तृष्णा पूरी न थाय. ए प्रकारनो विचार करीने जे डाह्यो पुरुष वैराग्यने पामे छे, तेज पुरुष संसारने विषे मोह पामतो नथी. ॥ १ ॥

माटे हे आत्मन्! उपर कह्या प्रमाणे तुं अनंतीवार विषयो भोगवी चूक्यो छे. परंतु जे सुखनो तें एक वखत पण अनुभव नथी कर्यो, एवा आत्मसुखनी

प्राप्तिने विषे उद्यम कर! ॥ ६५ ॥

आसीत् अनंतकृत्वः संसारेनरकभवे तव क्षुधापि तादृशी

६ ५ १ २ ४ ३

आसी अणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥

यां प्रशमयितुं सर्वः पुद्गलकायोपिघृतादिरपि न तीर्यात् न शक्नुयात्

७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेउं सव्वो । पुग्गलकाउवि न तारिज्जा ॥६६॥

अर्थ–रे जीव! (संसारे के०) नरक भवरूप संसारने विषे (ते के०) तने तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गलकाउवि के०) घृतादिरूप पुद्गलना समूह जे ते पण (न तरिज्जा के०) न समर्थ थाय! ॥ ६६ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! नरक भवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के,

आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुद्गलोवडे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतुं. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी छे. माटे तने उपदेश करवानो एटलोज छे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणुं करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोटो विचार थइ पडे छे. अने वली तुं एवुं बोले छे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण छे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण भूख्युं रहेवातुं नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां भोजन करावी जमे छे, परंतु हे मूढ जीव! आखो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीभ उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जणाय छे? अर्थात् नथी जणाती. तेमज हवेथी पण तुं अनेक प्रकारना पाप प्रपंचादिक करीने सारां सारां भोजन करीश, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिह्वा इंद्रि तृप्त थवानी नथी. अने जिह्वा इंद्रिनुं पोषण छे, तेज सर्वे इंद्रियो

ना पोषणनुं मूल छे. एटले जेम वृक्षना मूलमां पाणी नांखीए, तो वधा वृक्षमां ते पाणी पसरे. तेम एक जिह्वा इंद्रिने छूटी मूकवाथी बीजी इंद्रियो प्रयासे करीने जीती होय, ते पण कुमार्गे चाले छे. माटे नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के, "जितं सर्वं जिते रसे" एटले जेणे रसना इंद्रिय जीती, तेणे सघली इंद्रियो जीती जाणवी. केम के, रसनेंद्रियने मोकली मूकवाथी मद्यमांसादिकने विषे पण प्रवृत्ति थाय छे. अने तेथी विषयनी वृद्धि थाय छे. तेणे करीने नरकादिकने विषे जवुं पडे छे. त्यां पुर्वे कहेली क्षुधा वेदनी सहन करवी पडे छे. एटलाज माटे ग्रंथकारे क्षुधावेदनीना स्वरूपने विशेषे जणाववाने माटे फरीथी वर्णन करयुं छे. माटे तेथी पुनरुक्ति दोष समजवो नही. ॥ ६६ ॥

कृत्वा ५ अनेकानि ३ जन्ममरणानां परावर्त्तनशतानि ४

काऊणम ऽणेगाइं । जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं ॥

दुःखेन मानुषत्वं यदि लभते यथेच्छितं सुखं जीवः
६ ७ १ ५ ० २

दुक्खेण माणुसत्तं । जइ लहइ जहिच्छियं जीवो ॥६७॥

अर्थ—(जइ के०) ज्यारे (जीवो के०) जीव जे ते (अणेगाइं के०) अनेक एवां (जम्मण मरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्टण के०) परावर्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकमो. एटले जन्म मरणनां शेंकमो परावर्त्तनने (काऊणं के०) करीने (दुक्खेण के०) दुःखे करीने (माणुसत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे (जहिच्छियं के०) यथा इच्छा प्रमाणे. एटले पोतानी इच्छा प्रमाणे कुशलपणाने (लहइ के०) पामे छे. ॥ ६७ ॥

जावार्थ—रे आत्मन् ! अनंत एवां जन्म मरणनां शेंकमो एटले क्यारेक जन्म, क्यारेक मरण, ए प्रकारनां दुःख सहन करीने, ज्यारे आ जीव मनुष्यपणाने पामे छे, एटले अकाम निर्ज्जरा अने जवस्थितिनुं परिपाकपणुं इत्यादिक कारण वमे करीने मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे तेने जोइती चीज मली शके

के० ए३

ठे. एटले देवताना सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सुखने आपनारो आ मनुष्य जव ठे. परंतु मनुष्यजव विना कोइ जव वके सुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए सर्व जव करतां आ मनुष्यजवने उत्तममां उत्तम गण्यो ठे. अने दश दृष्टांते करी डुर्लज पण एटलाज माटे कह्यो ठे. आ दश दृष्टांतनुं स्वरूप प्रसिद्ध ठे माटे, तथा ग्रंथ विस्तार थवाना जयथी लख्युं नथी. माटे आवा मोंघामां मोंघा मनुष्यजवने पामीने एले गमावी अवसर चूकवो नही.

तन्मनुष्यजन्म तथादशदृष्टांतवत् डुर्लजलाजं विद्युल्लताचंचलं च मनुजत्वं

५ २ ४ ३ ६

तं तहडुल्लहलंजं । विज्जुलयाचंचलं च मणुयत्तं ॥

धर्मे यः विषीदति सः कापुरुषः न सत्पुरुषः

७ १ ८ ९ १० १२ ११

धम्मंमि जो विसीयइ । सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ—(जो के०) जे पुरुष (तह डुल्लहलंजं के०) तथा प्रकारे एटले डुल्लका-

दि दश दृष्टांते करी दुःखे पामवा योग्य एवुं (च के०) वली (विज्जुलया चंचलं के०) विजलीरूप लतानी पेठे चंचल एवुं (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवुं (मणुयत्तं के०) मनुष्यपणुं, तेने पामीने (धम्ममि के०) धर्मने विषे (विसीयइ के०) खेद पामे छे (सो के०) ते (काउरिसो के०) कुत्सित (निंदित) पुरुष जाणवो. पण (सप्पुरिसो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो. ॥ ६७ ॥

भावार्थ—जैनशासनमां प्रसिद्ध एवां दश दृष्टांते दुर्लभ एवो, अने विजलीना झबकारानी पेठे क्षणभंगुर एवो, ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो. एटले आ मनुष्यनो भव अढीद्वीपमां थयो, तेमां वली कर्मभूमीमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचेंद्रिये पूर्ण थयो, तेमां वली निरोगी काया पाम्यो, अने तेमां वली सद्गुरुनो अने सत् शास्त्र सांभलवानो जोग बन्यो; तेम छतां पण, जे पुरुषो, धर्म साधन करवामां प्रमाद करे छे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय छे, पण ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवा लायक थता नथी. माटे हे जीव! पूर्वे अनुभव करे-

ला पशुपणाना स्वभावने मूकी देइने, मनुष्यभवने ले ले लगारूवामां उद्यम कर.

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

मानुष्यजन्मनि तटेसंसारसमुद्रस्य लब्धेसति जिनेंद्रधर्मः न कृतः च येन
३ २ ४ ५ ६ ७ ८ १

माणुस्सजम्मे तडि लद्धयंमि । जिणिंदधम्मो न कओ य जेणं ॥

त्रुटिते गुणे यथा धानुष्केण हस्तौ मृदितव्यौ तथा च अवश्यं तेन
१३ १२ १० ११ १५ १६ १७ १४ ९

तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं । हत्था मलेवा य अवस्स तेणं ॥६८॥

अर्थ—(जेणं के०) जेणे (तडि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मे के०) मनुष्य जन्म (लद्धयंमि के०) पामे सते (जिणिंदधम्मो के०) जिनेंद्रनो धर्म जे ते (न कओ के०) नथी कर्यो (तेणं के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुक्कएणं के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणछ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (म-

लेवा य के०) घसवा पडेज छे. तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पडे छे. एटले पछी घणो पश्चात्ताप करवो पडे छे. ॥ ६९ ॥

भावार्थ—अनंता भवरूप समुद्रमां भटकतां भटकतां मनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते पण जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कर्यो, तेने; जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणछ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पड्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे. माटे हे जीव! जो तुं पण छती सामग्री सते जिनधर्मरूप भातुं नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाए पश्चात्ताप करवोज पडशे. ते आ प्रकारे के, अरेरे! मे छती सामग्रीए पण आ शुं कर्युं!!! के, परलोके जतां धर्मरूप भातुं कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीते तहारे हाथ घसवा पडशे. वली जेम आ भवमां थोडो काल रहेवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी भाता विगेरेनो एटलो बधो बंदोबस्त करी राखे छे के, अमुक जग्याए उतरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव क-

रीने पछी पोतानी साथे भातादिक घणी सामग्री लेइने जाय छे. पण भातु ली
धा शिवाय जतो नथी. तेम तहारे तो आहिंथी मरीने क्यां जवुं पम्शे ? ने त्यां
केटला दिवस रहेवुं पम्शे ? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पम्शे ? अने
मार्गमां भातु लिधा विना शुं खाइशुं ? इत्यादि परलोक संबंधी तने कांइ पण
विचार थतो नथी ! माटे हे मूढ जीव ! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अ-
ने मनोवांछित सुखने आपनार एवुं धर्मरूप भातुं संगाथे राख्य. ॥ ६ए ॥

॥ पद्धरीवृत्तम् ॥

रे जीव नितरां शृणु चंचलस्वभावान् मुक्त्वा परलोके यास्यति सकलान् अपि बाह्यभावान् तथा

१ २ ३ ४ ४ ५

रेजीव निसुणि चंचलसहाव। मिल्हेविणु सयलवि बज्झभाव ॥

नवभेदपरिग्रहस्य यत् विविधजालं समूहं अतः संसारे अस्तियत् सर्वं तत् इन्द्रजालमिवासदस्ति

६ ७ ए १० ११ १२

नवभेयपरिग्गह विविहजाल । संसारि अछि सहु इंदयाल ॥७०॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव! तु (निसुणि के०) सांजळ्य के जे, (चंचल सहाव के०) चंचल स्वज्ञाववाला (सयलवि के०) सर्व एवाय पण (बज्झनाव के०) शरीरादिक बाह्यज्ञावने तथा (नवज्ञेयपरिग्रह के०) नव ज्ञेदवाला परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जइश; ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अछि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघलुं (इंदयाल के०) इंद्रजाल समान छे. ॥ ७० ॥

ज्ञावार्थ-हे आत्मन्! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांज्ळ्य. आ देखातो शरीरादिक सघलो बाह्यज्ञाव छे, इंद्रजाल समान छे. एटले नव प्रकारनो परिग्रह* ते सघलो चंचल स्वज्ञाववालो छे. एटले क्षणमां देखाय अने क्षणमां नाश पामी जाय एवो छे. एटलुंज नहि पण संसारमां जे जे वस्तु देखाय छे, ते सर्वेने तुं इंद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न कस्य. कारण के, ते सघला बाह्यज्ञावने मूकीने तुं एकलोज परलोकमां जईश, पण पूर्वे कही ते-

* १ धन. २ धान्य. ३ क्षेत्र, ४ घर. ५ सुवर्ण. ६ रूपुं ७ त्राम्बुपितल. ८ द्विपद. ९ चतुष्पद.

मानी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी. केम के, ते सर्वे, वस्तुताए असार छे. माटे तेने तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७० ॥

पितृपुत्रमित्रगृहगृहिणीनां जातं समूहः ऐहलौकिकं सर्वं निजस्य शुभे कल्याणे सहायं निमित्तं

४ २ ३ ५

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय। इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

न अर्थातिमशे अस्ति कोपि तव शरणे त्राणे हे मूर्ख एकाक्येव साहिष्यसे तिर्यक्नरकदुःखानि

१३ १२ १४ ११ ए १० १ ७ ८ ६

न वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुरक्ख। इक्कल्लु सहसि तिरि निरयदुक्ख

अर्थ–(मुरक्ख के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय सुह सहाय के०) पोताने सुख करवानो छे स्वभाव ते जेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुख ना अर्थी छे. पण (तिरि निरय दुक्ख के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी दुःख.

तेने (इक्कुं के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे. पण ते वखत तेमां नुं (तुह के०) तहारे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (कोइ वि के०) कोइपण (न अत्थि के०) थतुं नथी. ॥ ७१ ॥

भावार्थ—आ जगत्मां परलोकने विषे कांइ पण सहायता करवाने न समर्थ एवां माता पिता स्त्री पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी छे. पण कोई कोइनुं नथी. जेमके, ऊपर लखलां घरनां माणसोने एवो निश्चय थाय छे के, हवे आ पथारीमां सूवारेलो माणस जीवशे नही. एवुं धारीने ते सूतेला माणसने महा भरपूर वेदनामां तरफडतो नजरे जोइने पण कहे छे के, तमे मने कांइ कहो छो? एटले तमे छानी रीते संचय करेलुं, आपेलुं, मूकेलुं, दाटेलुं कांइ देखाडो छो? एवी रीते पोतानो स्वार्थ साधवानी वातो करे छे. तथा तेना मरी गया पछी पण केवल पोतानो स्वार्थ संभारी संभारीने रुए छे, के, आटलुं काम अधुरुं मूकीने गया! पण तेओ एम नथी विचारतां के, ज्यांथी समजणो थयो त्यांथी मांडीने चोके सूतां सूधी पण एणे आपणुं, वैतरुं कूट्यां कर्युं छे. परंतु ते

वापडो नरकादिक गतिने विषे एकलो गयो छे, त्यां तेने केवां दुःख पडतां हशे? तथा ते विचारो घणुं द्रव्य मूकीने गयो छे! पण तेना बीजा दुःखमां भाग न लेतां फक्त तेनुंज द्रव्य तेनी पछवाडे शुभ कृत्यमां वापरवुं; एवो विचार पण नथी थतो. अने वली आवो विचार पण तेमने नथी थतो के, अरेरे! रात्री दिवस पोताना शरीरनुं सुख पण न विचारतां कूड कपट छलभेद अन्यायादिक करीने एणे आपणुंज भरण पोषण कर्युं छे. पण पोताना परलोकनुं साधन करवानो अवकाश जरा पण एणे लीधो नथी. एवी रीते कोइ रुदन करतुं नथी. माटे हे जीव! हे महा मूर्ख!! कांइकतो विचार्य!! के, हुं आश्रवभावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवरभावमां वर्त्तुं. ॥ ७१ ॥

॥ मागधिका वृत्तम्. ॥

कुशाग्रे यथा अवश्यायो हिमबिंदुकः स्तोकं तिष्ठति लंबमानः

२ १ ३ ५ ६ ४

कुसग्गे जह उसबिंदुए। थोवं चिठ्ठइ लंबमाणए ॥

एवं मनुजानां जीवितं समयमपि हे गौतम मा प्रमादीः
७ ८ ९ ११ १० १२ १३

एवं मणुआण जीवियं । समयं गोयम मा पमायए ॥७२॥

अर्थ—(जह के०) जेम (कुसग्गे के०) डाभना अग्रभागने विषे (उसबिंदुए के०) झाकलनो बिंदु जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायुवडे पडवानी तैयारीमां आवेलो (थोवं के०) थोडो काल (चिठइ के०) रहे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०) मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचल जाणवुं. माटे श्री महावीरस्वामी गौतमस्वामी प्रत्ये* कहे छे के, (गोयम के०) हे गौतम! (समयं के०) एक समय मात्र पण (मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥ ७२ ॥

भावार्थ—श्री महावीरस्वामी गौतम प्रत्ये कहे छे के, हे गौतम! एक सम-

---

* आ वार्त्ता श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थि पुरुषोए जोइ लेवुं.

य मात्र पण प्रमाद न करीश. केमके, आ मनुष्यपणानुं जीववुं माजना अग्रभागमां रहेला जलबिंदुनी पेठे, थोमोज काल रहे तेवुं छे. एटले जोतां जोतां अल्प वायु वमे पण शीघ्रपणे नाश पामे तेवुं छे. अर्थात् माजना अग्रने विषे रहेला जलबिंदु तो, फक्त वायुवमेज नाश पामे छे. परंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे छे. जेम के, ताव आववाथी, मूंफारो थवाथी, कोलेरा (कोगलियुं) आववाथी, घर पमवाथी, अग्निथमे बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वागवाथी, सर्प करमवाथी इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी अचिंतो नाश पामे छे. एम जाणीने हे जीव! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनो प्रमाद न कर.॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए बे गाथाओ श्री सूयगमांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंध ना वैतालीय अध्ययननी छे.

संबुध्यध्वं	किं	न	बुध्यध्वं	संबोधिः	खलु	प्रेत्य	दुर्लभा
१	२	३	४	६	७	५	८

संबुज्झह किं न बुज्झह । संबोहि खलु पिच्च दुल्लहा ॥ ७८

न एव उपनमंति आगच्छंति रात्रयोऽतीताः नो सुलभं पुनरपि जीवितं
१२ १० ११ ए १६ १५ १४ १४
नो हू उवणमंति रइओ। नो सुलहं पुणरवि जीवियं ॥५३॥

अर्थ—श्री ऋषभदेव स्वामीना पुत्र श्री भरतेश्वर, तेमणे तिरस्कार कर्या एवा, अने राज्यना अर्थि एवा, पोताना अठाणु पुत्रो प्रत्ये श्री आदीश्वर भगवान उपदेश करे छे, अथवा श्री महावीरस्वामी पर्षदा प्रत्ये कहे छे के, (संबुज्झह के०) अहो भव्यो! तमे बुझो. (बोध पामो.) (किं न बुज्झह के०) केम तमे बोध नथी पामता? जे हेतु माटे जेमणे धर्म नथी कर्यो ते पुरुषोने (पिच्च के०) मरण पाम्या पछी परभवने विषे (संबोही के०) बोधिबीज जे ते (खलु के०) निश्चे (दुल्लहा के०) दुर्लभ छे. शाथी के, (राइओ के०) रात्री दिवस जे ते (हु के०) निश्चे (उवणमंति नो के०) गयेलां पाछां आवतां नथी. तेम (जीवियं के०) जीवित जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण एटले फरी फरी (सुलहं नो के०) सुलभ नथी एटले संयमरूप जीवित घणुं दुर्लभ छे. अथवा (जीवियं के०) जीवित जे ते

अर्थात् तूटेलुं आजखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलन्न नथी. एटले तूटेलुं आजखुं सांधवाने कोइपण समर्थ नथी. ॥ ७३ ॥

न्नावार्थ—हे न्नव्य जीवो! तमे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मने जाणो. कारण के, आवो अवसर फरी फरीने मलवो डुर्लन्न छे. माटे घणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी. अर्थात् न्नोगने तुछ जाणी, तेनो त्याग करीने सद्धर्मने विषे बोध पामो. ते कह्युं छे के,

॥ शार्दूलविक्रीमितवृत्तम् ॥

निर्वाणादिसुखप्रदे नरन्नवे जैनेन्द्रधर्मान्विते ।
लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुखं नो सेवितुं युज्यते ॥
वैडूर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।
लातुं स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोऽचितं सांप्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ—मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यनो न्नव मले सते, तेमां वली जिनराजनो धर्म मले सते, तद्दारे लगार मात्र पण काम सुख सेववुं घटतुं नथी. केम के, ते अल्प छे अने ते सुखनो परिणाम सारो आवतो नथी. ते उपर

दृष्टांत कहे छे. के जेम वैडूर्यादि रत्ननो समूह जेमां रह्यो छे, एवा रत्नाकरने पामीने एटले रत्ननी खाण पामीने कांतिरहित एवो, अने वली अल्प मूल्यवालो एवो काचनो ककडो लेवो शुं तहारे घटे छे? अर्थात् पूर्वे कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने वदले काचनो ककडो लेवो; ते घटेज नहीं. तेम अतिशे अल्प अने तुछ एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान जिनधर्मनो त्याग करवो, ते पंडित पुरुषने घटे नहीं. वली जेणे धर्मकृत्य नथी कर्युं, तेने परजवमां संजमरूप जीवित मलतुंज नथी. वली गएला एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रात्री दिवस जे ते, तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाछां आवतां नथी, केमके, इंद्रादिकनुं पण त्रुटेलुं आयुष्य पाछुं संधातुं नथी. माटे एवुं जाणीने रात्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं ॥ ७२ ॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणुं देखाडे छे.

बालाः वृद्धाः च पश्यत गर्जस्था अपि त्यजंति मानवाः
१ ३ २ ७ ४ ६ ५

डहरा वुढ्ढा य पासह । गप्रत्थावि चयंति माणवा ॥

श्येनः यथा वर्त्तकंतित्तीरिं हंति एवं आयुःक्षये त्रुट्यतिजीवितं
७. ८ १० ११ १२ १३ १४

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमाऽऽउक्खयंमि तुट्टइ ॥ ७४ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुड्ढा के०) वृद्ध एवा, वली (गब्भत्थि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (आउक्खयंमि के०) आउखानो क्षय थये सते (तुट्टई के०) त्रुटे छे. एटले क्षणे क्षणे आयुष्य नाश पामे छे. अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे. ॥ ७४ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचारीने जो के, केटलाएक मनुष्य गर्भमां रह्या थकाज मरण पामे छे अने केटलाएक महाकष्टे करीने, जन्म थया पछी बालपणामांज मरण पामे छे. अने केटलाएक जवान अवस्थामांज पोतानां स्त्रीआदि

क वहालां पदार्थोंने, अणइच्छाए मूकीने मरण पामे छे. अने केटलाएक तो वृद्धावस्थानां दुःख जोगवतां जोगवतां पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे. वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनुं ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय, तेनेज मनुष्य कहीए. परंतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पंक्तिमां न गणवा, एम ग्रंथकारनो अभिप्राय छे. वली मनुष्यनुं आयुष्य अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी घणुंज चंचल छे, एम जणाववाने अर्थे सर्वे अवस्थाओमां मरण देखाड्युं छे. वली श्री सूयगडांगसूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना बीजा वैतालीय अध्ययननी बीजी गाथानी दीपिकामां तथा टीकामां कह्युं छे के,

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्यनन्तरमन्तर्मुहूर्त्तेनैव कस्यचिन्मृत्युरुपतिष्ठतीति.

अर्थ—त्रण पल्योपमना आयुष्यवालाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अंतर्मुहूर्तें करीने कोइक पुरुषने मृत्यु जेते प्राप्त थाय छे.

वली श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे. पन्नत्ते तं जहा.

श्येनः यथा वर्त्तकनित्तीरिं हंति एवं आयुःक्षये त्रुट्यतिजीवितं
९ ८ १० ११ १२ १३ १४

सेणो जह वट्टयं हरे । एवमाऽऽउक्खयंमि तुट्टइ ॥ ७४ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुड्ढा के०) वृद्ध एवा, वली (गब्भत्थावि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (आउक्खयंमि के०) आउखानो क्षय थये सते (तुट्टई के०) त्रुटे छे. एटले क्षणे क्षणे आयुष्य नाश पामे छे. अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे. ॥ ७४ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचारीने जो के, केटलाएक मनुष्य गर्भमां रह्या अकाळ मरण पामे छे अने केटलाएक महाकष्टे करीने, जन्म थया पछी बालपणामांज मरण पामे छे, अने केटलाएक जवान अवस्थामांज पोतानां स्त्रीआदि

आउखावालाने आश्रीने न जाणवुं. केम के, आउखुं बे प्रकारे बंधाय छे. एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजुं निरुपक्रम कर्मथी बंधाय छे. तेमां जे सोपक्रम (शिथिल) वालुं आयुष्य छे ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वालुं आयुष्य छे, ते कदिपण त्रुटतुं नथी.

वली जेम शिंचाणो पक्षी तेतर पक्षिने अचिंतो झाली ले छे. अर्थात् नाश करे छे. तेम आउखुं क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥ ॥ आर्यावृत्तम्.

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान् दृष्ट्वा प्रापयंति ये न आत्मानं धर्मे
३ २ ४ ७ १ ६ ५
तिहुयणजणं मरंतं । दठूण नयंति जे न अप्पाणं ॥
निवर्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्वं तेषां
१० ९ ८ १३ १२ ११
विरमंति न पावाउ । धीधी धीठूत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं जिज्झए आऊ ॥ १ ॥

अर्थ—आयुष्यनो जेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे. केमके, निमित्तनुं पामवापणुं छे ए हेतु माटे. हवे ते सात जेदे देखाडे छे. सराग स्नेह ना जयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांजळ वाथी उत्पन्न थयो जे जय, तेथी आउखु त्रुटे छे. एम आगळ पण संबंध जोडवो. ॥ १ ॥ वळी दंड शस्त्रादिकना उचिंता घातथी. ॥ २ ॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥ ३ ॥ तथा नेत्र अने शूलादिकनी वेदनाथी. ॥४॥ तथा पराघातकी एटले गर्जपातादिकथी. ॥५॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी. ॥६॥ अने श्वासोच्छ्वासने रुंधवाथी. ॥ ७ ॥ एम सात प्रकारे आउखुं जेदाय छे. अथवा उपक्रम छे कारण ते जेनुं, एवुं आउखुं तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी त्रुटे छे. आ पूर्वे जे कह्युं ते सोपक्रम आउखावाळानेज आश्रीने जाणवुं. पण निरुपक्रम

आउखावालाने आश्रीने न जाणवुं. केम के, आउखुं बे प्रकारे बंधाय छे. एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजुं निरुपक्रम कर्मथी बंधाय छे. तेमां जे सोपक्रम (शिथिल) वालुं आयुष्य छे ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वालुं आयुष्य छे, ते कदिपण त्रुटतुं नथी.

वली जेम शिंचाणो पक्षी तेतर पक्षिने अचिंतो झाली ले छे. अर्थात् नाश करे छे. तेम आउखुं क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥

॥ आर्यावृत्तम्.

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान् दृष्ट्वा नयंति ये न आत्मानं धर्मे
३ २ ४ ७ १ ६ ५
तिहुयणजणं मरंतं । दठ्ठूण नयंति जे न अप्पाणं ॥
निवर्त्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्वं तेषां
१० ९ ८ १३ १२ ११
विरमंति न पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

अर्थ—(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण भुवनना जनने (दठूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न लयंति के०) धर्मने विषे नथी जोडता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) नथी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठत्तणं के०) धिठ्ठपणाने एटले निर्लजपणाने (धीधी के०) धिक्कार थाउ! २ ॥ ७५ ॥

भावार्थ—स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोडता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी ओसरता, तेवा निर्लज जीवोना धिठ्ठपणाने धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! एम अतिशे धिक्कारपणु जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥ ७५ ॥

मामा जल्पत बहुलं ये बद्धाः चिक्कणैः कर्मभिः
६ ७ ५ १ ४ २ ३

मामा जंपह बहुयं । जे बद्धा चिक्कणेहिं कम्मेहिं ॥

सर्वेषां ९ तेषां ८ जायते १२ हितोपदेशः १० महादोषः वा महाद्वेषः ११

सव्वेसि तेसिं जायइ। हियोवएसो महादोसो ॥७६॥

अर्थ–अयोग्य शिष्योने कृपाथी उपदेश करता गुरुने जोइ, योग्य शिष्यो गुरु प्रत्ये कहे छे के, हे गुरो! (जे के०) जे पुरुषो (चिक्कणेहि के०) चिकणां एवां (कम्मेहिं के०) कर्मे करीने (लद्धा के०) बंधायां छे, तेमने (बहुयं के०) घणो (मामा जंपह के०) उपदेश न करो, न करो! केम के, (तेसि के०) ते (सव्वेसि के०) सर्व अयोग्य शिष्योने (हियोवएसो के० हितोपदेश जे ते (महादोसो के०) महादोषवालो, अथवा महाद्वेषवालो (जायइ के०) थाय छे. ॥ ७६ ॥

भावार्थ–अयोग्य शिष्यने वारंवार बोध करता देखीने, आचार्य महाराज प्रत्ये मुनियो जे ते, विनंती करे छे के, हे भगवन्! आपतो करुणासागर छो, परंतु काला निविड पत्थर जेवा, आ खल शिष्योने आप गमे तेटलो प्रतिबोध करशो, तोपण तेओ प्रतिबोध पामवा कठण जणाय छे. केम के, जे प्राणियो ज्ञानाव-

रणीयादिक निबिड कर्मे करीने बंधाणा छे, ते प्राणियो धर्मोपदेश देवाने योग्य नथी. जेम काचा घडामां नांखेलुं पाणी ते पोते नाश पामे छे, अने घडानेपण नाश पमाडे छे. तेम अयोग्य जीवोने बोध करेलुं सिद्धांत रहस्य, जे ते, नाश पामे छे. अने ते अयोग्य शिष्यो पोताना आत्माने पण नाश करे छे. अथवा ते अयोग्य शिष्योने गुरु उपर द्वेष थाय छे. ते कहुं छे के,

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥
पयःपानं भुजङ्गानां । केवलं विषवर्द्धनम् ॥ १ ॥

अर्थ—मूर्ख जीवोने करेलो हितोपदेश जे ते, प्रकोपने अर्थे थाय छे. एटले उपदेश देवाथी उलटो गुरु उपर कोप करे छे. जेम सर्पने जे दूध पावुं, ते केवल झेरनुं वधारवुं छे. एटले ते सर्प जेम जेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने झेर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने जेम जेम हितोपदेश करे छे, तेम तेम ते मूर्खद्वेष वधारतो जाय छे. ॥ १ ॥

माटे तेवा अयोग्य जीवोने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे. ॥ ३६ ॥

करोपि ममत्वं धनस्वजनविभवप्रमुखेषु अनंतदुःखकारणेषु

४ ३ २ १

कुणसि ममत्तं धणसयण । विहवपमुहेसु अणंतदुक्खेसु ॥

शिथिलयसि आदरं पुनः अनंतसुखे मोक्षे

११ १० ५ ६ ७

सिढिलेसि आयरं पुण । अणंतसुक्खंमि मुक्खंमि ॥७७॥

अर्थ—हे आत्मन्! (अणंतदुक्खेसु के०) अनंतु छे दुःख ते जेणे करीने अथवा जेने अर्थे जे थकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (सयण के०) माता पितादिक स्वजन, तथा (विहवपमुहेसु के०) हाथी, घोमा प्रमुख विभव, इत्यादिकने विषे (ममत्तं के०) ममत्वभावने तुं (कुणसि के०) करे छे. (पुण के०) परंतु (अणंतसुक्खंमि के०) अनंतु छे सुख ते जेने विषे एवा (मुक्खंमि के०) मोक्षना सुखने विषे (आयरं के०) आदरने तुं (सिढिलेसि के०) शिथिल करे छे. एटले तुं मोक्षनां सुख पामवानो उद्यम नथी करतो.॥७७

भावार्थ—रे मूढ आत्मन्! अनंत दुःखनां कारण एवा, स्वजन, विभव, धन इत्यादिकने विषे ममत्व करी महोटा दुःखनो भार तुं मांथे उपाडे छे. पण वर्त्तमान कालना स्वजनादिकने जो तुं उपकारी जाणीने ममत्व करतो होय तो, एवी रीतना उपकार करनार तो, अनंता भवमां अनंतां स्वजनादिक थयां छे. माटे ते स्वजनादिकने विषे तुं केम ममत्व नथी करतो? अने ते स्वजनादिकना शा हवाल थया हशे? तेनो पण लगार मात्र विचार नथी करतो! वली फक्त आज भवना स्वजनादिकने अर्थे राग द्वेष करीने खेती, व्यापार, अने सेवादिक के, जेमां प्राणीनो उपघात थाय, एवी न करवा योग्य क्रिया, आ जीव कर्या करे छे. जेम फरशुरामे अनंतवीर्य राजामां आसक्त थएली रेणुकानामे पोतानी मातानुं मांथुं कापी नांख्युं. तथा तेज फरशुरामे पोताना पिता उपर राग होवाथी एकवीशवार नक्षत्री पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोभे करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा, तेमने बंधीखानामां नांख्या, तेमज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अडचण करनार जाणीने, चूलणी राणीये

पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोह्होलमां घाली अग्नि स- लगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लम्हाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचन- थीज एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोभे करीने भ- रत अने बाहुबली ए बे भाइ वच्चे, महोटुं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो सं- हार थइ गयो. वली विषय राग पूरो न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये झेर दइने मार्यो, एटलुंज नही पण, छेवटे गले नख पण दीधो! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंधे श्री कृष्ण वासुदेव संगाथे महोटुं यु- द्ध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश कर्यो. वली राज्यना लोभे करीने कनककेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग छेदन कर्यां. वली नीति शा- स्त्रना कर्त्ता चाणाक्य राज्यना लोभे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा, तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुभूम चक्रवर्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रियोनो क्षय कर्यो. एवी रीतनां अनेक दृष्टांतो छे, ते जो लखवा वेसीए तो ते- नो एक महोटो ग्रंथ थतां पण पार न आवे. माटे विचारवानुं आटलुं छे के,

पुत्रो मे भ्राता मे । स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ॥
इतिकृतमेमेशब्दं । पशुमिव मृत्युजनं हरति ॥ १ ॥

अर्थ—तुं रात्री दिवस एवुं विचारे छे के, आ म्हारो पुत्र, आ म्हारो भाई, आ म्हारां स्वजन, आ म्हारुं घर, आ म्हारां स्त्रीआदिक वाल्हेशरी, परंतु ए प्रकारे बोलनारने जेम घातकी पुरुष, बें बें करता एवा बोकडाने हरण करे छे; तेम मृत्यु जे ते, मे मे (म्हारुं म्हारुं) करता प्राणीने पकडीने लेइ जाय छे ॥ १

माटे तेना उपर ममत्व करवाथी उलटुं पाप बंधाशे, पण तेमांनुं कोइ मरी जशे, त्यारे तेमांथी कोइ पण ते मरनारने राखवा समर्थ थतुं नथी; एटलुंज न हि पण, पोताना स्वार्थमां खामी आववाथी, थोडा दिवस रुदन करी "गयेलाने भूली जवुं" ए रीवाज प्रमाणे तेज संबंधीयो तेने विसरी जाय छे. जेम पोताना वीश वर्षना पुत्रना मृत्यु समये फक्त मोहना उछालाथी गाढ स्वरे लांबा रागे (पुको पाडी) रुदन करनार अने छाती कुटनार पिता, पोताना वीजा पुत्रना लग्न समये, ते मृत्यु पामनारने भूली जइ, वर्त्तमान समयना उत्साहमां पू-

र्ण कर्वथी दाखल थाय छे. एज रीते अत्यंत स्नेहवाली स्त्री (भार्या) ना मृत्यु प
छी, तेज भर्तार बीजी स्त्री साथे विवाह करी जाणे आ संबंध सदाकाल रेहेवा-
नोज होय ने शुं! एवा थोडा स्नेहमां मुंझाइ एटले मुंगो थइ, अगाउनी स्त्रीने
विसरी जाय छे. तेमज पोताना बंधुना मृत्युथी दुःखी थवानुं बतावनार भ्राता
(भाइ) थोडा दिवस पछी ते बंधुना स्नेहने भूली जइ, तेना पुत्रादिकनी साथे
द्रव्यादिकना भागमां कपट आदरे छे. एवी रीते स्वजन परिवारनो संबंध स्वार्थ
युक्त, अल्प मुदतनो, स्थिति पूर्ण थये तुटनारो, आपणो राख्यो नहि रेहेनारो,
अने परिणामे दुःखदाइ एवो इंद्रजाल समान खोटो छे. तेथी तेने विषे ममत्व
धारण करवो ते पण केवल अज्ञानताज छे! एवीज रीते हाथी, घोडा, रथ, पा-
यदल विगेरे ठकुराइ पण अनित्य छे. तेने विषे जे ममत्व करवो, ते पण मोहचे
ष्टा जाणवी. तेमज धन, सोनुं, रूपुं, हीरा, माणेक, मोती, शंख, प्रवालां, तेना
उपर पण जे ममत्व करवो, ते पण परिणामे दुःखनुंज मूल छे. माटे जे जे कृ-
त्य करवुं तेनुं परिणाम प्रथमथीज विचारवुं के, आ कृत्यनुं परिणाम-शुं निप-

जशे ? ते उपर नीतिशास्त्रमा कह्युं छे के. आखा दिवसमां एवुं काम करवुं के, जेथी रात्रीये सुखे निद्रा आवे. तथा आठ मासमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने चोमासाना च्यार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय. तथा पूर्व अवस्थामां एवुं काम करवुं के, जेणे करी वृद्धावस्थामां सुखी थवाय. अने जीवतां सूधीमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखी थवाय. माटे परलोक संबंधी कार्यमां आदर करवो. ए उपदेश. ॥ ७७ ॥

संसारः दुःखहेतुः दुःखफलः दुःसहदुःखरूपः च
१ २ ३ ५ ४

संसारो दुहहेऊ । दुक्खफलो दुसहदुक्खरूवो. य ॥

न त्यजंति तं संसारमपि जीवाः अतिबद्धाः स्नेहनिगडैः
१० ११ ९ ८ ७ ६

न चयंति तंपि जीवा । अइबद्धा नेहनिअलेहिं ॥७८॥

अर्थ—हे जीव! (संसारो के०) आ संसार जे ते (दुहहेऊ के०) दुःखनुं का-

रण छे. तथा (दुःखफलो के०) दुःख एज फल छे. जेनुं एवो छे (य के०) वली (दुःखरूवो के०) दुःख करी सहन थाय, एवुं जे दुःख ते रूपछे. तेमां (नेहनिअलेहिं के०) स्नेहरूप बेडीवमे (अइवद्धा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जोवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण (न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे छे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता.

भावार्थ—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेमबंधन अतिशे मह्होटुं छे. ते कहुं छे के,

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं । भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम् ॥

बन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यत् ॥
दारुभेदनिपुणोऽपि षडङ्घ्रि । र्निष्क्रियो भवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे भमरो, ते मनमां विचारे छे के, हवे संध्याकाल पमवा आवी, ने कमल मिंचाइ जशे; माटे हुं हमी जवुं

तो ठीक, एम विचार करतां करतां संध्याकाल थइ, ने कमल मिंचाइ गयुं; ते वखते ते जमरो विचार करे ठे के, रात्री जशे ने सारो प्रजातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लक्ष्मी हसशे एटले प्रफुल्लित थशे, त्यारे हुं ऊडी जइश. एवो विचार करे ठे. एटलामां पाणी पीवाने माटे आवेला हाथीए ते कमलने उपाडी ने जा इति खेदे!! मुखमां घाली, पेला विचारा जमराने दांतवडे चाववा मांड्यो! ॥१॥ ते वखते पेलो जमरो मरतां मरतां पश्चात्ताप करे ठे के, जगत्मां बंधन तो घणां ठे, पण प्रेमरूप दोरीनुं बंधन तो एक जुदी जातनुं ज ठे? केम के, गमे तेवुं काष्ठ होय तो पण तेने विंधवाने जमरो समर्थ होय ठे, परंतु हुं तो स्नेह करीने कमलना दोडाने विषे रहीने क्रिया रहित थयो. एटले ते दोडाने कोरीने नीकली जवा समर्थ न थयो! ॥ २ ॥—वली ब्रह्मदत्त राजा मरणांतिक रोगनी वेदनादिके करीने पराजव पाम्यो सतो अतिशे, संतापनो अनुजव करे ठे. एटले वेदनाए करीने आंखमांथी आंसु चाल्यां जाय ठे; तोपण मोहनो उदयथी जोगनी-आकांक्षा (इच्छा) करे ठे. अने पासे बेठेली स्त्रीना उपर हाथ नांखीने पो-

तानी स्त्रीनुं नाम लेतो लेतो मरण पामीने सातमी नरकने विषे गयो. अने त्यां पण तीव्र वेदनानो अनुभव करतो सतो, ते स्त्रीनुं नाम वारंवार संभारतो सतो वेदना भोगवे छे. एवी रीते भोगनी आसक्ति त्याग करवी घणी दुष्कर छे. अने केटलाएक महा सत्ववाला सनत्कुमार चक्रवर्ती जेवा पुरुषो तो, रोगनी वेदना थये सते पण देहने तथा आत्माने जुदो समजीने एवुं विचारता के, आ महारुं करेलुं कर्म मने उदय आव्युं छे, माटे महारेज भोगववुं पडशे. एवो निश्चय करीने समता सहित कर्म भोगवे छे. पण मनमांपीडा उत्पन्न थवा देता नथी. अर्थात् आर्त्तध्यान रौद्रध्यान ध्याता नथी. अने वली एवुं विचारे छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

उप्तो यः स्वत एव मोहसलिलो जन्मालवालोऽशुभो ।
रागद्वेषकषायसंततिमहानिर्विघ्नबीजस्तथा ॥
रोगैरंकुरितो विपत्कुसुमितः कर्मद्रुमः सोऽधुना ।
सोढा नो यदि सम्यगेष फलितो दुःखैरधोगामिभिः ॥ १ ॥

अर्थ—आ कर्मरूप वृक्ष पोते पोतानेज वाव्यो छे, ने तेमां मोहरूप पा

णी सिंच्युं छे. अने ते वृक्षनी जन्मभूमि पण अशुभ कर्मरूप क्यारासां छे. वली राग द्वेष कषाय; तेनी जे संतति एटले श्रेणि, ते रूप बीज छे. ते मसोटा विघ्न रहित छे. एटले ए बीजमांथी वृक्ष उत्पन्न थया विना रहेज नहीं; तेवुं छे. अने ए वृक्षो रोगरूप अंकुरा उत्पन्न थया छे. अने विपत्तिरूप पुष्पने जो तुं सम्यक् प्रकारे एटले समभावे नहि सहन करे तो, ते पुष्पमांथी अधोगतिनां दुःख रूप फल उत्पन्न थशे. ॥ १ ॥

वली आम विचारे छे के, जो हुं आवी पमेली आपदाने समभावे नहिं भोगवुं तो, एमांथी म्हारे दुर्गतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. माटे हे भव्य जीवो ! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीने संसार घटाडवा नो उद्यम करो. ॥ ७८ ॥

निजकर्मपवनचालितः जीवः संसारकानने घोरे

३ ४ २ १

नियकम्मपवणचलिअ । जीवो संसारकाणणे घोरे ॥

काः काः विरुंबनाः वधबंधनादीविगोपनाः न प्राप्नुयात् दुःसहदुःखं याभ्यस्ताः
६ ७ ८ ९ १० ५

का का विरुंबणाउ । न पावए दुसहदुरकाउ ॥७९॥

अर्थ–(घोरे के०) घोर (भयानक) एवुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतानुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिउ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अर्थात् भमाड्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (दुसहदुरकाउ के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य छे दुःख ते जेनुं एवी (का का के०) केइ केइ (विरुंबणाउ के०) वध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो? अर्थात् सर्वे विटंबनाउने पामे छे. ॥ ७९ ॥

भावार्थ–कोइ पुरुष पोतानो लीधेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिषहथी मेघकुमारनी पेठे भागवाने तैय्यार थयो छे. पण तेणे विचार्युं के, आ वार्त्ता गुरुने निवेदन करीने पछी म्हारो नियम मूकुं. एम धारीने जेटलाकमां गुरु

पासे आवे छे, तेटलामां ज्ञानवंत गुरुए उपदेश आपीने निश्चल कर्यो. ते आ प्रमाणे के—हे भव्य जीव! अहो हो!! आ घोर भवाटवीने विषे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां दुःख नथी सहन कर्यां? अर्थात् सर्व जातिनां वध बंधनादिक दुःख सहन कर्यां छे. अने अनेक प्रकारना अपराधथी राजा प्रमुखे गधेडा उपर बेसाडीने नाक कान कापीने अने कपालमां डाम देइने इत्यादि घणीज विटंबना पमाडीने, ने आखा शेहेरमां फेरवीने शूलिये देवा प्रमुख असह्य दुःख दीधां. त्यां ते परवशपणाथी तेवां दुःख अनंतीवार सहन कर्यां. वली कर्मे करीने जीवने शुं शुं नथी वितवुं? अर्थात् घणुंज वीते छे. जेम के,

निवसइ सागरमज्झे । निवसइ गिरिगुहरकंदरामज्झे
कम्मसहायजीयाणं । कहमवि न हुए विलग्गं तु ॥ १॥
मायंगघरे हरिचंदराइणो । पंभवाण वणवासो ॥
मुंजस्स भिक्खभमणं । कीरइ जं कम्मुणा सच्चं ॥ २ ॥
राउं करेइ रंको । रंको पुण करेइ रायसारिच्छो ॥
जं न घर जइ हीयए । कीरइ तं कम्म जीवाणं ॥ ३ ॥

अर्थ—जो कदापि आ जीव कर्मना जयथी समुद्र मध्ये वास करे, अथवा पर्वतनी महोटी गुफामां वास करे, तोयपण कर्मनी साथे वलगेला एटले कर्मथी आवरण पामेला ते जीवोने, वलगेलां कर्म कोइ प्रकारे नाश पामतां नथी. अर्थात् निकाचित कर्म जोगव्या विना छुटतां नथी. ॥ १ ॥ वली जुउ के, कर्मने वशे करीने हरिश्चंद्र राजा चंमालने घेर रह्या तथा पांच पांमवो वनवास पाम्या. तथा मुंजराजाये घेर घेर भिक्षा मागी. माटे जे कर्म करे ते सत्य छे. अर्थात् कर्म कोइने पण मूकतुं नथी. ॥ २ ॥ वली कर्म केवां छे? ते कहे छे. थोमीवारमां राजाने रंक करे छे, अने रंकने राजा जेवो करे छे. वली जेना घरमां, कोइए जे हिताऽहितकारी वात हृदयमां न धारी होय; ते वातने, जीवोनां कर्म जे ते थोमीवारमां करी देखामे छे. एटले जेनुं मनमां पण चिंतवन नथी, एवुं शुजाशुज नचिंतुं एकदम थइ आवे छे. तेनुं कारण पण कर्म छे. माटे कर्मने कांइ शरम नथी. ॥ ३ ॥ माटे तें कर्मने वश थइने अनेक दुःख सहन कर्यां छे. तेना आगल आ धर्मकृत्य करतां थएलुं अल्प दुःख क्या हिसाबमां छे? एम

उपदेश देइने धर्मने विषे दृढ कस्यो. एम समजी बीजा जीवोए पण धर्मने विषे दृढता राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध छे माटे लख्युं नथी. ॥ ७९ ॥

शिशिरे काले शीतलानिलस्य लहरीणां सहस्राणि तैः घनं यथा स्यात्तथा भिन्नो देहो यस्य सः

३ सिसिरंमि ४ सीयलानिल । ५ लहरिसहस्सेहि भिन्नघणदेहो ॥

तिर्यक्त्वे १ अरण्ये २ अनंतशः ६ निधनं ७ अनुप्राप्तः ८

तिरियत्तणंमि ऽरणे । अणंतसो निहणम ऽणुपत्तो ॥८०॥

अर्थ—हे जीव! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यंचना भवमां (अरणे के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर ऋतु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शीतल (टाढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहेरोवडे (भिन्नघणदेहो के०) भेदायो छे. एटले पीडायो छे दृढ एवो पण देह ते जेनो; एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो

के०) पाम्यो छे. ॥ ८० ॥

भावार्थ—हे आत्मन! तुं पूर्वे अनुभवेलां दुःखने, लगार विचारी जो के, तिर्यंचना भवमां तहारो देह, खूब मजबूत हतो, तोयपण पोप महा महिनानी अत्यंत टाढथी, (हिम पडवाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, त्रांबु हरिताल विगेरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवुं धारे छे; तोयपण ते शरीर घोडा जेवुं, अथवा पाडा जेवुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उपमा अपाय छे. तेवा घोडा विगेरे तिर्यंचोनां शरीर पण, अत्यंत टाढथी नाश पामे छे. ते नाश पामवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन कर्यां. तो आ भवमां धर्मसाधन निमित्ते अल्प एवो पण शीत (टाढनो) परिषह तुं केम सहन नथी करतो? ॥ ८० ॥

ग्रीष्मातपसंतप्तः   अरण्ये   क्षुधितः   पिपासितः   बहुशः

३   २   ५   ६   ४

गिम्हायवसंतत्तो । रणे छुहिअ पिवासिअ बहुसो ॥

संप्राप्तः तिर्यग्भवे मरणदुःखं बहु यथातथा विद्यमानः

१० १ ए ७ ७

संपत्तो तिरियन्नवे । मरणडुहं बहु विसूरंतो ॥ ७१ ॥

अर्थ–हे जीव! तुं (तिरियन्नवे के०) तिर्यंचना नवने विषे (अरणे के०) अटवीमां (गिम्हायव के०) ग्रीष्मरुतुना तरूकावरे (संतत्तो के०) सारी पेठे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणी घणी (छुहिन्न के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिन्न के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, ने (बहु के०) घणो घणो (विसूरंतो के०) खेद पामतो सतो (मरणडुहं के०) मरणनां डुःखने (संपत्तो के०) पाम्यो हतो. ॥ ७१ ॥

नावार्थ–हे आत्मन्! जेम तें तिर्यंचना नवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम नष्ण कालमां (ग्रीष्मरुतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा तापमां तें नष्ण परिषह सहन कर्यो, तेमां वली अतिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. प

रेतु ते दुःखने विसरी जइने, आ नवमां थोडा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे छे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यंच नवने विषे तथा नरक नवने विषे में अनंतां तापनां दुःख सहन कर्यां छे. ते दुःखना आगल आ तापनुं दुःख, शया हिसाबमां छे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो नथी! ॥ ८१ ॥

वर्षासु अरण्यमध्ये गिरिनिर्झरणोदकैः उद्यमानः
२ ३ ४ ५

वासासु ऽरणमज्झे । गिरिनिझरणोदगेहिं वझंतो ॥

शीतानिलेन दग्धः सन् मृतोसि तिर्यक्त्वे बहुशः
६ ८ १ ७

सीयानिलमडविओ । मओसि तिरियत्तणे बहुसो ॥ ८२ ॥

अर्थ—रे जीव! तुं (तिरियत्तणे के०) तिर्यंचपणाने विषे (वासासु के०) वर्षा ऋतुमां एटले चोमासामां (अरणमज्झे के०) अटवीने विषे रह्यो सतो (गिरिनि

ज्झरणोदगेहिं के०) पर्वतनां निर्झरण एज पाणीवमे (वज्झंतो के०) वहन थतो एटले तणातो, अर्थात् चारे पासे पाणीमां अथमातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवा वायुवमे अर्थात् हिमवमे (मुक्कवियो के०) दाझेलो सतो (वहुसो के०) घणीवार (मउसि के०) मरण पाम्यो छे. ॥ ८१ ॥

ज्ञावार्थ—हे जीवा तुं तिर्यंचना ज्ञवने विषे, चोमासानी ऋतुमां वृक्ष प्रमुख ने विषे रात्री दिवस निर्गमन करतां वरसातनी धाराउनां कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली हिम पमवाथी वलीने मरण पण पाम्यो छे. ने नदीयोमां तणातो तणातो अनेक प्रकारनी वेदना पामीने अथमाइ कुटाइने पराणे प्राण त्याग कर्या छे. ए सघलां कष्टने तुं आज केम विसरी जाय छे? ॥ ८१ ॥

एवं तिर्यक्ज्ञवेषु क्लिश्यन् सन् दुःखशतसहस्रैः
१ २ ४ ३

एवं तिरियज्ञवेसु । कीसंतो डुक्खसयसहस्सेहिं ॥

उषितः अनंतवारान् जीवः भीषणभवारण्ये
८ ७ ५ ६

वसियो अणंतखुत्तो । जीवो भीसणभवारण्णे ॥ ८३ ॥

अर्थ—(एवं के०) ए प्रकारे. एटले पूर्वे कह्युं ते प्रकारे (तिरियभवेसु के०) तिर्यंचना भवोने विषे (दुक्खसयसहस्सेहिं के०) लाखो गमे दुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पामतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (भीसणभवारणे के०) भयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) निवास करी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं तिर्यंचना भवोने विषे पण अनंतां दुःख भोगवी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

दुष्टाष्टकर्मपवनाभिलस्तेन प्रेरितः भीषणे भवारण्ये
२ ३ ४

दुट्ठकम्मपलया । निल्लपेरिउ भीसणंमि भवरणे ॥

हिंडमानः नरकेषु अपि अनंतशः हे जीव प्राप्तोसि दुःख

११ ६ ७ ८ ९ १०

हिंमंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तुं (दुठ्ठकम्म के०) दुष्ट एवां जे आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलयानिल के० प्रलय कालना वायु वडे (पेरिअ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अने (भीसणंमि के०) भयानक एवी (भवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंमंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणंतसो के०) अनंती वार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे. ॥ ८४ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मे करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगव्यामां खामी राखी नथी. तोपण वळी पाछां तेनां तेज दुःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जाय छे. माटे हवे तेवां दुःखो भोगववां पडे नहि, तेवो उपाय करय. ॥ ८४ ॥

सप्तसु नरकपृथ्वीषु वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्वासु
२ ३ १

सत्तसु नरयमहीसु वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

उषितः अनंतकृत्वः विलपन् करुणशब्दैः
७ ६ ५ ४

वसियो अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥

अर्थ—हे जीव! तुं (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे. एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीओने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वश्यो छे. ॥ ८५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो छे. अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवा

र सहन करी आव्यो छे.

जेम ग्रीष्मऋतुना छेल्ला समयमां आकाशनी मध्ये आवेलो, मेघरहित, घणा आकरा किरणवालो सूर्य, देदीप्यमान सते, जेना शरीरने विषे पित्तनो प्रकोप थयो छे, तेवा पुरुषने, च्यारे बाजु खेरना अंगारानो अग्नि सलगावीने तेनी वच्चे राखीए, ने तेने जेवी उष्णवेदना थाय, ते करतां पण अनंतगुणी उष्णवेदना, नरकने विषे नारकीना जीवो जोगवे छे. ते नारकीना जीवोने त्यांथी उपाडीने जो कदापि अहिंना धगधगता खेरना अंगारामां सुवाडीए, तो जेम शीतल चंदननो लेप कर्यो होय, ने तेथी जेम अत्यंत सुखथी निद्रा आवे तेवी रीतनी निद्रा ते नारकीना जीवने आवे छे. एवीज रीते पोष महिनानी रात्रीने विषे मेघरहित आकाश थये सते, हृदयादिकमां कंपाराना रोगवाला पुरुषने आवरण रहित, हिमाचलनी पृथ्वीने विषे राख्यो होय, अने वली त्यां अत्यंत वायराना झपाटा चालता होय, ते वखत ते जीवने जेवी शीतवेदना थाय, तेथी पण अनंतगुणी शीतवेदना नरकने विषे नारकीना जीवो जोगवे छे. ते नारकी

ना जीवोने पूर्वे कहेला, हिमाचल पृथ्वीना स्थानमां राख्यो होय, तो जेम वा
गरा विनाना स्थानमां, छायाडाने विषे निद्रा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने
निद्रा आवी जाय छे. माटे एवां दुःख तुं अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्यां न जवुं पडे, एवा धर्मकृत्यमां साव-
धान था! ॥ ८५ ॥

पितृमातृस्वजनरहितः दुरंतव्याधिभिः पीडितः बहुशः
३ ४ ६ ५

पियमायसयणरहिओ । दुरंतवाहिहिं पीडिओ बहुसो ॥

मनुजभवे निःसारे विलापितः किं न तं स्मरसि
२ १ ७ ९ १० ८ ११

मणुअभवे निस्सारे । विलाविओ किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—रे जीव! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअभवे के०) मनुष्यभवने
विषे (पियमाय के०) पिता माता, अने (सयण के०) स्वजन. तेणे करीने (रहिओ

के०) रहित एवो, अने (डुरंतवाहिहिं के०) डुःख करीने छे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (वहुसो के०) घणीवार (पीमिन्न के०) पीमा पाम्यो एवो. एज कारण माटे (विलाविन्न के०) विलाप करतो एवो, तुं जे ते (तं के०) ते मनुष्यन्नवने (किं न सरसि के०) केम नथी संन्नारतो? ॥ ७६ ॥

न्नावार्थ–हे जीव! तुं मनुष्यन्नवमां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाम्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय छे? मनुष्यन्नव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्न्नाग्यपणा विषे एक सोमिल ब्राह्मणनी कथा टीकामां लखी छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी. ॥ ७६ ॥

कथा. ७

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिडी एवो रहेतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणुं कुटुंब हतुं. ते कुटुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो,

पण दानजोगे सहित, एटले महोटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते योगीये द्रव्यनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पूछ्युं के, तहारे शी चिंता छे? त्यारे तेणे कह्युं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता छे. त्यारे योगी बोल्यो के, जो तुं महारुं कह्युं करे, तो हुं तने महोटो धनाढ्य करुं. त्यारे ते वात ते ब्राह्मणे कबूल करी. पछी ते बे जण पर्वतनी तलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया, त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस छे. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको भूख तृषादिक वेठीने अने घणा काल सूधी सूकां एवा कंदमूल फल इत्यादिकनुं भोजन करीने, एवी रीते महा महेनत करीने अने समस्तीना पांदमासो पर्यंत करीने ते वखते रसकुंपिकामांथी लइने घणे काले घणा प्रयासथी ते रस तुंबडीमां भरी राख्यो हतो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाड्यो. ने कह्युं के, आ सहस्त्रवेधी रस छे. एटले त्रांबानां हजार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा उपरी खडकीने मूक्यां होय, तेमां आ रसनुं एक टीपुं मूक्युं होय तो, ते सर्व पत्रामां रस वेधइ जाय. एटले पहोची जाय. अर्थात् तेज वखत ते सर्व पत्रां

सुवर्णमय थइ जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कह्युं. त्यारे ते निर्भागी ब्राह्मणे उलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी ते हाथे झालीने पेलुं रसनुं तुंबडुं, साढवृक्षना पांनडामां ढोली दीधुं. त्यारे ते योगिये ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग कर्यो. अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाम्यो, पण ते मळ्या नहीं.

आ कथानुं तात्पर्य ए छे के, जेम निर्भाग्य जीवने घणुं धन पामवानो अवसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवुं सूझे नहीं. तेम आ जीवने पण मनुष्य भवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो छे, तोयपण बहुलकर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानुं मन नथी थतुं, ए बहु आश्चर्यकारक छे!! ॥ ८६ ॥

पवनः इव गगनमार्गे अलक्षितः सन् भ्रमति भववने जीवः
७ ८ ६ ९ १० ५ ४

पवणु व्व गयणमग्गे । अलक्खिओ भमइ भववणे जीवो ॥ ११

स्थाने स्थाने समुज्झ्य धनस्वजनसंघातान्
३ ५ ४

ठाणठाणंमि समु । ज्झिऊण धणसयणसंघाए ॥ ८७ ॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जीवो के०) आ जीव जे ते (भववणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (ठाणठाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंघाए के०) धन तथा स्वजन तेना समूहने (समुज्झिऊण के०) त्याग करीने (गयणमग्गे के०) आकाशमार्गने विषे (पवणु व्व के०) पवननी पेठे (अलक्खिओ के०) अदृश्य रूप थयो सतो (भमइ के०) भमे छे. ॥ ८७ ॥

भावार्थ—जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे, तेम आ जीव पण भवाटवी मां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे मनारो कोण सगो हतो? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे भ्रमण करे छे. तेमां अनेक भवने विषे मळेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेमनी शी गति हशे? एवी चिंता मूकी ने वर्त्तमानकाळनां स्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन मेळववाने अर्थे देशो

देश नमे छे. अर्थात् वायुवके पानकुं जेम पराधीन थइने उम्फे छे, तेम केटलाएक पुरुषो धनने अर्थे शरीरनुं दुःख पण न गणतां, कोइ विलायत जाय छे, को २१७
इ चीन जाय छे, कोइ लंकामां जाय छे, कोइ ब्रह्मदेशमां जाय छे. इत्यादिक अनेक देशमां जाय छे. तेवामां त्यां अनेक प्रकारनां निमित्त मलवाथी मरण पामे छे. एवी रीते आ जीव नजरे देखे छे, तो पण कर्म उपर विश्वास राखीने संतोष राखी धर्मसाधन करतो नथी. ॥ ८७ ॥

विध्यमानाः असकृत् जन्मजरामरणान्येवतीक्ष्णाः कुंतास्तैः
६ ५ ४

विघिज्जंता असयं । जम्मजरामरणतिरककुंतेहिं ॥

दुःखं यनुभवंति घोरं संसारे संसरंतः संतः जीवाः
८ ९ ७ १ २ ३

दुहम ऽणुहवंति घोरं । संसारे संसरंत जिआ ॥ ८८ ॥

तथापि क्षणमपि कदापि निश्चये अज्ञानमेवत्तुजंगस्तेनदष्टाः जीवाः
१ ७ ५ ६ ३ ४

तहवि खणंपि कयावि हु । अन्नाणनुयंगकंकिया जीवा ॥ ११७

संसारएवचारकोगुप्तिगृहं तस्मात् नच उद्विजंते मूढमनसः

७ ए १० २

संसारचारगाउ । नय उविज्जंति मूढमणा ॥ए॥युग्मम्॥

अर्थ–(संसारे के०) च्यारगतिरूप संसारने विषे (संसरंत के०) पर्यटन करता एवा (जिञा के०) जीव जे ते (जम्मजरामरण के०) जन्म जरा मरणरूप (तिरककुंतेहिं के०) तीक्ष्ण नालाथे करीने (असयं के०) वारंवार (विञ्जिज्जंता के०, विंधाता सता (घोरं के०) रौद्र (आकरा) एवा (डुहं के०) डुःखने (अणुहवंति के०) अनुनवे ठे. ॥ए॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूर्वे कह्युं तेवुं डुःख नोगवे ठे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ ठे मन ते जेमनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणनुयंगकंकिया के०) अज्ञानरूप सर्पे करडया एवा (जीवा के०) जीव जे ते (कयावि के०) कोइ वखत पण (हु के० निश्चे (संसारचारगाउ के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणंपि के०) कणमात्र पण (नय उविज्जंति के०) उद्वेग नथी पामता, एटले वैराग्य नथी पामता! आते केटलुं वधुं आश्चर्य? ॥ ए ॥

भावार्थ—जेम कोइ भालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वली बी २१७
जो भालो मारे एवी रीते उपरा उपरी वागवाथी जेवुं दुःख भोगवे, तेवी रीते
आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां भयानक दुःख उप
रा उपरि भोगवे छे. ॥८८॥ तोयपण अज्ञानरूप सर्पे डशेला एवा मूढ जीव,
संसाररूप वंधिखानाथी कोइ वखत पण क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ के
टलुं वधुं आश्चर्य छे!!! ॥ ८९ ॥

क्रीडसि कियंतवेलां यावत् शरीरवापीमध्ये यत्र प्रतिसमयं

३ २ १ ४ ५

कीलसि कियंतवेलं । सरीरवावीइ जत्थ पइसमयं ॥

कालअरहट्टघटीभिः शोष्यसे जीवितमेवांभोजलं तस्याघःप्रवाहः

६ ८ ७

कालरहट्टघडीहिं । सोसिज्जइ जीवियंभोहं ॥९०॥

अर्थ—हे जीव! तुं (सरीरवावीइ के०) शरीररूप वाव्यने विषे (कियंतवेलं २२०

के०) केटला काल सूधी (कीलसि के०) क्रीमा करीश? (जन्ठ के०) जे शरीररूप वाव्यने विषे (पइसमयं के०) समय समय प्रत्ये (कालरहट्टं घमीहि के०) कालरूप रहेंटनी घमीयो वमे (जीवियंन्नोहं के०) जीवितरूप जलनो प्रवाह (सोसिज्जइ के०) शोप पामे छे. अर्थात् सूकाइ जाय छे. ॥ ए० ॥

न्नावार्थ–जेम रहेंट वमे वाव्यमांथी जेम जेम पाणी काढीए, तेम तेम ते पाणी उंडुं थतुं जाय छे. तेम हे जीव! तें पण जेटलुं आयुष्य बांधीने जन्म लीधो छे, ने तेमांथी जे जे समय जाय छे, तेटलुं आउखुं उंडुं थतुं जाय छे. केहवत छे के, मावाप जाणे के, म्हारो दिकरो महोटो थाय छे; पण ते दिवसे दिवसे आउखुं घटवाथी नहानो थतो जाय छे. ए प्रमाणे विचारतां तो, आउखानो अंत आवतां वार नहि लागे. केमके, समये समये घटवापणुं छे माटे. जेमके, कोइने शूली देवा लइ जाय छे, अने ते शूली सो मगलां छेटी छे. त्यारे ते माणस जेम जेम शूली सन्मुख पगलां न्नरे छे, तेम तेम तेने मृत्यु नजिक नजिक आवतुं जाय छे. अने ते वखत तेने खानपानादिक कांइपण गमतुं नथी. केमके, एने मृत्यु नक्की

टुकडुं जाणवुं छे माटे. तेम हे चेतन! तहारां पण जेम जेम वर्ष जाय छे, तेम तेम तहारे पण मृत्यु सन्मुख आवे जाय छे. एटले जो कदि तहारुं आयुष्य सो वर्षनुं होय, अने तेमांथी जे जे वर्ष गयां, तेटलुं आयुष्य सो वर्षमांथी उर्छुं थयुं जाणवुं. अर्थात् आ अल्प आयुष्य रूपाटावंध पुरु थशे. अने मनना मनसुबा मनमां रही जशे. अने पाछलथी घणोज पश्चात्ताप थशे! माटे प्रमाद छोडीने परलोकनुं साधन करवामां सावधान था. ॥ ८० ॥

एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे के,

रे जीव बुध्यस्व मामुह्य मा प्रमादं धर्मे कुरु रेपाप
१ २ ३ ६ ५ ७ ४

रेजीव बुज्झ मामु । ज्झ मा पमायं करेसि रेपाव ॥

किं परलोके गुरुदुःखभाजनं भवसि हे अज्ञान हे मूढ
११ ९ १० १२ ८

किं परलोए गुरुदु । क्खभायणं होहिसि अयाण ॥८१॥

अर्थ- (रे जीव के०) हे जीव! तुं (बुझ के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. पण (मामुझ के०) मोह न पाम्य. जे कारण माटे (रेपाव के०) हे पाप जीव! (पमायं के०) प्रमादने (मा करेसि के०) न करीश. (अयाण के०) हे अजाण! एटले हे मूढ! प्रमाद करीने (परलोए के०) परलोकने विषे (गुरुदुक्खभायणं के०) महोटा दुःखने रहेवाना भाजनरूप (किं के०) केम (होहिसि के०) थाय छे? ॥ ए१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं अदृष्टना वशथी दुर्लभ एवा मनुष्यभवने पामीने तेमां वली जैनधर्म पामीने धर्मने विषे प्रमाद न कर्य. तेम छतां जो प्रमाद करीश, तो महा दुःखने पामीश. ॥ ए१ ॥

बुध्यस्व	रेजीव	त्वं	मामुह्य	जिनमते	ज्ञात्वास्वरूपं
३	१	२	६	५	४

बुझसु रेजीव तुमं। मामुझसि जिणमयंमि नाऊणं ॥

यस्मात्	पुनरपि	एषा	सामग्री	दुर्लभा	हे जीव
७	९	१०	११	१२	८

जम्हा पुणरवि एसा । सामग्गी डुल्लहा जीव ॥९२॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव (तुमं के०) तुं] बुज्झसु के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. अने (नाऊणं के०) धर्मने जाणीने (जिणमयंमि के०) जिनशासनने विषे (मामुज्झसि के०) मोह न पाम्य. एटले सम्यक् प्रकारे जिनधर्म अंगीकार कस्य. (जम्हा के०) जे हेतु माटे (जीव के०) हे जीव! (पुणरवि के०) फरीने पण (एसा के०) आ (सामग्गी के०) धर्म सामग्री जे ते (डुल्लहा के०) दुर्लभ छे. एटले फरी फरीने धर्म सामग्री मलवी महा दुर्लभ छे. ॥९२॥

भावार्थ–हे आत्मन्! धर्म साधन करवाना अंगरूप एटले मनुष्यनो भव, शुद्ध श्रद्धा, संजम, अने तेने विषे वीर्यनुं फोरववुं, ते फरी फरीने चक्रवेधनी पेठे, मलवुं महा दुर्लभ छे. एटले काकतालीयन्यायथी एक वखत तेने मळ्युं छे: ते फरीथी मलवुं अत्यंत दुर्लभ छे. ॥९२॥

दुर्लभ पुनः जिनधर्मः एकशोलब्धः त्वं प्रमादस्याकरःखानिः सुखैषी इहसुखवांछकः च
३ २ १ ४ ५ ७ ६
दुल्लहो पुण जिणधम्मो। तुमं पमायायरो सुहेसी य॥
दुःसहं असितं च नरकदुःखं कथं त्वं [illegible] भविष्यसि तत् न जानीमः परलोके
१० ८ ९ १४ १५ ११ १२ १३
दुसहं च नरयदुक्खं। कह होहिसि तं न याणामो ॥८३

अर्थ—हे जीव! आ (जिणधम्मो के०) आ पामेलो जिनधर्म जे ते, (पुण के०) वली फरीथी पामवो (दुल्लहो के०) महा दुर्लभ छे. अने (तुमं के०) तुं (पमायायरो के०) प्रमादनी खाण छे. अने (य के०) वली (सुहेसी के०) सुख नी वांछा करे छे. एटले प्रमाद करीने सुखनी वांछा राखे छे, ते सुख तने क्यां थी मलशे? (च के०) अने (नरयदुःख के०) नरकनां दुःख जे ते (दुसहं के०) दुःखे करीने पण सहन करवां कठण छे. माटे (तं के०) ते (न याणामो के०) हुं नथी जाणतो के, (कह होहिसि के०) तुं किये प्रकारे थइश? एटले तहारी शी

गति थशे? ते हुं नथी जाणतो. ॥ ए३ ॥

जावार्थ—श्री आवश्यक निर्युक्तिमां कह्युं ठे के, आलसथी साधु पासे जइने धर्म सांजली शकतो नथी. तथा मोहथकी घरनी जंजालने विषे मूढ थइने रह्यो ठे. अर्थात् साधु पासे जइ नित्य शुं सांजलवुं ठे? घणीवार सांजलेलुं ठे. एम धारीने धर्म सांजलवानी अवज्ञा करे ठे. तथा जात्यादिकना अजिमानथी तथा क्रोधथी तथा प्रमादथी एटले मद्यादिक कुव्यसन सेववाथी तथा कृपणपणाथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो कोइ धर्ममार्गनी टीपमां लोकलाजथी कांइ आपवुं पडशे. तथा जयथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो नरकादिकनां दुःख सांजलवां पडशे. तथा शोकथी तथा अज्ञानथी एटले जाइबंध दोस्तदारना ना कहेवाथी तथा व्याक्षेपथी एटले जाणी जोइने घणी जंजाल जजी करवाथी तथा कुतूहलथी एटले गीत नाटकादिकना ठंदमां पडवाथी तथा रमणथी एटले जनावरनी साथे क्रीडा करवाथी इत्यादिक अनेक कारणोथी

पामेलुं एवुं पण मनुष्यपणुं एळे गमावे छे. एटले भवसमुद्रथी तारनार अने सकल सुखने आपनार एवा जिनधर्मने करतो नथी. अने सांसारिक सुखनी वांछा करे छे. पण हे जीव! तुं सामान्य दुःख पण सहन करी शकतो नथी, त्यारे नरकनां दुःसह दुःख तहाराथी केम सहन थशे? अने परलोकमां तहारी शी गति थशे? एम गुरु महाराज उपदेश करे छे. ॥ ९३ ॥

अस्थिरेण स्थिरः समलेन निर्मलः परवशेनरोगादिना स्वाधीनः

२ ६ ३ ७ ४ ८

अथिरेण थिरो समले। ण निम्मलो परवसेण साहीणो॥

देहेन यदि उपार्ज्यंत धर्मः तदा किं न पर्याप्तं किं नसंपन्नं

५ १ १० ९ ११ १२ १३ १४

देहेन जइ विढप्पइ । धम्मो ता किं न पज्जत्तं ॥९४॥

अर्थ—रे जीव! (जइ के०) जो (अथिरेण के०) अस्थिर एवा, तथा (समलेण के०) मलसहित एवा. अने (परवसेण के०) परवश एवा (देहेण के०) देह

वमे (थिरो के०) स्थिर एवो. अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विढप्पइ के०) उपार्जन थइ शके छे, तो (ता के०) त्यारे तहारे (किं न पज्जतं के०) शुं न प्राप्त थयुं? अर्थात् सर्वे प्राप्त थयुं. ॥ ए८ ॥

नावार्थ—हे जीव! आ अशाश्वत देहलवे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय छे, तो शुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्वे परिपूर्ण थयुं. एटले घणो महोटो लान्न मळ्यो, एम जाणवुं. तेमज आ मलमूत्र जरेला देहवमे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो, शुं परिपूर्ण लाभ न मळ्यो कहेवाय? अर्थात् जगत्मां जेटला लाभ कहेवाय छे, ते सर्वे लाभ अही चूकयाज कहेवाय. तेमज रोमादिकने आधीन एवा देहवमे जो स्वाधीन एवो जिनधर्म मले, तो शुं एने कांइ पण मलवानी खामी रही कहेवाय? अर्थात् नज कहेवाय. ते कह्युं छे के,

चिन्तारत्नमनर्घ्यं चेत्प्राप्यते काचसंचयैः ॥

रेणुना चेद्धिरण्यं चेत्सुधाब्धिर्नीरबिन्दुना ॥ १ ॥
गृहेण यदि साम्राज्यं देहेन सुकृतं यदि ॥
कस्तदा तन्न गृह्णीयात्तत्त्वातत्त्वविचारकः ॥ २ ॥ युग्मम्.

अर्थ—तत्त्व अने अतत्त्वनो विचार करनार (बुद्धिमान्) पुरुष जे ते, काचना कककडा साटे, अमूल्य एवा चिंतामणि रत्नने कोण न ग्रहण करे? तथा धूळ आपीने सोनुं कोण न ग्रहण करे? तथा पाणीनो बिंदु आपीने अमृतना समुद्रने कोण न ग्रहण करे? तथा पोताने रहेवानुं झुंपडुं आपीने चक्रवर्त्तिनुं राज्य कोण न ग्रहण करे? अर्थात् तत्त्वातत्त्वना विचारनार तो तरतज ग्रहण करे! तेवीज रीते आ मळमूत्रादिके करीने भरपूर एवा देहवडे पूर्वे कहेला चिंतामणी रत्न समान जैनधर्मने कोण न ग्रहण करे? अर्थात् जे महामूर्ख होय तेज न ग्रहण करे. ॥ १ ॥ २ ॥

एवी रीते विचारीने आ महामलिन एवा शरीर उपरथी मोह उतारीने, जेम बने तेम शुद्ध एवा धर्मने ग्रहण करवु. ॥ ८४ ॥

यथा चिंतामणिरत्नं सुलभं न निश्चये भवति तुच्छविभवानां अल्पपुण्यानां
२ ३ ४ ५ ६ ७ १

जह चिंतामणिरयणं। सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं॥

गुणविभववर्जितानां जीवानां तथा धर्मरत्नमपि
९ १० ८ ११

गुणविहववज्जियाणं। जियाण तह धम्मरयणंपि ॥९४॥

अर्थ—हे जीव! (तुच्छविहवाणं के०) तुच्छ विभववालाने (जह के०) जेम (चिंतामणिरयणं के०) चिंतामणि रत्न जे ते (सुलहं के०) सुलभ एवुं (न हु होइ के०) नज होय. (तह के०) तेम (गुणविहववज्जियाणं के०) गुण रूप वैभवे करीने रहित एवा (जियाण के०) जीवोने (धम्मरयणंपि के०) धर्मरत्न जे ते पण, सुलभ न होय. ॥ ९५ ॥

भावार्थ—तुच्छ विभववाला जीवोने एटले पशुपाल जेवा स्वल्प पुण्यवाला प्राणियोने, जेम चिंतामति रत्न मुखे पामवा जोग्य न होय, अर्थात् पुण्यहीन

जीवो, जेम चिंतामणि रत्न पामी शके नही, तेम सम्यक्त्वादि गुणरूप विन्नवे करीने रहित एवा प्राणियो, शुद्ध धर्मरूप रत्नने पामी शके नही. जे जयदेव कुमारनी पेठे घणा पुण्यरूप गुणोए करीने ज्ञरेला होय, तेज प्राणियो, आ मनुष्य गतिने विषे चिंतामणि रत्नसमान सद्धर्म प्रत्ये पामे छे. ॥ ए५ ॥

कथा. ए

इहां पशुपाल अने जयदेवनुं वृत्तांत आ नीचे प्रमाणे.

हस्तिनापुर नगरने विषे नागदेव नामा शेठनी वसुंधरा ज्ञार्यानी कूखमां उत्पन्न थएलो जयदेव नामे पुत्र हतो. तेणे वार वर्ष सूधी रत्ननी परीक्षानो अज्यास कर्यो. त्यार पछी ते शास्त्रना अनुसारे महा प्रज्ञाववालुं चिंतामणि रत्न जाणीने बीजा मणियोने पथरा तुल्य गणीने तेज चिंतामणि रत्नने मेलववा माटे सर्व नगरने विषे हाट हाट अने घर घर प्रत्ये ज्ञमतो हतो. परंतु ते रत्न क्यांहि पण पाम्यो नही. त्यारे खेद पामीने माता पिताने कहेतो हवो के, महारुं चित्त चिंतामणी रत्नने विषे लाग्युं छे. माटे हुं तेने अर्थे बीजे ठेकाणे जइश.

त्यारे, माता पिताए कह्युं. हे पुत्र! आतो निश्चे कल्पनाज छे. परंतु परमार्थ थकी चिंतामणी नथी. ते कारण, माटे तुं पोतानी खुशी प्रमाणे बीजां रत्नोथी व्यापार कर. एवी रीते बहु कह्युं, परंतु जयदेव, चिंतामणी पामवानो निश्चय करीने हस्तिनापुरथी नीकलीने घणा पर्वत, नगर, गाम, खाण, करवट, पत्तन, समुद्रतीर एटला स्थानकोने विषे ते चिंतामणीने खोलतो सतो घणा काल भम्यो. परंतु क्यांहि ते रत्न पाम्यो नही. पछी उदास मनवालो थइने पोताना मनमां विचार करवा लाग्यो के, हुं! आ चिंतामणी रत्न साचुं छे? के, जूठुं छे? जे माटे क्यांहि पण देखवामां आवतुं नथी!! अथवा शास्त्रमां कहेलुं ते मणिनुं छतापणुं फेरफार न होय. माटे क्यांहि पण हशे. एवो निश्चय करीने फरीने पण घणी मणिनी खाणो जोतो सतो ते रत्ननी घणी खोल करवा लाग्यो. त्यार पछी एक वद्धामो कोइक वृद्ध पुरुषे तेने कह्युं के, हे भाइ! इहां एक मणीनी खाण छे. तेने विषे जे पुण्यवंत प्राणी होय, ते चिंतामणी पामे. पछी जयदेव तेना वचनथी त्यां जइने चिंतामणी खोलवा लाग्यो. ते अवसरे त्यां एक मंदबुद्धिवा-

ला पशुपालना हाथमां गोल आकारवालो पथरो देखीने ते पथराने शास्त्रमां क
हेला लक्षणोये करीने चिंतामणी जाणीने, ते जयदेवे ते पशुपालनी पासे मा-
ग्यो. त्यारे पशुपाले कह्युं. तमारे आ पथरानुं शुं काम छे? जयदेवे कह्युं. हुं म-
हारे घेर जइने छोकरांउने रमवा आपीश. पछी पशुपाले कह्युं. ज्यां आवा घ-
णा पथरा पड्या छे. ते तमे पोतेज केम लेता नथी? जयदेव बोल्यो. लक्षणां म
हारे घेर जावनी उतावल छे. माटे एज मने आप्य, हुं इहांथी बीजो पामीश.
एवी रीते कह्युं, तोपण ते पशुपाले परमे उपकार करवाना स्वभावे रहितपणे क
रीने तेने न आप्यो. पछी जयदेवे उपकार बुद्धिये करीने तेने कह्युं. हे जड! जो तुं
मने नथी आपतो, तो तुं पोतेज ए चिंतामणी रत्ननुं आराधन कर. जेथी आ
चिंतामणी तने पण वांछित फल आपे. त्यारे पशुपाले कह्युं. जो आ चिंतामणी
साचुं छे, तो महारुं चिंत्वन करेलुं महु, बोरडीना जेवुं करबाधिक शीघ्र आ-
पो. त्यारे लगारेक हसीने जयदेवे कह्युं. अहो! एम न विचारीये. त्रण उपवास
करीने संध्या समये ए मणिने शुद्ध पाणीथी पखालीने शुद्ध भूमिये उंचे स्था-

लोको पण तेनी स्तवना करवा लाग्या. पोते जावज्जीव सूधी सुखी थयो. ए प्रकारे धर्मरूप रत्ननी प्राप्तिने विषे पशुपाल अने जयदेवनो उपनय कह्यो.

यथा दृष्टिसंयोगः न भवति जात्यंधानां जीवानां
१ ४ ५ ६ २ ३

जह दिट्ठीसंजोगो । न होइ जच्चंधयाण जीवाणं ॥

तथा जिनमतसंयोगः न भवति मिथ्यात्वेन अंधानां जीवानां
७ ९ १० ११ ८

तह जिणमयसंजोगो । न होइ मिच्छंधजीवाणं ॥९६॥

अर्थ—(जह के०) जेम (जच्चंधयाण के०) जन्माराथीज अंध एवा (जीवाणं के०) जीव जे तेमने (दिट्ठीसंजोगो के०) दृष्टिनो संयोग जे ते. एटले आंखे करीने देखवुं (न होइ के०) न होय. (तह के०) तेम (मिच्छंधजीवाणं के०) मिथ्यात्वे करीने आंधला एवा जीवोने (जिणमयसंजोगो के०) जिनमतनो संयोग जे ते. एटले जिनमतनी प्राप्ति (न होइ के०) न होय ॥ ९६ ॥

भावार्थ—जेम जन्माराथी अंध थएला पुरुषोने स्थूल पदार्थ पण देखवामां आवतो नथी, तेम मिथ्यात्वरूप कुवासनाये करीने विवेकरूप चक्षुये रहित थएला जीवोने पण, जिनशासनरूप सूर्य दीठामां आवतो नथी. एटले जिनशासननी प्राप्ति थती नथी ॥ ए६ ॥

प्रत्यक्षं अनंतगुणे जिनेंद्रधर्मे न दोषलेशोपि ॥
१ २ ३ ५ ४

पच्चक्खम णंतगुणे । जिणिंदधम्मे न दोसलेसोवि ॥

तथापि निश्चये अज्ञानेन अंधाः न रमंते कदापि तस्मिनजिनमते जीवाः
६ ए ७ १२ १३ ११ १० ८

तहवि हु अन्नाणंधा । न रमंति कयावि तंमि जिया ॥ए७॥

अर्थ—(पच्चक्खं के०) प्रत्यक्ष प्रमाणे करीने सिद्ध एवो, अने (अणंतगुणे के०) अनंता छे गुण ते जेने विषे एवो (जिणिंदधम्मे के०) जिनेंद्रनो धर्म तेने विषे (दोसलेसोवि के०) अपयश प्रमुख दोषनो लेश पण (न के०) नथी. (तहवि के०) तोयपण (अन्नाणंधा के०) अज्ञाने करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव

जे ते (हु के०) निश्चे (तंमि के०) ते जिनेंद्रजाषित धर्मने विषे (कयावि के०) क्यारे पण. एटले कोइ वखत पण (न रमंति के०) नथी रमता. एटले नथी जोमाता! ॥ ए७ ॥

जावार्थ—आ लोकने विषे यश, अने परलोकने विषे स्वर्ग तथा मोक्षनां सुख आपवा. रूप गुणवाला, अने जेने विषे कांइ पण दोष नथी एवा, श्री जिनेंद्रधर्मने प्रत्यक्षपणे देखे ठे, तोयपण अज्ञाने करीने आंधला एवा जे पुरुषो, ते जेम जे वस्तु ठे, तेम ते वस्तुने जणावनार एवा श्री जिनधर्मने अंगीकार नथी करता ॥ ए७ ॥

मिथ्यात्वे अनंतदोषाः प्रकटाः दृश्यंते न अपि च गुणलेशः
१ ३ २ ४ ८ ७ ५ ६

मिछे अणंतदोसा । पयमा दीसंति न वि य गुणलेसो ॥

तथापि च तं एव जीवाः होति विस्मये मोहांधाः निषेवंते
ए ११ १३ ११ १५ १० १४

तहविय तं चेव जिया । ही मोहंधा निसेवंति ॥ए८॥

अर्थ–(मिछे के०) मिथ्यात्वने विषे (पयमा के०) प्रकट एवा (अणंतदोसा के०) अनंत दोष जे ते (दीसंति के०) देखाय छे. (य के०) वली. तेमां (गुणलेसो वि के०) गुणनो लेश मात्र पण (न के०) नथी (तहविय के०) तोयपण (मोहंधा के०) मोहे करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (तं चेव के०) ते मिथ्यात्वनेज (निसेवंति के०) सेवे छे. ते (ही के०) निश्चे घणुंज आश्चर्य छे ! ! ! ॥ ए८ ॥

भावार्थ–कुगुरु कुदेव अने कुधर्म तेमनो अंगीकार करवारूप अध्यवसायने विषे एटले मिथ्यात्वने विषे नरकपातादिक अनंत दोष प्रकट देखाय छे, पण तेमां गुणनोतो लवलेश पण देखातो नथी. तोयपण मोहे करीने अंध थएला जीवो, ते मिथ्यात्वनोज आश्रय करे छे. एटले ते मिथ्यात्वनेज अंगीकार करे छे, परंतु जिनधर्मने अंगीकार नथी करता, ते घणुंज खेदकारक छे. ! ! ! ॥ ए८ ॥

धिक्धिक् तत् तेषां नराणां विज्ञानेशिल्पे तथा गुणेषु कुशलत्वंयत्
१.२ ६ ७ ८ ए १० ११

धिद्धी ताण नराणं । विन्नाणे तह गुणेसु कुशलत्तं ॥

सुखरूपे सत्यरूपे धर्मरत्ने सुपरीक्षां ये न जानंति

१ ३ २ ४ ५

सुहसच्चधम्मरयणे। सुपरिक्खं जे न जाणंति ॥ए॥

अर्थ–(सुहसच्चधम्मरयणे के०) सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्नने विषे (जे के०) जे पुरुषो (सुपरिक्खं के०) ज्ञली रीते परीक्षाने (न जाणंति के०) नथी जाणता. अर्थात् नथी जाणी शकता, (ताण के०) ते (नराणं के०) पुरुषोना (विन्नाणे के०) विज्ञानने विषे (तह के०) तथा (गुणेसु के०) गुणने विषे, (कुसलत्तं के०) कुशलपणाने (धिद्धि के०) धिक्कार थाउ! धिक्कार थाउ!! ॥ए॥

ज्ञावार्थ–जगत्ने विषे जे पुरुषोनुं शिल्पचातुर्य, कलाकौशल्य, औदार्य तथा शौर्य धैर्यादिकने विषे कुशलपणुं घणुंज वखणाय छे. एटले रत्नादिकनी परीक्षा करवामां घणा माह्या कहेवाय छे, ते पुरुषो सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्ननी परीक्षा, जो न करी शक्या, तो तेमना सघला महापणपणाने अतिशे धिक्कार थाउ!! धिक्कार थाउ!!! ते उपर शास्त्रमा कह्युं छे के, वहे

तेर कलामां कुशल एवा पंमित पुरुषो होय, तोपण जो तेमणे सर्व कलामां श्रेष्ठ एवी जे धर्मनी कला नथी जाणी, तो ते निश्चे अपंमितज जाणवा. माटे सर्व परीक्षा करतां धर्मरूप रत्ननी परीक्षा करवी, तेज श्रेष्ठ परीक्षा छे. ॥ए॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

जिनधर्मः अयं जीवानां अपूर्वः कल्पपादपः
२ १ ३ ४ ५

जिणधम्मो ऽयं जीवाणं। अप्पुवो कप्पपायवो ॥

स्वर्गापवर्गसुखानां फलानां दायकः अयं
७ ८ ए ६

सग्गापवग्गसुरकाणं । फलाणं दायगो ऽमो ॥ १००॥

अर्थ—(अयं के०) आ (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (जिवाणं के०) जीवोने (अप्पुवो के०) अपूर्व एटले अप्रसिद्ध एवो (कप्पपायवो के०) कल्पवृक्ष छे. केम के, (इमो के०) ए जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष जे ते (सग्गापवग्गसुरकाणं

के० स्वर्ग एटले देवलोक अने अपवर्ग एटले मोक्ष तेना सुखरूप (फलाणं के०) फलनो (दाइगो के०) आपनारो छे. ॥१००॥

भावार्थ—आ जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष अपूर्व छे. एटले प्रसिद्ध कल्पवृक्ष तो, फक्त आ लोकने विषे रहेलां पुद्गलिक सुखनेज आपनार छे. परंतु आ धर्मरूप कल्पवृक्षतो, स्वर्गादिक फलने तथा मोक्ष फलने आपनार छे. माटे अपूर्व कल्प वृक्ष कह्यो. एवुं जाणीने तेनोज आश्रय करवो. ॥१००॥

धर्मः वंधुः सुमित्रं च धर्मः च परमः गुरुः
१ २ ४ ३ ६ ५ ७ ८

धम्मो वंधु सुमित्तो य। धम्मो य परमो गुरु ॥

मोक्षमार्गप्रवृत्तानां धर्मः परमः स्यंदनः रथः
१० ९ ११

मुक्खमग्गंपयट्टाणं । धम्मो परमसंदणो ॥ १०१ ॥

अर्थ—रे जीव! (धम्मो के०) आ जिनधर्म जे ते (वंधु के०) वंधु (भाइ) स-

मान छे. (य के०) वली (सुमित्तो के०) सारा मित्र समान छे. (य के०) वली (धम्मो के०) धर्म जे ते (परमो गुरु के०) उत्कृष्ट गुरु समान छे. वली ते (धम्मो के०) धर्म जे ते (मुक्खमग्गपयट्टाणं के०) मोक्ष मार्गने विषे प्रवर्त्तेला पुरुषोने (परमसंदणो के०) उत्कृष्ट रथ समान छे. ॥ १०१॥

भावार्थ—जेम आपद् कालने विषे भाइ सहायता करे छे, तेम संसाररूप आपद्कालमां, आ जिनधर्म पण सहायता करे छे, माटे भाइ समान छे. तथा सारो मित्र जेम हितकारी अर्थने मेलवी आपवाथी सुख करे छे, तेम आ धर्मरूप मित्र पण मनोवांछित सुख मेलवी आपवाथी सुमित्र समान छे. तथा गुरु जेम असत् मार्गथी पाछो वाले छे, तेम आ जिनधर्म पण, नरक तिर्यंचादिक दुर्गतिमां जवाथी पाछो वाले छे. माटे उत्कृष्ट गुरुसमान छे. तथा रथे करीने जेम मार्गमां सुखे सुखे जवाय छे, तेम धर्मरूप रथे करीने मोक्ष मार्गमां सुखे सुखे जइ शकाय छे. माटे धर्मने परम रथ समान कह्यो छे. एवुं जाणीने आवा जैनधर्मने विषे उद्यम करवो. ॥ १०१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

चतसृणांगतीनांप्रान्यनंतानिदुःखानितान्येवानलस्तेनप्रदीप्तेभवकानने महाभीमे

२ १

चउगइणंतदुहानल । पलित्तभवकाणणे महाभीमे ॥

सेवस्व रेजीव त्वं जिनवचनं अमृतकुंडसमं

७ ३ ४ ६ ५

सेवसु रेजीव तुमं । जिणवयणं अमियकुंडसमं ॥१०९॥

अर्थ–(महाभीमे के०) महा भयंकर एवुं (चउगइणंतदुहानल के०) च्यार गतिमां रहेलां एवां अनंतां दुःखरुप महोटा अग्नियें करीने (पलित्तभवकाणणे के० लागतुं एवुं जे संसाररूप वन, तेने विषे (रेजीव के०) हे जीव! (तुमं के०) तुं (अमियकुंडसमं के०) अमृतना कुंड समान (जिणवयणं के०) जिन राजना वचनने (सेवसु के०) सेवन करय. एटले सिद्धांतमां कहेला अनुष्ठानने विधिसहित अंगीकार करय. ॥ १०९ ॥

भावार्थ—आ संसाररूप भयंकर दावानलथी दाझेलो एवो जे तुं, ते जिनवचनरूप अमृतना कुंभमां मग्न था. अर्थात् रूडा अनुष्ठानने ग्रहण करय. जेथी तने अपूर्व सुखशांति थशे ॥ १०२ ॥

विषमे भवरूपमरुदेशे अनंतदुःखान्येवग्रीष्मतापस्तेनसंतप्ते
२ ४ ३
विसमे भवमरुदेशे । अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते ॥
जिन धर्मएवकल्पवृक्षस्तं स्मर त्वं हेजीव शिवसुखदं
६ ८ ७ १ ५
जिणधम्मकप्परुरकं । सरसु तुं जीव सिवसुहदं ॥ १०३ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! (विसमे के०) विषम एटले चालनारने दुःखकारी एवा, अने (अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते के०) अनंता दुःखरूप ग्रीष्मऋतुना तापवडे सारी पेठे तपेला एवा (भवमरुदेसे के०) संसाररूप मारवाड देशने विषे (सिवसुहदं के०) मोक्ष सुखने आपनार एवा (जिणधम्मकप्परुरकं

के०) जिनधर्मरूप कल्पवृक्षने तुमं के) तुं (सरसु के०) आश्रय कर. (आ जग्याये टीकाकारे कल्पवृक्षनुं स्मरण कर्यु. एवो अर्थ कर्यो छे; ते विचारवा योग्य छे. ॥ १०३ ॥

भावार्थ—हे जीव! संसारनां अनेक दुःखरूप मारवाड देशनी तपेली रेती, तेमां भ्रमण करता प्राणियोने म्होटा भाग्ये प्राप्त थयेलो जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष, तेज आश्रय करवा योग्य छे. के, जेथी सकल वांछित सुखनी सिद्धि थाय. ॥ १०३ ॥

किं बहुना जिनधर्मे यतितव्यं यथास्वात्मा भवोदधिं घोरं
१ २ ३ ४ ५ ६ ७
किं बहुणा जिणधम्मे । जइयव्वं जह भवोदहिं घोरं ॥
लघुशीघ्रं तीर्त्वा अनंतसुखं लभते जीवः शाश्वत स्थानं
९ १० ११ १४ ६ १२ १३
लहु तरियम णांतसुहं । लहइ जिओ सासयं ठाणं ॥१०४॥

अर्थ—हे आत्मन्! (किं बहुणा के०) घणुं कहेवे करीने शुं! ते प्रकारे (जिण धम्मे के०) जिनधर्मने विषे (जइयवं के०) यत्न करवो. (जह के०) जेम (जिअ के०) जीव जे ते (घोरं के०) भयानक एवा (भवोदहिं के०) संसाररूप समुद्रने (लहु के०) शीघ्रपणे (तरियं के०) तरीने (अणंतसुहं के०) अनंतु छे सुख ते जेने विषे एवुं (सासयं ठाणं के०) शाश्वतुं स्थान एटले मोक्ष, तेने (लहइ के०) पामे. ॥ १०४ ॥

भावार्थ—हे भव्य जीवो! आखा ग्रंथनो सारमां सार एटलोज कहेवानो छे के, जिनधर्मने विषे प्रमाद रहितपणे प्रयत्न करो. के, जेथी तमने मोक्षनुं शाश्वतुं सुख प्राप्त थाय. ते सुखनुं वर्णन थइ शके तेम नथी. तेम छतां जो तेना स्वरूपने जाणवानी मरजी होय तो श्री आचारांगजी सूत्रना पांचमा लोकसार नामा अध्ययनमां जोइ लेज्यो. ॥ १०४ ॥

आ ग्रंथना ५७ मा तथा ६० मा पानानी पुंठिमां जणाव्युं छे के सागरोपमनुं तथा पुद्गलपरावर्त्तननुं स्वरूप ग्रंथने अंते जणावी शुं. ते ते इहां जणावीए छीए.

अति सूक्ष्मकालने एक समय कहे छे. तेवा असंख्याता समये एक आवली थाय, तेवी (१६७७७२१६) एक क्रोड सडसठलाख शित्तोतेरहजार बेंशने सोल आवलीये, एक मुहूर्त्त थाय छे. तेवा त्रीश मुहूर्त्ते एक अहोरात्रीरूप दिवस था य छे. तेवा पंदर अहोरात्रीए एक पखवाडियुं थाय छे. तेवा बे पखवाडिये एक महिनो थाय छे. तेवा बार महिने एक वर्ष थाय छे. तेवा असंख्याता कोडाकोडी वर्षे एक पल्योपम थाय छे. तेवा दश कोडाकोडि पल्योपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. ॥ इति सागरोपम प्रमाणम्. ॥

एज रीते एटले पूर्वे कह्या तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे, उत्सर्पिणी

अने वीजा दश कोमाकोमि सागरोपमे, अवसर्पिणी थाय. ए वे मलीने वीश कोमाकोमि सागरोपमे, एक कालचक्र थाय. एवा अनंता कालचक्रे एक पुद्गल परावर्त्तन थाय. ॥ इति पुद्गलपरावर्त्तन प्रमाणम्. ॥

---

१ इहां पल्योपम त्रण प्रकारना छे. ते कहे छे. १ उद्धार पल्योपम. २ अद्धा पल्योपम. ३ क्षेत्र पल्योपम. तेमां वली एकेकना बादर अने सूक्ष्म एवा बे भेद छे. तेमांना अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप जणावीए छीए. केम के, आ बादर अद्धा पल्योपमे करीनेज जीवोनां आउखां. कायस्थिति, कर्मस्थिति, पुद्गलस्थिति आदिकनुं प्रमाण गणाय छे माटे, ते अद्धा पल्योपमना पण सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेद छे, तेमां प्रथम बादर अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप कहीए छीए.

देवकुरु उत्तरकुरु क्षेत्रमां जन्मेलां जुगलियांना वाल ते एवा के, जे जुगलने जन्मे एक बे यावत् सात दिवस थया होय, तेवा जुगलियाना केश (वाल) लेइने तेना एवा ककमा करवा के, ते ककडानो बीजो ककडो थइ शके नहीं. तेवा वालाग्रने च्यार गाउनो लांबो, च्यार गाउनो पहोलो अने च्यार गाउनो उंचो एवा कूवामां ते वालाग्रने एवा ठांसीठांसीने भरीये के तेना उपर थइने चक्रवर्तिनुं सैन्य चाले, तो पण ते वालाग्र हाली शके नही. तथा

आ ग्रंथना ५७ मा तथा ६० मा पानानी पुंठिमां जणाव्युं छे के सागरोपमनुं तथा पुद्गलपरावर्त्तननुं स्वरूप ग्रंथने अंते जणावी शुं. ते ते इहां जणावीए छीए.

अति सूक्ष्मकालने एक समय कहे छे. तेवा असंख्याता समये एक आवली थाय, तेवी (१६७७७२१६) एक क्रोड सत्तरलाख शित्तोतेरहजार बेंशेने सोल आवलीये, एक मुहूर्त्त थाय छे. तेवा त्रीश मुहूर्त्ते एक अहोरात्रीरूप दिवस थाय छे. तेवा पंदर अहोरात्रीए एक पखवाडियुं थाय छे. तेवा बे पखवाडिये एक महिनो थाय छे. तेवा बार महिने एक वर्ष थाय छे. तेवा असंख्याता कोडाकोडी वर्षे एक पल्योपम थाय छे. तेवा दश कोडाकोडि पल्योपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. ॥ इति सागरोपम प्रमाणम्. ॥

एज रीते एटले पूर्वे कह्या तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे, उत्सर्पिणी

वराजीनि थाय. ॥ इति पुद्गलपरावर्त्तन प्रमाणम्. ॥

---

१ हवे पल्योपम पण त्रणप्रकारनुं छे. ते कहे छे. १ उद्धार पल्योपम. २ अद्धा पल्योपम. ३ क्षेत्र पल्योपम. तेमां पण एकेकना बादर अने सूक्ष्म एवा बे भेद छे. तेमांना अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप बतावीए छीए. केम के, आ बादर अद्धा पल्योपमे करीने जीवोनां आउखां- कायस्थिति, कर्मस्थिति, भवस्थिति आदिकनुं प्रमाण बताय छे माटे, ते अद्धा पल्योपमना पण सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेद छे, तेमां प्रथम बादर अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप कहीए छीए.

देवकुरु उत्तरकुरु क्षेत्रना जुगलीआंना वाळ जे एक के, बे जुगलजन्मे एक थी सात दिवस थया होय, तेम जुगलीआना केश (वाळ) लेइने तेना एवा कटका करवा के, जे कटकाने बीजी वखते बे न करी शकाय. तेवा कटकाने चार गाउनो लांबो, पहोळो अने चार गाउनो ऊंडो एवा कूवामां ते कटकाओ एवा ठांसीठांसीने भरवा के जेने अग्नि बाळी न शके, ने जल ते कटकामां पेसी शके नहीं. तथा

आगियें बळी शके नहीं, तथा पाणीए करी भींजाय नहीं. एटले तेनी अंदर पाणी उतरी शके नहीं. तथा वायरे करी ते वालाग्र उडी शके नहीं, एवा ठांशी ठांशीने भरया होय, पछी ते वालाग्रनो एकेको कडको सो सो वर्षे काढीए. ते काढतां काढतां ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक अध्धा बादर पल्योपम थाय. तेनां संख्यातां कोडाकोडि वर्ष थाय. आ दृष्टांत कथन मात्र छे. केम के, आ प्रमाण गणत्रीमां आवतुं नथी. गणत्रीमां तो सूक्ष्म अध्धा पल्योपम आवे छे. तेनुं स्वरूप नीचे कहीए छीए.

पूर्वे कह्या एवा जूगलियाना एकेका वालाग्रना, असंख्याता खंड कल्पवा. ते वालाग्रना खंडे करी पूर्वे कह्या प्रमाणे, ते कूवो ठांशी ठांशीने भरीये. पछी तेमांथी पूर्वनी पेठे एकेको वालनो कडको सो सो वर्षे काढीए, पछी ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक सूक्ष्म अध्धा पल्योपम थाय. तेनां असंख्यातां कोडाकोडी वर्ष थाय. तेवा दश कोडाकोडी सागरोपमे एक अध्धा सागरोपम थाय. एवी रीतना सागरोपमनुं प्रमाण आ जग्याए जाणवुं. आ वार्त्तानो विशेष विस्तार श्री अनुयोगद्वार सूत्रमां तथा पांचमा कर्म ग्रंथमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थिये जोइ लेवुं.

आ ग्रंथनो बालावबोध करनार कहे छे के,--

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

प्रबन्धचिन्तामणि, धर्मविन्दु । श्रीहारिभद्राष्टकसंघपट्टाः ॥
भाषान्तरेणाभियुता यतः स्युः । सोयं प्रभावो मयि संघदृष्टेः ॥ १ ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

मागधी संस्कृतेऽकारिरम्भामञ्जरी नाटिका ॥
जयतिहुणयस्तोत्रे ज्ञानसारे तु गौर्जरी ॥ २ ॥

॥इति श्री जैनीय अध्यापक, शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ विरचित
श्री वैराग्यशतकनो दंडान्वय सहित बालावबोध समाप्त.

छपरा उपरी आ अमुल्य ग्रंथनी मागणी थवाथी आवृत्ति त्रीजी
प्रसिद्ध करवामां आवी छे.
फक्त १००० हजार नकल.

सूचना.

आ ग्रंथमां प्रसिद्ध करताना सीक्का शिवायनी कोइ पण कॉपी (नकल) वेचाती कोइ पण ठेकाणे जणाशे तेना उपर घटता इलाजो लेवामां आवशे.

पुस्तक मळवानां ठेकाणा.

अमदावाद—कर्त्ता पासेथी.
" —राजनगर प्रीटींग प्रेस तथा जाणीता तमाम बुकसेलरो पासेथी.
मुंबाइ—मांगरोल जैनसभा. ठे. पायधूणी पासे गोडीजीना मंदीर नजीक.
" —बंदरमां. श्रीमती माणेकनी ...